10 Ağustos 1957 Sene : 4, Cilt : X, Sayı : 170

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt: X, Sayı: 170

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

★

Umumî Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter:

İlhami SOYSAL

★

Karikatür:

TURHAN

★

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

★

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

★

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

★

İlân Şartları:

3 renkli arka kapak (Tam sayfa): 850 Lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih: 8.8.1957

Kapak resmimiz

Halil Sezai Erkut

İlk seçimzede

Kendi Aramızda

D. P. hakkında

Son sayınızdaki "Gölgeleriyle Dövüşenler" yazısını zevkle okudum. İktidar partisinin bugünkü durumu bundan iyi anlatılamazdı. Yalnız bir mesele var ki hiç dokunmamışsınız bile.. Bu kavganın sonu ne olacak? Bütün mesele - D. P. için - seçim yorganın başında döndüğüne göre, sonunda bize "yorgan gitti, kavga bitti" mi denecek?

Salih Üzel - İzmir

★

AKİS imzalı ve "Gölgeleriyle Dövüşenler" başlıklı yazınızda yakında İktidarı methetmemenin de suçlar arasına gireceğini o kadar kat'î bir ifade ile söylüyorsunuz ki hayretler içinde kaldım. Bence şiddet tedbirlerinden sonra bile basın, İktidarı memnun edici bir yola girmemişse, bunun muhakkak bir sebebi olacağını ilk mekteptaki çocuklar bile akıl eder. Bu hale göre şiddetin arzu edilen neticeyi vermediğini görenlerin daha fazla şiddete başvurmalarını değil, basına lâyık olduğu hürriyeti vermelerini beklemek lâzımdır. Ama diyeceksiniz ki beklemek başka şey görmek başka.. Eh öyleyse, bekleyelim ve görelim.

Necati Tezcan - İstanbul

★

İşbirliği hakkında

169 sayılı AKİS'te işbirliğinden bahsederken bu defa Hür. P. ye ok yağdırıyor ve ezeli hedefiniz C. M. P. yi okşar görünüyorsunuz. Bana kalırsa hem papazı hem imamı memnun etmeğe imkân yoktur. Hele mevzu işbirliği gibi neticede bir ortaklık kurulması olursa.. Tenkit ve görüşlerinizdeki isabeti burada tekrarlamaya lüzum görmüyorum. Sadece işbirliği gibi, hakikaten maşeri şuura mal olmuş bir mevzuda daha yapıcı bir zihniyetle hareket etmenizin faydalı olacağını size hatırlatmak istiyorum.

A. Rifat Sorgunoğlu - Manisa

★

İşbirliği meselesi bütün hararetiyle her yerde münakaşa edilirken AKİS'in 169 ncu sayısında Doğan Avcıoğlu, Hür P. sözcüleri tarafından benimsenen ve musavatı tek partinin hakimiyetini önlemek için istediklerini savunan bir görüşü çok isabetli ve son derece mantıki bir şekilde çürütüyor. Hakikaten koalisyonun, bizzat bir zümre veya şahsın hakimiyetini önlemek için kâfi geleceğine inanmak, memleketimizin şartlarına göre, bir hayli zordur.

Ö. Lütfü Bahçeli - Erzurum

★

Politikacılar hakkında

AKİS'in 168 nci sayısında Kendi aramızda sütununda "politikacılar hakkında" ki yazıda Celâl Yardımcıdan nakledilen hikâyeyi okudum. Bence sayın Yardımcı hikâyeyi Demokrat Parti lehine bitsin diye kısa kesmiş. halbuki hikâye şöyle devam ediyor: "Dört-beş yıl sonra Haktaalâ gene seyehate çıkmış. Bu sefer yanına kılavuz falan da almamış ve ilk defa Türkiyeye uğramış. Bakmış hakikaten limanlar, fabrikalar.. İstanbula gitmiş, demişler: imar... Bir de Bâbıâliye uğrayayım demiş. İnmiş bakmış gazeteciler yok! Sormuş. Yahu gazeteciler ne oldu? Dua nızla iş başına gelen hükûmet sayesinde hapishanelerde ikamete memur tâyin edildiler diye cevap vermişler. Demek bunlar büyük iddialarla iş başına geçen, yırtınırcasına hürriyet diye bağıran D. P. nin işi ha. demiş dönmüş D. P. ye demiş ki: "Sen C. H. P. den de beter olasın, emi!..." İşte o günden beri D. P., C. H. P. den beter olmakta devam ediyor.

Fikret Karadeniz - Gümüşhane

★

Mecmua hakkında

Siz ne biçim dergisiniz Allahaşkına? Gazetelerin spor sayfalarına hiç mi göz atmazsınız? İktidarı tutan gazetelerin spor sayfaları daima, iktidar mensuplarının iş başına getirdikleri resmi spor idarecilerine muhalif: muhalif gazetelerin spor sayfaları da, iktidarın işbaşına getirdiği resmi spor idarecilerine daima müzahirdir. Bir de memlekette demokrasi yok dersiniz?

Ali Danişment - Ankara

★

AKİS.son sayısında Cemiyet Sayfasında İsveçli Diş doktoru Prof. Mr. Güstauson'un beyanatını yazdıktan sonra kendi kanaatini de şu acayip bulduğum kelimelerle belirtiyor: "Memleketimizin türlü türlü cevherlerini ve bunların kıymetini bize öğreten yabancıların sayısına bir kişi daha eklenmiş oldu." İspartadaki florlu suların dış çürümelerini önleyici tesir yaptığını, bu sahada senelerdir ilmi araştırmalar yapan Prof. Suat İsmail Gürkan ve Prof. Pertev Ata hocalarımız tesbit etmişlerdir. Yoksa sizin yazdığınız gibi florlu suyunun dişe faydasını bize yabancı bir profesör öğretmiş değildir.

Erhan Akın - Merzifon

★

Günde iki paket sigara içen müthiş bir sigara tiryakisiyim. fakat istediğim zaman bırakabilmek imkânlarına sahip olduğumu tecrübelerimle öğrendim. AKİS'e ise o derece müptela olmuşum ki katiyyen bırakamam. Çünkü AKİS hâdiseleri en tarafsız bir şekilde tahlil eden bir mecmuadır. Kendi Aramızda sütununda bazı okuyucuların AKİS'i taraflı hareket etmekle itham ettiklerini görüyorum. Bence tarafsızlık hâdiseleri görmemek ve hiç bir tarafı kırmamak demek değildir. Tarafsızlık haklıya hak vermek, haksıza cephe almak şeklinde tezahür eder. AKİS, her zaman hislere değil gerçeklere göre hareket eden bir mecmua olduğunu her haliyle göstermiştir.

Hüseyin Soysal - Gönen

YURTTA OLUP BİTENLER

İşbirliği

Dideler ruşen

Eğer bu haftanın başında bir gün üç muhalif partiden C. M. P. nihayet aklı başında bir tebliğ neşretmeseydi sevimli muhaliflerimiz arasındaki "Sağırlar Muhaveresi" belki daha haftalarca sürüp gidecekti. Allahtan ki C. M. P. liler Osman Bölükbaşının başına gelenlerden sonra topladıkları akıllarını ustalıkla kullanmakta devam ettiler ve yapılacak tek müsbet işi yaptılar: Muhalefet partilerini ültimatomlar vermeden, şartlar koşmadan, bir tavus kuşu edasıyla kasılmadan toplantıya davet ettiler.

İşin aslına bakılırsa geçen haftanın sonunda İşbirliği mevzuunda vaziyet hiç de parlak değildi. "Siyasi Hürriyet Akademisi" nin mümtaz azaları üç günlük bir laf ebeliğinden sonra hiç kimsenin içinden çıkamadığı bir tebliğ neşretmişlerdi. Tebliğ Hür. P. nin malûl bulunduğu derdin sanki aynasıydı: İçinde insicamın zerresi yoktu. Ne demek isteniliyordu, ne teklif olunuyordu, nasıl bir vaziyet takınılıyordu? Bunları anlamak için mutlaka kâhin olmak lâzımdı. İşin aslına bakılırsa tebliğdeki muğlak havanın sebebi Genel İdare Kurulu azalarının bir fikir etrafında birleşememiş olmalarıydı. Bu yüzden herkese taviz vermek icap etmiş, en sonda tebliğ içinden çıkılmaz bir mahiyet almıştı. O kadar ki tebliğin neşrinden bir gün sonra Hür. P. ileri gelenlerinden biri Vatan gazetesine beyanatta bulunarak "biz bu cümleyle şöyle demek istedik, biz bu cümleyle böyle demek istedik" diye açıklama yapmak zorunda kalmıştı. Tebliğden bir mâna ancak öyle çıkmıştı. Ama doğrusu istenilirse bu. Hür. P. için hiç de iftihar edilecek bir hâdise değildi. Üstelik bütün tefsirlere rağmen tebliğ ültimatom edasından kurtulamıyordu; zira Siyasi Akademinin azaları şart koştuktan başka "bu şartları kabul edenlerle müzakereye hazırız!" diyorlardı.

Evet, Allahtan ki bu tebliğin ertesi günü C. M. P. tutulacak yolu gösterdi.

Karaosmanoğlunun talihi

Geçen haftanın sonunda bir gün, İstanbulda Sultanahmette bir binanın kapısı önünde gazetelerin foto muhabirleri çok alâka uyandıran resimler çektiler. Bu resimler ertesi gün birçok gazetenin birinci sayfasını süsledi. Objektiflerin tesbit ettiği manzara şuydu: Evin önündeki merdivenin her basamağında bir veya iki kişi vardı; bütün yüzler mütebessimdi ve herkesin büyük bir gururla objektife baktığı farkediliyordu. Gazetelerde bu şekildeki resimler daha çok güzellik müsabakaları vesilesiyle neşredilirdi. Mayolu veya elbiseli namzetlerin gerindikleri ve mütebessim görünme gayretiyle dişlerini kabil olduğu kadar fazla gösterdikleri bu resimler ile Sultanahmetteki evin önünde çekilen resim arasında böylesine büyük bir benzerlik vardı. Tek fark, mayolu dilberlerin yerini merdiven basamaklarında Hür. P. Genel İdare Kurulu üyelerinin almış olmasıydı. Yalnız bir kişi noksandı: Genel Başkan Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu..

Zira Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu İsviçrede bulunuyordu ve Genel İdare Kurulu bu yüzden çalışmalarını İkinci Başkan Enver Gürelinin riyasetinde yapmıştı. Bu toplantılar basın tarafından büyük bir dikkatle takip ediliyordu. Çünkü, Hür. P. nin yaklaşan seçimler karşısındaki tutumunun bu toplantıda tayin edileceği ve iyice kızışan işbirliği meselesi karşısında davranışının neden ibaret olacağının bu toplantı sonunda meydana çıkacağı biliniyordu.

Sultanahmetteki evde hafta sonunda çok hararetli münakaşalar cereyan etti. Bilhassa işbirliği mevzuuna sıra gelince üyeler arasında derin görüş farklarının mevcudiyeti ortaya çıktı. Bu yüzden bir nokta üzerinde birleşip tebliği kaleme almak sanıldığından çok daha güç oldu.

> ### "Masal gibi!"
>
> **Ulus'ta bir haber: Aziz Nesin dünya hikâye birincisi!. Canım efendim, Aziz Nesin de kim oluyor?.. Bu hikâye müsabakası memleket çapında olacaktı ki, o zaman görecektiniz hikâyenin ne demek olduğunu.. Hele şu seçim arifesinde eloğlunda ne hikâyeler vaaar.. ne hikâyeler!.**
>
> **Şinasi N. BERKER**

Çalışmalar sona erdiği ve tebliğ hazırlanıp teksir edildiği halde umumi efkâra açıklanmadı. Genel İdare Kurulu, tebliği açıklamadan önce İsviçreden dönmesi beklenen Genel Başkan Fevzi Lütfi Karaosmanoğluna gösterip onun da tasvibini almak, tebliğin altına Genel Başkanın imzasını koymak istiyordu. Fakat Karaosmanoğlu beklendiği gün uçaktan çıkmadı ve tebliğ bu zaruret karşısında Genel Başkanın imzasını taşımadan neşredildi. Maamafih, tebliğin neşrinden bir gün sonra İsviçreden İstanbula dönen Genel Başkan, "Arkadaşlarımla her hususta ayni fikirdeyim" diyerek tebliğin altında imzasının bulunmamasından doğabilecek her türlü endişeyi izale etmeye çalıştı. Ancak bu Karaosmanoğlu için hakiki bir talihti.

Hür. P. tebliği

Kıbrıs meselesinden Millî Korunmaya, Sovyetlerle münasebetlerden Adalet istiklâline kadar birçok meseleye temas eden tebliğin en alâka uyandıran kısmı şüphesiz işbirliği ile ilgili maddesiydi.

Hür. P. tebliğinden, geçen sene Ağustosta Muhalefet partilerine verilen "ültimatom - muhtıra" da ortaya atılan fikirlerden görünüşte daha farklı görüşler ortaya atılmıyordu. Ama ne var ki bu defa, çok, ama pek çok yumuşak davranmaya bilhassa dikkat ve itina sarfedildiği anlaşılıyordu. Bir diğer fark ta artık müsavat taleplerinde eskisi kadar büyük bir ısrar gösterilmiyeceği üstü kapalı bir cümleyle ifade ediliyordu. Tebliğde deniliyordu ki: "İşbirliğine dahil olacak herhangi bir partinin Mecliste tek başına ekseriyet sağlama hesaplarına iltifat etmemesi lâzımdır". Demek ki Hür. P. riyazî bir musavat teklifinde direnmeyecek, fakat milletvekili sayıları tesbit edilirken C.H.P. nin çıkaracağı milletvekili sayısının tek başına ekseriyeti elde etmiye kâfi gelmiyecek miktarda olmasını istiyecekti. Bu hale göre, C. M. P. ve Hür. P. ye ayrılacak milletvekilliği koltuklarının sayısı ne olursa olsun, C H. P. Meclisteki milletvekili sayısının yarısından az koltuk elde edebilecekti. Böylece Hür. P. "koltuk meselesi" ni gene en mühim mesele addetmekte devam ediyordu. Bu görüşü pratik sahaya nakletmenin pek müşkül olacağı aşikârdı. Gerçi teklif sahibi partinin bu çetin muadeleyi çözecek bir formülü elbette mevcut olmalıydı. Ama ne olursa olsun, neticeleri masa başında toplanan muhalif liderlerden çok milletin reylerinin tayin edeceği ve bu hale göre D. P. ye de bir kontenjan ayırmak gerektiği nasıl olur da unutulabilirdi?

Hür. P. tebliği pratikteki güçlükler bahsinde son derece iyimserdi. Temel prensiplerde anlaştıktan sonra bu güçlüklerin çorap söküğü gibi halledileceğine inanıyordu!

Hür. P. tebliğinden çıkan mâna şuydu: Bu yeni İşbirliği fikrinin tahakkuk etmemesi halinde mesuliyetin kendisinde olmıyacağını ileri sürüyor ve halk efkârını buna inandırmaya gayret gösteriyordu. Hür. P. İşbirliği fikrinin "baba" sının kendisi olduğunu tebliğinde kalın çizgilerle göstermeye de hususî bir itina sarfetmişti. Diğer bir muhalefet partisi de C. M. P. Hür. P. tebliğinden bir gün sonra neşrettiği bir tebliğde bu noktayı ehemmiyetle ele alıyor ve "İşbirliği fikrinin babası benim" diyordu

Hüsnüniyet yarışı

C. M. P. nin tebliği basına, bu haftanın başında Pazartesi günü, akşama doğru yapılan basın toplantısında verildi. Toplantı C. M. P. nin Ankarada Bayındır Sokaktaki bahçe içinde, sarı boyalı ve tek katlı Genel Merkezinin en büyük odasında yapıldı. Etrafını gazetecilerin çevirdiği yeşil çuha örtülü büyük masanın bir başında Fuad Arna oturuyordu. Arnanın solundaki yeri Ahmet Tahta-

DÖNEMEÇTE

Türkiye 1950'den beri ikinci defadır ki dünyanın dikkat nazarını üzerine çeken bir hâdisenin arifesinde bulunuyor. Dünyanın dikkat nazarının bizim üzerimizde olduğu son senelerde bol ileri sürülen bir iddiadır. Bir yandan İktidar bir yandan Muhalefet, ikisi de kendi işlerine gelen taraftan Türkiyeyi bir alâka mihrakı halinde göstermeye çalışıyorlar. Buna rağmen asıl büyük imtihanın 1950'den yedi sene sonra gelip çattığını görmemek imkânsızdır.

Son çeyrek asrın harikulâde hâdiselerinden biri Atatürk inkılâplarının aşağı yukarı 1935'de kapanan faslıdır. Dünya böyle şey görmemişti. Gerek Atatürk'ün şahsına, gerekse Atatürk Türkiyesine karşı uyanan büyük alâkanın sebebi budur. Batının klâsik mektep kitaplarında Türkiyeye dair yer alan hâdiselerden birincisini o teşkil etmiştir. İkincisi 1950 seçimleridir. 1950 seçimlerini bugün Avrupanın ve Amerikanın tanınmış üniversitelerinde ders olarak okutuyorlar. Hâdisenin harikulâde tarafı çifttir. 1950'ye kadar hiç bir memlekette bir totaliter idare yerini gönül rızasıyla Demokrasiye bırakmamış, bir İktidar kaderini bile bile serbest seçimin neticesine terketmemiş, netice aleyhine çıkınca bütün kudreti elinde tuttuğu halde direnmeden muhalefete çekilmeyi kabul etmemiştir. Bunun yanında bir milletin, pek az demokratik tecrübesi bulunduğu halde 1950'de Türklerin gösterdiği olgunluğu göstermesi tarihin kaydetmediği bir vakıadır.

Yeni seçimler başka bir noktadan aynı derecede şayanı dikkat şartlar altında cereyan edecektir. İktidar kesif bir propaganda faaliyetine girişmiş bulunuyor. D.P. propagandasının esasını totaliter rejimlerin sloganları teşkil ediyor. D.P. li hatipler yarına matuf bir nurlu lâvhayı gözlerin önüne seriyorlar. Türkiye dünyanın en müreffeh, en kudretli, en mesut beldesi olacaktır. Bugünün sıkıntıları geçicidir ve kısmı azamı itibariyle düşmanların eseridir. İktidar Görülmemiş Kalkınma hamleleri içindedir, milletin tam itimadını haizdir, her gün bir yeni eseri yükseltmektedir. Devletin bütün vasıtaları bu fikri reklâm etmekle meşguldür. Radyolarda her gün ve saatlerce bu tema işlenmekte, yurtta yer yer törenler tertiplenmekte, D. P. Muhalefete tanımadığı hakları fütursuzca kullanarak sesini duyurmaktadır. "Seçim için" olduğunda zerrece şüphe bulunmayan ve uzun vadeli olarak ele alındığı takdirde yeni yeni ıstırapların kaynağını teşkil edeceği aşikâr tedbirler bu propagandanın desteğidir. Piyasada sun'i bolluk yaratmaya matuf bir ithalât fonu bir yerlerden bulup çıkarılmıştır. Tedavül hacmi üç milyara erişmişken şehirlerde bir faaliyet gösterisi görülmemiş, ama bu sefer hakikaten görülmemiş israf ve hesapsızlık içinde yürütülmektedir. Yapılanlar bozulmakta, bozulanlar tekrar yapılmakta, emek ve para fütursuzca heba edilmektedir. Zaten işleyen tesislerin işletmeye açılma törenleri yüz binlerce liraya malolmakta, bunlardan propaganda maksadıyla faydalanılmak istenmekte, D.P. arı gibi faal bir parti, D.P. liderleri her türlü eziyete katlanıp istirahat bilmeden uğraşan insanlar olarak tanıtılmaya çalışılmakta, devletin vasıtaları şahsen bu insanların reklâmını yapmaya tahsis edilmektedir. Bunlar olurken Hürriyetten, İnsan Haklarından bahsedenler şiddetle hücuma uğratılmakta, memleketin iyiliğini istemeyen mel'unlar diye tanıtılmakta, onların nasılsa çıkan seslerine karşı hoparlörlerin haşmet ve kudretiyle mukabele edilmektedir.

Bütün bunların Batı dünyası ve Tarih için fazla ehemmiyeti yoktur, zira bir yenilik teşkil etmemektedir. Yirminci Asrın her totaliter idaresinde İktidar aynı usulleri kullanmakta, şayanı hayret bir benzeyişle tamamen aynı sözleri söylemekte, aynı vaadlerde bulunmakta, hep "nurlu istikbal" lâvhaları çizmektedir. Sloganlar eştir, gösteriş eştir, Rubikonu dönmek için sarfedilen gayret eştir ve nihayet bir şahsı ilahlaştırmak gayreti her yerde birdir. Böyle bir propagandanın mantığa, idrake, hatta sadece düşünmeye dayanmadığı ise bilinen hakikatlerdendir.

Ama önümüzdeki seçimlerin dünyanın dikkat nazarını çekme sebebi vardır. Totaliter idarelerde bu çeşit propagandalarla girilen seçim bir güdümlü seçimdir, seçmen oralarda istediği idareyi seçmek hakkına sahip değildir. Düşüncesini kullansa dahi reyi idareyi değiştirmeye kâfi gelmiyecektir, zira seçim bir gösterişten ibarettir. İşte bizim önümüzdeki seçimlerin o seçimlerden farkı buradadır ve işin alâka çekici tarafı oradan doğmaktadır. Şimdiye kadar bilinen şudur: Milletlere "bir nurlu istikbal" zorla kabul ettirilmektedir. Fakat bir milletin, reyi İktidar değişikliğine muktedir olduğu halde böyle bir rejimi gönül rızasıyla kabul edip etmiyeceği Türk seçimleriyle belli olacak ve netice tıpkı Atatürk inkılâpları, tıpkı 1950 seçimleri gibi ders olarak batı kitaplarında yer alacaktır. 1950 de Türk milletinin kendi arzusuyla Demokrasiyi seçtiğine inanılmıştı. Onun sadece yedi sene sonra gene kendi arzusuyla tipik bir totaliter idareyi seçmesi herkesi sadece şaşırtmakla kalmayacak, 1950 teşhisinin yanlış olduğuna da hükmettirecektir. Zira siyasi tarihte böyle bir tercih yapan şimdiye kadar görülmemiştir. Hele İkinci Dünya Harbi tecrübesinden, yani totaliter idarelerin bütün Görülmemiş Kalkınmasının hep göz boyacılığı olduğu ve daha parlak neticelere hür rejimler altında daha salim şekilde varıldığı meydana çıktıktan sonra -Almanya tecrübesi- totaliter idare propagandasının bir serbest seçimde netice vermesi ve reylerin o istikamete akması hakikaten harikulâde bir netice sayılacaktır.

Türkiyenin önümüzdeki günlerde geçireceği imtihan budur. Etrafımıza bakmasını, yapılanların üzerindeki cilâyı kazımayı bilecek miyiz, bir defa kendi reyimizle "öteki rejim"i seçersek ipi boynumuza elimizle geçirmiş olacağımızı anlıyacak mıyız? Bunun aksı, maalesef ihtimal harici değildir. Buna karşı aydınıyla ve köylüsüyle doğruyu görenlerimiz her ne pahasına olursa olsun mücadele etmeliyiz. D.P. yolunu hiç bir tereddüde mahal bırakmıyacak şekilde seçmiştir ve önümüzdeki seçimler o yoldan milletçe dönmek için son şanstır. İşte bu son şansı kullanıp kullanmıyacağımız ders kitaplarında okutulacak bir hukuk olacaktır.

AKİS

---

kılıç almıştı. Genel Sekreter Ahmet Bilgin ile Nurettin Ardıçoğlu ve diğer Genel İdare Kurulu üyeleri ayakta durmayı tercih etmişlerdi. C. M. P. nin tebliği bir taraftan dondurmalar yenirken okundu. Tebliğ hakkında söylenecek en mühim söz, C. M. P. nin Hür. P. den daha sarih bir ifade kullanmaya itina gösterdiğinin her cümlede anlaşılmasıydı.

Fakat işin asıl mühimi C.M.P. nin hakiki bir dirayet göstererek anlaşmak için evvelâ konuşmanın lüzumunu, yani bu en basit hakikati kabul etmesi ve öteki partileri toplantıya çağırmasıydı. Koltuk meselesi lâyık olduğu yere, yani geri plâna itilmişti. C. M. P. diyordu ki "Evvelâ oturup konuşalım, teferruatı sonra tesbit ederiz"

C. M. P. tebliğinde de Hür. P. tebliğinde olduğu gibi iyimser bir hava vardı. Sadece biraz samimiyetin ve hüsnüniyetin meseleyi halle kâfi geleceği açıkça ifade ediliyor, amelî sahadaki güçlükler bilmezlikten geliniyordu. C. M. P. musavat üzerinde - hiç değilse işin başında - durmamayı tercih ediyordu. Musavat, Fuad Arnanın tabiri ile, "yani koltuk meselesi" üçüncü, hattâ dördüncü plânda düşünülmesi lâzım gelen bir mevzu idi. C. M. P. nin musavat fikrinde bu defa fazla ısrar etmiyeceği anlaşılıyordu. Hattâ Ahmet Tahtakılıç bir suale cevap verirken,

"İşbirliğini tahakkuk ettiren bir yolu, C. M. P. ye tek milletvekilliği verilmese bile kabule hazırız" diyordu. Halbuki işbirliği meselesinin sonunda dönüp dolaşıp şu "koltuk meselesi"ne dayanacağı muhakkaktı. Maamafih Fuad Arna, basın toplantısının ortasında İşbirliği meselesini çözme yolunda, muhalefet partileri arasında yapılacak görüşmelerde teklif edecekleri bir "formül"ün mevcut olup olmadığı sualine gönül rahatlığı ile "evet böyle bir formülümüz var" diyebiliyordu. Şüphesiz formül gizli tutuluyordu. Ama yarın "Açıl ey susam" deyince kapılar açılmazsa, C. M. P. kabahatı kendi sihirli formülünde değil, karşıdaki partilerin samimiyet ve hüsnüniyet noksanlarında aramaya mütemayil görünüyordu. Zira pek iyimser C. M. P. Genel İdare Kurulu son olağanüstü toplantısında İşbirliği meselesinin sadece hüsnüniyetle ve bir masa etrafında toplanıvermekle halledileceğine inanmış bulunuyordu. O kadar ki tebliğinin bu maddesinde de belirtilen son kararı alma yetkisinin kendisinde değil, Genel Kurulda bulunduğu hususunun diğer muhalefet partileri temsilcilerinde uyandıracağı bazı haklı endişeleri aklına bile getirmiyordu. Eğer diğer partiler, C. M. P. liderlerine "Sen selâhiyetsiz, ben selâhiyetli. Şimdi nasıl olur da oturur, bir karara varırız" derlerse bu samimiyetsizlik, hüsnüniyetten mahrumiyet olacaktı!

C. M. P. nin üzerinde İşbirliği kadar hassasiyetle durduğu bir diğer mesele de seçimlere iştirâk meselesiydi. C. M. P. liderleri seçimler yaklaştıkça mevcut ağır şartların daha da ağırlaşacağına kani bulunuyorlardı. Bu hal karşısında seçimlere iştirâk edip etmemeyi ciddî olarak düşündüren bir sürü sebebin mevcudiyetini münakaşasız kabul ediyorlardı: Yalnız seçime girmeme kararının tesirli olabilmesi için bütün muhalefet partilerinin bu kararı birlikte almaları zaruriydi. C. M. P. asıl işbirliğinin bu mevzuda yapılması gerektiğini düşünüyordu. Zira bu muhalif parti seçimlere girdiği takdirde, seçimlere girmeme yolunda diğer partilerin alacakları kararlar tesirsiz kalmaya mahkûmdu. Bu takdirde, şartlar ne kadar gayri müsait olursa olsun, seçimlere katılmak diğer partiler için de bir zaruret olacaktı. Üç muhalefet partisinin üzerinde en kolay anlaşacakları prensip, şüphesiz bu olacaktı.

Fikir cephesi kuruluyor

Böylece bu haftanın ortasında Muhalefet cephesi ileri bir adım atıyordu. Yapılacak toplantıda hiç şüphesiz fikir birliği temin edilecek ve Muhalefet partileri gayelerini, mücadele sebeplerini müştereken umumî efkâra bildirecekler, herkes vaziyeti anlayacaktı. Toplantıda yapılacak en iyi şey ameli cephe üzerinde durmaktı. Bunun zamanı henüz gelmemişti. Millet Muhalefeti evvelâ gaye birliği içinde görmek, yanyana bilmek istiyordu. Nitekim daima aklı selimi konuşturan hemen tek medenî cesaret sahibi başyazar, Nadir Nadi bu haftanın başında tarafsız büyük kitlenin fikirlerine şöylece tercüman oluyordu:

"Gerçekten, bir devlet başka devletlere nota verir gibi kayıtlı kuyudlu demeçler yayınlamak, karşıt demeçleri inceleyip uzun itirazlar kaleme almak suretile bir sonuca varılacağını sanmak memleket realitesini hiç görmemek demektir. Hangi parti kaç milletvekili kazanacak? şuna ne kadar, buna ne kadar kontenjan ayrılacak? bu sorularla günün dâvası arasında bir ilenti aramak boşuna zahmet olur. Bugün vatandaşın biricik amacı tek partiye doğru dört nala koşturulduğunu gördüğümüz rejimi kurtarmaktır.

Partiler toplansınlar, büyük tehlikeyi beraberce gözleri önüne sersinler, teferrüat üzerinde fazla durmaksızın ana çizgiler üzerinde fikir birliğine varsınlar. Bugünkü antidemokratik mevzuat karşısında seçime girmek doğru mudur? Bir defa buna karar versinler. Yarın daha sıkı kanunlar çıkarılarak seçim güvensizliği daha da artarsa ne yapacaklar? Bunu da tasarlasınlar. Seçime girilecekse, işbirliğinin esaslarını illerdeki teşkilâta bırakmak herhalde daha uygun olacaktır. Yurdumuz büyüktür. Partilerin bir yerdeki durumu bir başka yerdekinden farklıdır. Yüksek kademeler prensipler üzerinde anlaşırlarsa, mekanizmanın işleyişini teşkilât kendi realitesine göre daha iyi kurabilir."

Fethi Çelikbaş

"Mağrur olma, padişahım"

Nadir Nadiyi haksız bulmanın imkânı yoktu. Aklı selim hakikaten bunu emrediyor, tarafsız kitle hakikaten bunu bekliyordu. C. H. P. ve C M. P. bu tezde birleşmişlerdi. Şimdi sıra başta Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Hür. P. içindeki aklı başında zümrenin Tavus Kuşlarına mutlaka galebe çalmasına ve bu parti içinde de aklı selimi hakim kılmasına gelmişti.

Seçimler

Girmek ya da girmemek

İsmet İnönü, muhatabı sözünü bitirince pencereden dışarı baktı. Evin önünden arabalar, eşeklere binmiş çocuklar, plaj kıyafetli kadınlar geçiyordu. Onların daha ötesinde masmavi deniz görünüyordu. Genel Başkan bir müddet sesini çıkarmadı. Sonra:

"— Bunu bana başkaları da söylüyor" dedi.

Muhatabı:

"— Akıl için tarik birdir, Paşam" diye cevap verdi.

İsmet İnönü güldü. Ama aklının biraz evvelki konuşmada olduğunda zerrece şüphe yoktu. Hâdise bu haftanın başında Heybeliadada cadde üzerindeki büyük bir evin alt kattaki odasında cereyan ediyordu. C. H. P. Genel Başkanı bir müddet evvel dinlenmek üzere Heybeliadaya gelmişti. Orada sabahları denize giriyor, artık pek meşhur olan "çivileme" atlayışlarını yapıyordu. O gün muhatabı kendi partisi mensuplarından biriydi ve bahis mevzuu edilen hâdise Halil Sezai Erkutun tevkifi hâdisesiydi. Gerçi Parti Meclisi azası yirmi dört saatini doldurmadan tahliye edilmişti ama bu, muhalif partililerin gözlerini açmıştı. Bilhassa hâdisenin cereyan tarzı herkeste endişe uyandırıyordu ve endişesi olan Genel Başkana koşuyordu. Söylenilen şuydu: Seçimlerin nasıl cereyan edeceğini bu hâdise mükemmel şekilde gösteriyor. Nerede bir muhalif hatip konuşsa iki Demokrat çıkıp bir zabıt tutacak, hatip derhal içeri atılacak. Sonra bir hakim ara ki kurtulasın. O halde seçime niçin iştirâk etmeli?

Son günlerde İsmet İnönüye bu fikri telkin edenler çoğalıyordu. Gerçi aksi fikrin müdafileri de yok değildi. Ancak Genel Başkan bilhassa Halil Sezai Erkutun başına gelenleri bütün tafsilatıyla öğrendikten sonra meselenin yeniden gözden geçirilmesi lüzumuna kani oldu. Kendisi, prensip olarak seçimlere iştirâk taraftarıydı. Ancak binlerle ve binlerle insanın günler ve günler ıstırap içinde kalmasına da göz yummaya hakkı yoktu. Seçim elbette ki bir zümrenin, öteki zümreden her hatibi içeri tıktırması değildi.

Erkutun başına gelenler

Geçen haftanın sonunda bir gün Ereğlide polisler bir adamı yakaladılar ve doğruca Ereğli hapishanesine atıverdiler. Adam C. H. P. liydi. İki Demokrat, hakkında zabıt tutmuşlar, Devlet büyüklerine söğdüğünü iddia etmişler, bu zabta dayanan savcı adamın tevkifini talep etmiş, bir hakim

de tevkif kararını vermişti. Böylece Halil Sezai Erkuta Ereğli hapishanesinin yolu görünmüştü.

C. H. P. Meclisi üyesi o gün ilçe kongresinde bulunmak üzere Kasım Gülekle beraber gelmişti.

Halil Sezai Erkut bu seyahate eşiyle beraber çıkmıştı. Bayan Erkut kocasının bu siyasi seyahatlarına ilk defa olarak katılıyordu.

O gün C. H. P. Ereğlide hareketli bir ilçe kongresi yapmıştı. Gülek ve Halil Sezai Erkutun konuşmalarını delegeler dikkatle dinlemişlerdi. Sonra Ankaradan gelen misafirler Tüccar Necmi Ergenerin evine yemeğe gitmişlerdi.. Yemekten sonra sohbet edilirken Necmi Ergenerin kapısı çalındı. Gelen bir polis memuruydu ve Halil Sezai Erkutun "Savcılığa kadar teşrifini" rica ediyordu. Savcılığa gidince anlaşıldı ki kongreden sonra iki D. P. li zat tarafından Halil Sezai Erkutun konuşmasında büyüklere hakaret ettiği yolunda bir ihbar vaki olmuştur. Bu ihbarı mesned ittihaz eden Ereğli Savcısı hazırlık tahkiatını ikmal ederek dosyayı Sorgu Hakimliğine tevdi etti. Bu arada saat gecenin 9 una yaklaşmıştı. Fakat Sorgu Hakimi vazifesinin başında bulunuyordu. Dosya kendisine verildi ve Sorgu Hakimi tevkif kararı aldı. Halil Sezai Erkuta artık Ereğlinin inşası yeni biten cezaevini tanımaktan başka yapacak şey kalmıyordu. Adliye binasının kapısına getirilen bir cip Halil Sezai Erkutu alarak bir anda cezaevine ulaştırdı. Halil Sezai Erkut, hayatında ilk defa cezaevine giriyordu. Ereğlili partililer kendisine yatak ve yemek getirdiler. O karısını ve çektiği üzüntüleri merak ediyordu. Bayan Erkut ise o sırada Avukat Suphi Konakın evinde misafir ediliyor ve herkes kendisini teselliye uğraşıyordu. Halil Sezai Erkut o geceyi Ereğli cezaevinde uykusuz geçirdi. Ertesi gün sabahın erken saatlarında avukatları tevkif kararına Asliye Mahkemesi nezdinde itiraz etmişlerdi. Asliye Hakimi Muhtar İpek, dosyayı tetkik ederek delil kifayetsizliği ve muhbirlerle hükümet komiserinin zabıtları arasındaki tezada dayanarak tevkif kararını bozdu ve Halil Sezai Erkut yeniden hürriyetine kavuştu.

Hâdisenin ehemmiyeti

Hâdise yalnız C. H. P. de değil, bütün muhalif partilerde geçen haftanın sonunda bomba gibi patladı. Hakikaten seçim emniyeti bahsinde Halil Sezai Erkutun başına gelenler son derece endişe verici̇ydi. Böyle şartlar altında hangi tatip tutar da kürsüye çıkmağa ve konuşmaya cesaret edebilirdi? Halbuki seçim kampanyası başlayınca yurdun dört bir tarafında kürsüler kurulacak ve herkes fikrini millete anlatmaya çalışacaktı. Bu kampanyada eşitlik zaten olmayacaktı, iktidarı tutanlar her türlü imkândan faydalanacaklar, radyolarda propagandalarını yapacaklardı. Muhalefete ise kala kala miting kürsüleri kalıyordu. Onların da emniyeti olmazsa seçimlere nasıl girilebilirdi?

Bu yüzdendir ki bu haftanın içinde siyasi partilerde seçimlere katılmamak temayülü büyük bir adım kaydetti. Şimdi gözler eşitliği temin için İktidarın tutumuna bağlı duruyordu ve dağın arkasındaki son ümid buydu. İktidar gerekeni yapmadığı takdirde, kuvvetle muhtemeldi ki karşısını boş bulacaktı. Zira seçimlere girilmesi tezinin en hararetli taraftarı İsmet İnönü dahi başkalarını sebepsiz ve neticesiz ıstıraplara atmak için kendisinde bir hak görmüyordu.

Kapaktaki politikacı

Halil Sezai Erkut

Geçen haftanın sonunda Perşembe gecesi saat 9 sıralarında Ereğli cezaevinin demir kapıları açıldı. Kapıya dayanan cipten indirilen orta boylu, topluca ve siyah saçlı bir adam içeri buyur edildi. Ereğli cezaevindeki mevkuf ve mahkûmlar gecenin bu saatinde "misafir" kabul etmeğe alışık değillerdi. Bu sebeple gelenin mühim biri olduğunu anladılar. Gardiyan İlyas, kayıt defterini açtı ve 34 numaraya yeni gelen mevkufun adını yazdı: Halil Sezai Erkut.

Halil Sezai Erkut, eski C. H.P. milletvekillerindendi ve o gün Ereğli ilçe kongresinde bir konuşma yapmıştı. iki D.P. linin ihbarı üzerine devlet büyüklerine hakaret iddiası ile tevkif edilmişti. Halil Sezai Erkutun tevkifi ile ilgili muameleleri tamamlanınca C. H.P. katibi kendisini 33 mevkuf ve mahkûmun ortasında buldu. Herkes Halil Sezainin bu şekilde aralarına düşmesinin sebebini merak ediyordu. Halil Sezai hikâyesini kısaca nakletti. Bu arada dışardaki arkadaşları yemeğini ve yatağını getirmişlerdi. Ama Halil Sezai Erkut ne yemeyi, ne de yatmayı düşünüyordu. Başına gelenlerin uyandırdığı hayret ve dehşet onu fazlasıyla meşgul ediyordu. Doğrusu diğer mevkuf ve mahkûmların gösterdiği yakınlık ve alâka onun oyalanmasını temin ediyor, sorulan suallere cevap yetiştirme mecburiyeti muhtemel bir ruhi paniği önlüyordu. Doğrusu aranırsa Halil Sezai Erkut, niçin cezaevinde bulunduğunu bile doğru dürüst kavrayamıyordu. Her şey öylesine tuhaf bir şekilde cereyan etmişti ki.. Karısının ve arkadaşlarının duyduğu üzüntüyü düşünmek Halil Sezaiye kendi derdini unutturuyordu.

Halil Sezai Erkut, 49 sene önce Kırşehir'in Mucur kazasında doğmuştu. 1931 devresinde Ankara Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Sayıştayda Murakıplık ve sonra da Savcı yardımcılığı vazifelerini 13 yıl başarı ile yapmış, bu görevlerinde iken 3 takdirname almıştır. 1943 de Ankara Defterdar Muavinliğine tâyin edilen Erkut kısa bir zaman sonra Ankara Defterdarı oldu. Çok partili rejime geçildiği ve İkinci Dünya Harbinin sıkıntılı yıllarına rastlayan bu görevinde gösterdiği başarıdan sonra Erkut, 1947 yılı ortalarında Çalışma Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü oldu. Bakanlığın kuruluşunun ilk yıllarına rastlayan bu vazifede iken, iki yıla yakın İşçi Sigortaları Kurumu Genel Müdürlüğünü de vekâleten idare etti. Sosyal politikada en ileri hamlelerin atıldığı, modern anlayışa göre kurulan genç müessesenin gelişmesinde, bir çok şubelerin açılması, iş kazası, meslek hastalığı ve analık sigortalarının uygulanması, ihtiyarlık, umumi hastalık sigorta kanunlarının hazırlanması, İş kanununun yeni ihtiyaçlara göre değiştirilmesi, Sendikaların kurulması, iş mahkemeleri tesisi, Milletlerarası Çalışma teşkilâtı ile sıkı münasebetlerin kuruluşu gibi aktif bir devrede Halil Sezai Erkut ehemmiyetli hizmetler gördü.

1950 seçimlerinde Kırşehirden C. H. P. Milletvekili seçilmesi üzerine siyasi hayata atılan Erkut Mecliste sosyal politika konularında Partinin sözcülüğünü yaptı. 1950 Kurultayından bu yana C.H. P. Genel İdare Kurulu üyesi oldu ve Parti Meclisinde seçimle görev aldı. Bu sıfatı ile Milletvekili olarak yurdun bir çok yerlerinde kongre ve toplantılarda yüzlerce siyasi konuşma yaptı. Halil Sezai Erkut 1954 tenberi Ankara Barosunda kayıtlıdır. Evli ve 4 çocuk babasıdır.

Kıbrıs

Amerikaya düşen iş

Gazeteler bu haftanın başında da Kıbrıs mevzuunda endişe verici haberlerle doluydu. İktidar ise, bermutad susuyordu.

Silâhsızlanma konuşmalarına katılmak için Londraya gelen Amerikan Dışişleri Bakanı Dulles, bir taşla iki değil üç kuş vurmuş, Umman ve Kıbrıs işleriyle de ilgilenmeyi ihmal etmemişti. Dulles bu arada, Hariciyemizin "as" larından Londradaki yeni Büyük Elçimiz Muharrem Nuri Birgiyi de kabul etmiş ve kendisiyle uzun

müddet konuşmuştu. Mevzu, şüphesiz, Kıbrıs idi.

Dulles, acaba Birgiye neler söylemişti? Yabancı basına göre Amerikan Dışişleri Bakanı bilhassa taksim fikrinin imkânsızlığı üzerinde duruyordu. Türkiyeyi bu tezden vazgeçirmek için elindeki bütün ikna vasıtalarına başvurmakta tereddüd etmiyordu.

Yunan gazetelerinin Londradaki muhabirleri konuşmaların "teferruat" ını da vermekten çekinmiyorlardı! Bu haberlere göre, Dulles Türkiyenin Kıbrıs meselesinde takip ettiği siyaseti "uzlaşmaz" ve "aşırı" olarak tavsif etmiş, Türkiyenin daha mutedil ve anlayışlı bir siyaset takip etmesi gerektiğini Türk Büyük Elçisine katiyetle bildirmişti.

İngilterenin de Amerikan görüşünü paylaştığına muhakkak nazarıyla bakılabilirdi. Kendisinin söylemeye cesaret edemiyeceği veya kabul ettiremiyeceğini sandığı şeyleri Amerikaya söyletmesi, meşhur İngiliz mantığına uygundu. Bu bakımdan, Dulles - Birgi konuşmalarından evvel, hükûmet çevreleriyle sıkı teması olan Times gazetesinin "Amerika, Türkiyeyi taksimden vazgeçirmelidir" diye yazması son derece manidardı. O kadar manidardı ki ayni günlerde Türk basınında Rusyanın Türkiyeye 300 milyon dolarlık kredi açmayı teklif ettiği şayialarının yer bulması hiç te boşuna değildi.

Tehir edilen plân

İngiliz hükümetinin geçen hafta, Parlâmento tatile girmezden evvel, Kıbrıs plânını açıklaması bekleniyordu. Fakat majestelerinin hükûmeti bir defa daha sunmayı tercih etmişti. Yabancı basına göre susmanın sebebi, yaklaşan Türk seçimleriydi. Her halde İngiltere seçimler arifesinde D. P. iktidarına nahoş bir sürpriz hazırlamayı uygun bulmuyordu. Böylece plânın resmen açıklanması bir müddet tehir ediliyordu. Ama dikkat edilmeli ki, bahis mevzuu olan sadece bir tehirdi: İngilterenin plânı hazırdı ve her halde uzun istişarelerden sonra meydana getirilen plâna İngiltere dört elle sarılacaktı.

Bununla beraber İngilterenin önümüzdeki günlerde bir üçler konferansı toplamaya çalışması da kuvvetle muhtemeldi. Yunan hükümeti son zamanlarda biraz daha yumuşak bir tavır takınmıştı. Fakat henüz İngiliz - Yunan görüşmelerine Türkiyenin de iştirâkine yanaşmış değildi. Atinadan gelen son haberler, Yunanistanın böyle bir daveti ancak meselenin hal yolunda olduğuna kanaat getirirse kabul edeceği merkezindeydi. Yani Yunanistan, her şeyden önce İngilterenin fikirlerini peşinen ve sarahatla ifadesini istiyordu. Konferans masasına oturup oturmamayı ondan sonra düşünecekti.

Basın

Bir yasak ve sonrası

Geçenlerde uzun boylu, gözlüklü bir adam elindeki küçük valizi ile

ADNAN MENDERESİN BİR TÜRLÜ

Memleket büyük bir ferahlığa kavuştu.

1 - 3 - 1953 Bütçe müzakereleri

★

Dış ticaret hareketimiz 5 milyon tona yaklaşmıştır. Eğer plânsızlık bu ise bunu takdis etmek lâzımdır. Plânlılık onlarınki ise, o plânlılığa lânet olsun. Memleketimiz şimdi dünya çapında iktisadî bir kuvvet olmağa başlamıştır. Bu sebeple yabancı memleketler şimdi piyasalarını bize açmak gayreti içindedirler.

29 - 6 - 1953 Manisa nutku

★

Memleketimiz artık yepyeni bir istikbale teveccüh etmiştir. Hepiniz hissediyorsunuz ki memleketimizin kaderi tamamiyle değişmiştir. Artık düğüm çözülmüş, memleketimizin iktisadî zekâsını ve çalışkanlığını köstekliyen bağlar kaldırılmış, nurlu bir istikbalin kapıları ardına kadar açılmıştır. Mahrumiyet, yolsuzluk, gerilik ve iptidailiğin bu memleketten ebediyyen ve tamamiyle terkedilmek noktasına erişmek üzere bulunmaktayız. Memleketin idrak etmekte olduğu terakkilere ve yükselmekte olan istihsal ve kazanç seviyesine karşı terane halinde yurdun her tarafında hayat pahalılığından bahsedenlerin bu sözlerinin vicdanlarınızda ne gibi akisler yaratacağını tahmin etmek müşkül değildir.

14 - 9 - 1953 Kütahya Şeker Fabrikası açış nutku

★

Yurt yakın zamanda refaha kavuşacaktır. Türk vatanının bütün sathında açılışlar açılışları kovalıyacak ve Türk yurdu bir baştan bir başa umran ve saadetin en güzel eserleri ile bezenmiş olacaktır.

26 - 10 - 1953 Gaziantep nutku

★

Her sahada, ziraatta, ticarette, sanayide, bayındırlık işlerinde, nakliyecilikte ve bankacılıkta görülen inkişafla vatandaşlarımızın bu gün maişetlerinde rahatça nefes alabilmelerini ve nisbi bir refaha kavuşmalarını temin eden amiller olmuştur.

21 - 11 - 1953 Samsun nutku

★

Türk milleti için geriliğin, refahsızlığın kapıları artık kapanmış, parlak bir istikbalin kapıları ardına kadar açılmıştır.

23 - 11 - 1953 Trabzon nutku

★

Demokrat Parti işte memleketin refah, emniyet ve selâmetinin nigehbanı olmak yolunda yürümektedir.

23 - 11 - 1953 Trabzon nutku

★

Bugün artık memleket dertlerinden değil, olsa olsa karşılanması geri kalmış ihtiyaçlardan bahsedilebilir. Memleketin imkânları seneden seneye hendesî nisbetlerle artmaktadır. Bunların giderilmesi de güç şeyler olmayacaktır. Eğer önümüzdeki devre de iktidarda kalırsak D.P. nın millet işlerini ele alışta getirdiği yeni zihniyetin tatbik sahasında kaydettiği neticelerle memleketimizin kısa bir zamanda tanınmıyacak kadar ilerlemiş olduğunu müşahede etmekle hep birlikte bahtiyar olacağız. Bu memleket artık kurunu vustada imiş gibi zaman zaman kıtlık tehlikelerine maruz bulunmayacaktır. *23 - 11 - 1953 Trabzon nutku*

★

Bugünkü İktidar ise sağlam bir malî politikaya, sağlam bir bütçe politikasına ve buna zemin teşkil eden sağlam bir iktisadî bünyeye dayanarak memurlarımızı bir hamlede, devlet sektörü dışındaki kazançlarda görülen hayırlı ve mesut inkişafa ulaştırabilmek için o zamanlar akla ve havsalaya sığmıyacak yekûnlara varan zamları göze almıştır.

28 - 12 - 1953 Meclis konuşması

★

İstikbalin nurlu yüzü şimdiden bütün parlaklığı ile tebellür etmiş bulunuyor. Eğer bu iktidar iki sene daha işbaşında kalır ve bunlar birer âbide gibi önlerinde yükselirse Türk milleti çok kıymetli uzun yıllarını heba etmiş olanlara "bunların yapılması mümkün idi de niçin bunca zaman yapmadınız" diye soracaktır.

19 - 4 - 1954 Erzurum nutku

★

Pek çok bölge yavaş yavaş nisbi bir refaha doğru süratle mesafe katetmektedir. Hatta bazı yerlerimizde daha bu günden yakın istikbalin parlak manzarası belirmiş bulunuyor.

25 - 9 - 1954 Elâzığ nutku

GELMİYEN NURLU İSTİKBALİ!..

Toptan bir kalkınmanın hummalı hızı içinde Türkiye en parlak bir istikbale teveccüh etmiş bulunuyor.

14 - 2 - 1955 İzmir nutku

★

Memleketimizdeki kazançlar ve fiat rakkamları muayyen bir konjonktürün içinde memleketin refaha doğru gitmekte olduğunu gösteriyor. Milletimiz bugün teminatlı bir hayatın, istihsal şevkinin ve yaşama zevkinin içindedir. *21 - 5 - 1955 Meclis konuşması*

★

Yurt yakın bir atide refaha erişecektir.

12 - 7 - 1955 Gazetecilerle hasbihal

★

Medeniyet ve terakki kervanı yürümektedir. Bundan sonra bir daha şekerin veya kahvenin veyahut herhangi diğer bir maddenin yoksuzluğunu asla çekecek değiliz. Bu sene çekmiş olduğumuz şeker darlığının mesulü müstakillen muhalefettir.

24 - 7 - 1955 Adapazarı nutku

★

Kalkınma dâvamızda yokuş çıkılmış, menzil görülmüştür. Fakat şurasını açıkça belirtmeliyim ki, gayretlerimizin ve eserlerimizin azameti karşısında milletçe hissettiğimiz darlık ve sıkıntı hiç denecek bir seviyede olmuştur.

28 - 9 - 1955 Susurluk nutku

★

Biraz evvel işaret ettiğimiz gibi yatırım faaliyetlerimizin yanında cari istihlâk maddelerini, sınaî ham maddeleri, yedek parça vesaireyi daha geniş nisbetlerde tahsisler ayırmak suretiyle bazı maddeler üzerinde duyulan sıkıntıları süratle bertaraf etmek niyetindeyiz.

14 - 11 - 1955 Hükümet programı

★

İç pazar namütenahi genişlemektedir. 1956-57 Türkiyesi böyle bir manzaranın gereği gibi tecelli ettiği bir memleket olacaktır. O zaman yüksek seviyede bir muvazenenin teessüs etmeye başladığını görecekler ve inşaallah sevineceklerdir.

16 - 11 - 1955 Meclis konuşması

★

1950'denberi girişmiş bulunduğumuz memleketimizin iktısadî cihazlanmasını tekemmül ettirmeğe ve milletimizi daha müreffeh bir hayata eriştirmeğe matuf kalkınma programımızın müsbet neticelerini pek yakında idrak edeceğiz.

29 - 1 - 1956 Bütçe için Anadolu Ajansına beyanat

★

Görülüyor ki pahalılık, sıkıntı, bugünün meselesi değildir. Bu ötedenberi mariz ve cılız iktisadî bünyelere ârız olan bir hastalıktır. Biz halen işte bu hastalığın tedavi çareleri içindeyiz.

29 - 2 - 1956 Bütçe nutku

★

Çok yakın olan sabah gelmekte gecikmiyecektir ve Türk milletinin bugünkü hayat seviyesinin çok üstünde bir yaşama imkânı elde edeceği günler önümüzdedir. *8 - 3 - 1956 İzmir nutku*

★

Ucuzluk devam edecektir. Fiatların daha da düşürülmesi hususunda tedbirlerimiz birbirini takip etmektedir. "Ucuzluk devam etmiyecektir, piyasada mal darlığı yaratacaktır. " diye zararlı telkinler yapmakta olan bedbahtları mutlaka yalancı çıkaracağız. Piyasanın boşalmasına meydan verilmiyecektir. Son bir ayda 207 bin liralık mal ithali taksitleri tahakkuk ettirilmiştir. Fiatlar yükselmiyecek bu iniş başka başka maddelere de sirayet edecektir. Sümerbank maddelerinde de indirmeler yapılmıştır. Meşru kazanç yolundaki tüccara her türlü yardımı yapacağız. Yeni bir vatan doğmaktadır.

12 - 7 - 1956 Radyo konuşması

★

Çalışmalar ve alınan neticeler beğenilir veya beğenilmez, bu ayrı bir meseledir ve 1958 de neticesi belli olacaktır. Eğer beğenilmezsek kalkar gideriz. Biz bütün bunları devletin ve hükümetin icra takatinin tükenmiş olduğu ve iflâs ettiği iddia olunduğu bir zamanda yapmaktayız. Muvakkat sıkıntılar ancak sarfiyatın yapıldığı zamanla yapılan işin nemasını alma zamanı arasındadır. Bu devrede hükümet elbette sıkıntı çekecektir. Kalkınma kolay değildir. Fakat vatandaşları bu sıkıntının pençesine kaptırmış değiliz.

23 - 9 - 1956 İstanbuldaki Basın toplantısı

★

"HAFIZA-İ BEŞER NİSYAN İLE MALÛLDÜR"

Yeşilköy Hava Meydanından kendisini İstanbula götürecek olan otobüse bindi. Ankaradan geliyordu. O sıralarda henüz Basın işlerini tedvir eden Devlet Bakanı Celâl Yardımcı tarafından davet edilmişti. Fakat başkente geldiğinde Bakanı yerinde bulamamış, Bakanın hususî kaleminden Yardımcının "acele" İstanbula çağrıldığı bildirilmişti. Uzun boylu, gözlüklü adam Cumhuriyet gazetesinden Cevad Fehmi Başkut idi. Cevad Fehmi Başkut akıllı ve en mühimi tecrübeli bir gazeteciydi. Meslekte pek çok devir, pek çok İktidar görmüştü. Bu bakımdan Devlet Bakanının kendisiyle neyi görüşeceğini, hattâ ne söyliyeceğini pek âlâ biliyordu. Gerçi Celâl Yardımcı İstanbulda mütevazi bir avukatken Cumhuriyet gazetesinin kapısını aşındırmamış, kendisinden bahsedilmesini ima etmemiş değildi. Ama bu sefer başka şeyden bahsedecek ve başka imalarda bulunacaktı. Bunlar serzeniş kokacaktı. Hattâ Cevad Fehmi Başkut Cumhuriyet'in meşhur Kırmızı Konağının istimlâk edilebileceği imasına dahi kendini hazırlıklı bulundurmayı tercih etmişti. Bu yüzden gazetenin sahipleriyle görüşmüş ve Bakanla onlar adına konuşacağına göre talimat almıştı. Cumhuriyetçiler, icap ederse, altın yumurlayan tavuğu gözlerini kırpmadan kesmeğe hazırdılar. Bir taviz vermektense koca Cumhuriyet'i kapamayı çoktan göze almışlardı. Eğer gazeteciliğin asgarisinin de yapılması imkânsız hale gelmişse, kepenkleri indirmek Cumhuriyetçilerin tercih ettikleri şıktı. Cumhuriyet senelerin eseri olan prensiplerine, meselâ tıpkı La Prensa gibi her ne pahasına olursa olsun sadık kalacaktı. Cevad Fehmi Başkut Ankaraya bu talimatla gitti. Fakat mülâkat vuku bulmadı ve temsilci hemen aynı gün İstanbula avdet etti. Hâdise aslında "Osman Bölükbaşı meselesi"nin bir safhasıydı.

Cumhuriyetteki toplantı

Osman Bölükbaşı hakkında ikinci defa tevkif kararı alınınca Ankara İkinci Sorgu Hâkimi bir de yasak kararı vermiş ve ikinci karar birincisinden daha süratli şekilde İstanbul gazetelerine tebliğ edilmişti. Bu yasak kararını bir solukta okuyanlar, Bölükbaşının tevkifini dahi gazetelerine yazamıyacaklarını sanabilirlerdi. Buna, bir de İstanbul savcısı Hicabi Dinçin gazetelere meşhur ikaz ve tavsiye yollu telefonları eklendi mi, bir çok gazete sahibinin telâşa düşmesi işten bile değildi. Ama, ortada bir nesil vardı. Babıâliye sinen korkuyu, vazife şuuru ile değiştirmek isteyen bu nesil, hiç olmazsa Lübnandaki meslekdaşları kadar "gazeteci" olmak istiyordu. Nitekim, yasak kararı masaların üzerine bırakıldığı anda, ne yapılabileceğini düşünmek ve gazete rekabetini bir yana atıp müşterek duygu ve kararla hareket etmek fikri doğdu. Yazı işleri müdürleri telefonlarla birbirlerini aradılar. İlk karar en merkezî ve en geniş odalı gazetede bu-

luşmak oldu. Bu, Cumhuriyet gazetesiydi. Yazı işleri müdürü Ali İhsan Göğüş, gelenleri, teker teker ellerini sıkarak karşıladı. Dünya'yı Hayri Alpar, Akşam'ı Doğan Can ve İzzet Sedes, Vatan'ı Özcan Ergüder, Milliyet'i Hasan Yılmaer, Yeni İstanbul'u Şemsi Kuseyri, Yeni Sabah'ı Alp Zirek ve Orhan Birgit, Yeni Gazete'yi Gökşin Sipahioğlu temsil ediyordu. Gelemiyenler, arkadaşlarının kararına katılmaya hazır olduklarını bildirmişlerdi.

Toplantıda bulunan iki gazeteci, Hayri Alpar ve Orhan Birgit, aynı zamanda basın dâvalarıyla meşgul iki avukattı. Sorgu Hâkiminin kararının, Bölükbaşının tevkifinin yazılmasını hiç de menetmediğini bildirdiler. Nitekim, müşterek bir metin için ikisi vazifeli kılındılar ve yarım saat sonra, Cumhuriyetin tahta konağından ayrılanlar, bu müşterek metni de beraberlerinde götürdüler.

Gazeteler -Havadis hariç- aynı metni kullanacak ve haberi neye mal olursa olsun yayınlayacaklardı. Çünkü, bir defa haberin ehemmiyetine, sonra da kanuna aykırı hareket edilmediğine inanmışlardı. Ama, telefon sık sık işliyor ve İstanbul Savcısı ikazlarına, bir koruyucu melek edasıyla devam etmekle kalmıyor, ayrıca, yasak haber yayan gazetelerin toplatılacağını ilâve ediyordu.

İlk sürprizli haber Yeni İstanbul'dan geldi. Gazete sahibinin temsilcisi, haberin yayınlanmasına müsaade etmemişti. İlk gedik, diğerlerini fazla üzmedi. Zira Yeni İstanbul ehemmiyetli değildi. Fakat onu Vatan takibedince, bir hayal kırıklığı doğdu. Cumhuriyetteki toplantıda haberi manşetten verme teklifinde ısrar eden Özcan Ergüder, Ahmet Emin Yalmanın muvafakat etmediğini, "ya bu haber yayınlanmaz, yahut istifa ederim" dediğini bildiriyordu. Genç yazı işleri müdürü ağlamaklıydı. Yalmanın Ankaradan yeni döndüğünü ve hükümetin basına karşı yeni tedbirler için kararlı olduğunu, bu haberi yayınlamanın bir provakasyon olabileceğini söylediğini de naklediyordu. Vatanın ortaklarından olan genç Yazı İşleri Müdürü, işini yüz üstü bırakıp, gitmekten başka çare bulamadı. Ertesi sabah da, Ahmet Emin Yalmana istifasını verdi. Bu defa ağlamaklı olan, bütün gazetelerde -Vatan, Havadis, Yeni İstanbul müstesna- Bölükbaşının tevkif edildiği haberini okuyan Yalmandı. Bir hata etmişti. Aldanmıştı. Zaten sık sık aldanmaz mıydı? Özcan ayrılmamalıydı. Bunu telâfi yollarına başvurulmalıydı. Aynı gün Yalman, şiddetli başyazılarına başlıyor, Menderesi intibaha çağrıyor ve mücadele dozunu arttırıyordu. Amma ne de olsa, Lübnan gazetecilerini başmakalesinde örnek diye gösteren Ahmet Emin Yalmanın "Ele verir talkını..." prensibine sadakatı Babıâlide asla unutulmayacaktı.

Değişen iş

İşte Cevad Fehmi Başkut, Bölükbaşının tevkifi ile ilgili olarak arka arkaya meydana gelen bu hâdiseler yüzünden Celâl Yardımcı tarafından davet edildiğini kestirdi. Cevad Fehmi Başkut böyle anlarda pasif kalmasıyla şöhret yapan İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin başkanıydı da.. Ama Ankaraya o sıfatla değil, prensiplerine sadık kalmaya azimli Cumhuriyet'in temsilcisi olarak gitti. Orada Bakanı bulamaması pek garip oldu.

Celâl Yardımcıyla mülâkatın suya düşmesi üzerine ışık ancak bu haftanın başında döküldü. Anadolu Ajansının bildirdiğine göre bir zamanların mütevazi avukatı hükümette artık Tapu, Kadastro, Toprak

Bahadır Dülger
İstikamet Erzurum, marş marş!.

ve İskân işlerini tedvire memur ediliyor, basın işleri ise yeni Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorluya veriliyordu. Dış politikamızdan sonra Basın politikamızda da Zorlu metodların ne netice vereceği yakında anlaşılacaktı. Ama bu neticelerin birbirinden farklı olması pek az muhtemeldi.

Fahrî gazeteci

Geçen haftanın son günlerinden beri Babıâlideki Şeref Efendi sokağında, iki katlı bir binanın arka cephesindeki odalarda, geceleri kalabalık bir grup, bir gazetenin mizanpajı ile uğraşmaktadır. Gazete, Havadis gazetesi; grup ta, Bakanlar Kuruluna mensup bazı şahıslardan müteşekkildir ve zaman zaman aralarında Başbakan da bulunmaktadır.

Aslında Babıâlide, gazeteci olmayan patronlar geceleri müesseselerine uğramazlar ve gazeteci dahi olsalar mizanpaj denilen sayfaları hazırlama işini yazı işleri müdürleri, teknik sekreterler görürler. Ama, Havadis gazetesinde geçen haftanın son günlerinden beri toplananlar arasında bulunan bazıları, her işte mütehassıs olma hassalarından faydalanmakta ve belki de kendilerini şimdi hiç sevmedikleri bir meslek için hazırlamaktadırlar.

Güneş Neşriyat Ortaklığı tarafından İstanbulda, Türkiyenin hemen en mükemmel ve en rahat tesislerinde yayınlanmakta olan Havadis gazetesi, ilk günlerde hiç olmazsa zafere benzememek gayretiyle çıkartılmış, fakat buna rağmen, iktidarı desteklediğini belli etmişti. Gazetenin başında değilse bile arkasında olan iş adamları biliyorlardı ki Havadis, bir D.P. organı halinde yayınlanırsa, satışı hiç mi hiç olmaz ve seçime kadar vazifesini yapamıyacak hale gelir. Onun için, biraz ölçülü hareket edilmeliydi. İş adamlarının bu dikkati ve endişesi doğruydu. Fakat Bahadır Dülger gibi partizanların gayretiyle Havadis, çok kısa zamanda parti gazetesi vasfına yaklaşmıştı. Babıâli kadar okuyucular da onun, Zaferin İstanbuldaki kardeşi olduğunu öğrenmişlerdi. Buna rağmen, Havadisin tutumu, Menderesi gene de tatmin etmiyordu. Nitekim, bir ay kadar önce Başbakanın Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersü, gazetenin yazı işleri müdürüne, "beyfendinin durumdan memnun olmadığını" bildirmek üzere bir ziyaret yapmıştı.

Geçen haftanın ortasında bir gece Havadis gazetesinin telefonu çaldı. Ses, Başbakanlık Özel Kalem Müdür Muavini Şefik Fenmenindi. "Beyfendinin, su ve elektrik işleri ile ilgili bir açıklamanın büyük gösterilmesi emrini" tebliğ ediyordu. Havadisin başındaki gazeteciler, emri yerine getirdiler. Altı sütunluk bir manşetle su ve elektrik işlerinin imarla beraber yürüdüğü belirtildi. Emsalsiz Kalkınmadan bahsedildi. Ama ertesi sabah gazete gene beğenilmedi. Başbakan, Feridun Ergine verilen cevaplarda Havadisin tutumunu enerjik bulmamıştı. Bahadır Dülger bu işi yapamıyacaktı. Değiştirilmeli ve yerine bir başkası getirilmeliydi. Ne Kırşehir ve Ankara hâdiseleri dolayısıyla çalışan gazetecilere "küçük" demesi, ne İstanbul Gazeteciler Sendikasını "Yalancılık"la itham etmesi, Bahadır Dülgerin Menderesi memnun etmesine kâfi gelmemişti. Nitekim o gün bir hayli hırpalandı. Kendisine Erzurumda, seçim işlerini idare etmesi tavsiye edildi ve Havadisin başına bir başka şahıs getirildi. Bu orta boylu, çıplak başının etrafını ak saçların çevirdiği bir adamdı. Belki, iyi bir Ticaret müşaviri olabilirdi, ama bir gazeteci.. Şimdiye kadar gazeteci olmamıştı. Kendisini neden Havadisin başına getirmişlerdi? Belki, soyadının Ozansoy olması, arada şiirler yazması mucip sebepleri teşkil etmişti. Fakat şairlik başka şeydi, gazetecilik tamamen başkaydı. Nitekim artık Bahadır Dülgerin

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

– VI –

M. Tevfik YORGANCI

Hukuk devleti fikir ve esasının mücerret bir kaide, daha doğrusu bir ideal olmaktan çıkıp bir realite haline gelmesi için bir takım müeyyidelere ihtiyaç olduğu aşikârdır. Nasıl ki fertler faaliyetlerini mevcut bir takım objektif kaidelere uydurmak mecburiyetinde iseler, devletin de bir takım kaidelere tabi olması iktiza etmektedir. Anayasaya muhalif olan bir kanunun esas bakımdan sahih olmaması icap eder. Kanunlara aykırı nizamnamelerin iptâl edilmesi lâzımdır. Tasarrufların üstün kaidelere muhalefeti iddia edildiği zaman bu iddiaların doğru olup olmadığını kazaî usullerle tesbit edecek ve icabında da hukuk kaidesine muhalif durumu ortadan kaldırabilecek kazaî bir teşkilâta ve kazaî bir murakabeye ihtiyaç bulunmaktadır. İşte bu şekilde murakabe yapacak bir kazaî teşkilât demokratik rejimin belli başlı unsurlarından biridir.

Şu halde demokratik bir nizam içinde yaşamağa azimli milletlerin, herşeyden önce bu rejimin unsurlarının memleketlerinde tahakkukunu sağlamaları elzemdir.

Demokratik rejimlerde, siyasî iktidarlar vatandaşların reyleri ile iş başına gelirler. Siyasî iktidar fiilen ekseriyet partisinin elindedir. Fakat kaza istiklâli ve idare kudreti siyasî iktidarın şahsî bir kuvvet veya zümre kuvveti haline gelmesine, hukukî ve içtimaî muvazeneyi bozmasına mani olur. Halkın hiçbir baskıya tabi olmadan verdiği reylerle meydana getirdiği heyet teşriî kuvveti teşkil eder. Bu teşriî heyetin de tabi bulunduğu bir kanun mevcuttur ki, o da normlar hiyerarşisinin en üst kademesini teşkil eden Anayasadır. Gerçi teşriî organın Esas Teşkilât Kanununda tadılât yapma selâhiyeti vardır. Fakat bu selâhiyet çok dar bir çerçeve içersinde kullanılır ve bir takım formalitelere tabidir.

Siyasî iktidar ile idarî iktidar birbirinden tamamen ayrıdır. Birincisi teşriî, ikincisi icra organı vasıtası ile kullanılır. Siyasî iktidarı, idarî iktidar ile karıştırarak ve her teşriî organla idarenin de gelip gideceğini kabul edecek olursak demokratik nizamdan tamamen uzaklaşmış oluruz. Zira idare tamamen bir ihtisas işidir. Eski Fransız Başvekillerinden Gambeto kurduğu kabinede Millî Eğitim Bakanlığına bir kral taraftarını getirmiş idi. Bu hal ise kendi partisi meb'uslarında bir takım itiraz seslerinin yükselmesine sebep oldu. Bu itirazlara karşı Gambeto şu şekilde cevap vermiştir: "Parti elemanları ile icraî hükûmet edilir. Teknik elemanlarla ise icraî idare yapılır. Bu iki şey birbirinden tamamen ayrıdır".

Görülüyor ki siyasî iktidar, idarî iktidardan tamamen ayrıdır ve bunların birleşmeğe başladığı yerde klâsik demokrasiden uzaklaşarak nisbî demokrasiye doğru yol alınmış oluruz ki, bu da totaliter rejim kadar ve hattâ ondan da tehlikelidir.

Bir memleket halkı demokratik nizam içerisinde yaşıyorsa, o memleket halkının, o memleket siyasî partilerinin mezkûr nizam üzerinde herşeyden çok titremeleri ve ona herhangi bir yönden yapılacak tecavüzleri def'etmek için icabında her türlü fedakârlıktan yılmamaları elzemdir.

Her memlekette rejimlerin gerek gizli, gerek alenen bir takım düşmanları vardır. Bu zararlı zümreler icabında baltalamak istedikleri rejimin en hararetli müdafii olarak görünür ve beklerler; kendilerine en müsait buldukları zamanda yıkıcı faaliyetlerine başlarlar. İşte bu gibi şahısların veya toplulukların memleket için zararlı faaliyetlere girişmelerine karşı vatandaşların ve bilhassa siyasî partilerin çok hassas davranmaları en büyük vatanî vazifeleridir. Memlekette demokratik rejime indirilecek her darbe, o memleket halkının hürriyetine karşı çekilecek bir siyah perdeden başka bir şey değildir. Kanaatimizce rejime karşı girişilecek bu gibi baltalayıcı faaliyetlere karşı bütün vatandaşların, bütün siyasî partilerin elbirliği ile ve her türlü parti menfaatlarını, görüş ve düşünüşlerini bir tarafa bırakarak yalnız ve yalnız memleket için birleşmeleri ve faaliyetlerini rejimin unsurlarının yerine getirilmesine hasretmeleri elzemdir.

Demokratik rejim ile idare edilen memleket halkının kazaî organın her türlü müdahaleden uzak olarak müstakilen vazife gördüğüne inanmış bulunması lüzumludur. Hâkimlerin tayinleri, terfileri ve emeklilik işleri idari ve teşriî organdan ayrı ve müstakil bir heyet tarafından yapıldığına ve hükûmetlerin bu hususlarda ve bilhassa emeklilik hususunda takdir selâhiyetleri olmadığına kanaat getirmeleri şarttır.

Gene bu rejimlerde mutbuat hürriyetine vurulacak her darbe ile halkın memleket meseleleri ile alâkalarının biraz daha daraltılması cihetine gidileceği kanaatındayız.

Netice olarak diyebiliriz ki: Demokratik rejimle idare olunan memleketlerde halk, gayet dikkatli davranmak mecburiyetindedir. İçersinde yaşadıkları ve yaşamağa azimli bulundukları rejime indirilecek en ufak bir fiskeye dahi müsaade etmemeleri ve bu gibi hâdiselere karşı koymağa her an hazır bulunmaları şarttır.

Müsabakanın Şartları

1 — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kağıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 eb'adındaki kağıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayısı başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

eski odasında oturan orta boylu, çıplak başının etrafını ak saçlar çeviren zat, "Beyfendinin emrini ifa ettiğini" söylüyordu. O gece, bizzat Menderes, Şeref Efendi sokağındaki iki katlı binaya gelmiş, kendisine refakat edenlerin yanında gazetenin idarecilerine, bundan böyle tıpkı Zaferdeki gibi hareket edileceğini söylemiş, hattâ D.P. ye inanmıyanların kadroda kalmaması istenmişti.

O geceden itibaren, şimdi hemen her gece, Havadisin yazı işleri müdürlüğü masasında orta boylu başı çıplak şahısla beraber, meselâ Emin Kalafatın, şişman bir gence, Havadisin Yazı İşleri Müdürü İlhan Bardakcı'ya, manşet için müsveddeler uzattıkları görülmektedir. Bunları puntoya sığdırmanın ne demek olduğunu, Havadiste çalışanlar, sabahlara kadar gazetede kaldıkları için çok iyi biliyorlar.

Politikacılar

Bölükbaşılardan haber

Geçen ay hemen her gün gazetelerin baş sayfalarının baş köşelerinde yer alan ve macerası hemen bütün milletçe büyük bir merakla takip edilen Osman Bölükbaşı'dan gazeteler geçen hafta içinde Ankara sorgu hakimliğince alınan bir karardan sonra bahsetmez oldular. Osman Bölükbaşı İstanbul'un boğaza nazır meşhur Hiltonunda tevkif edilmiş, Ankara Merkez Ceza ve Tevkifevinin Hilton adlı koğuşuna getirilip kapatılmıştı. İyi ama Hiltonda mevkuf bulunan Bölükbaşının hayatı nasıl geçiyordu? Bölükbaşı ne yapıyor, nelerle uğraşıyordu? Gazeteler sanki Ankara Sorgu Hâkiminin aldığı neşir yasağı kararı sütunlarına Bölükbaşı adının geçmesine de engelmiş gibi davranıyorlar ve memlekette uyanan merakı tatmin vazifesini gazetecilik vazifelerini bile ifa etmekten çekiniyorlardı.

Gazetelerin Bölükbaşı adından çekinip korktukları şu günlerde C. M.P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşı Ankara Merkez Cezaevinin meşhur 10 ncu koğuşunda pek de rahat bir hayat geçiriyordu. Bir defa 10 ncu koğuş korkunç denecek kadar sıcak oluyordu, sonra herşeye rağmen biraz da havasızdı. Koğuş sakinlerinin bütün gayret ve itinalarına rağmen koğuşu tahammülfersa bir hava kısa zamanda kaplıyordu. Maamafih Bölükbaşıyı bu boğucu sıcak ve kokudan da daha çok üzen bir şey vardı: Çocuklarına karşı duyduğu hasret ve günden güne ağırlaşan karısı ile daha kısa bir müddet önce menenjit geçirmiş olan kızı Gülün ziyaret günlerinde karşılaştıkları güçlükler... Geçen haftanın ortasında bir gün hapishane nizamları gereğince Osman Bölükbaşı Hapishane müdürüne başvurarak kendisine ait ziyaret saatlerinin mümkünse daha geç bir saate meselâ 16.30 a alınmasını istedi. Zira 10 ncu koğuşun ziyaret saatı tam 14.30'a rast geliyordu ki bu saat termometrelerin en fazla yükseldikleri zamandı. Halbuki Bölükbaşını ziyarete gelen kızı Gül ile karısı Mediha Bölükbaşının güneşe maruz kalmalarının tıbben hiç de doğru olmadığı malûmdu. Bölükbaşı bütün bu itirazları ve sebepleri ortaya koyduğu halde alâkalılar, isteğini reddettiler.

Osman Bölükbaşı çoluk çocuğu arasındayken

Dinle neyden kim hikâyet etmede, ayrılıklardan şikâyet etmede

Bölükbaşıyı karısı, kızı ve oğlundan başka, ziyaret günlerinde üç kişiyi geçmemek şartiyle daha başkaları da ziyaret edebiliyordu. Ama her ziyaret günü hapishanenin önüne Bölükbaşıyı ziyaret kasdiyle gelip de göremeden geri dönenlerin sayısı içeriye girebilen üç kişiden kat ve kat fazla oluyordu. Hiç şüphe yok ki Bölükbaşıyı en sık görebilen avukatlarıydı. Zira hapishane nizamları, avukatlara istedikleri anda müvekkillerini görme imkânını veriyordu.

Bölükbaşı hapishanenin duvarı içinde olmasına rağmen gene de memleket meseleleriyle alâkalanmaktan geri kalmıyor, gerek partisinin durumu ile ilgili haberleri, gerek günlük basını dikkatle takip ediyordu. Son günlerde avukatlarından Avrupa devletlerinin ve belli başlı batı demokrasilerinin anayasalarının milletvekilliği dokunulmazlığına ait olan kısımlarının tam tercümelerini istemişti. Bir taraftan memleket meseleleri ile alâkasını kesmemeğe çalışırken bir taraftan da hukukî meseleleri mütalâa ediyordu.

Bölükbaşı hapishane duvarları ardında kendi kaderiyle yaşaya dursun Yenişehir Necatibey Caddesindeki gri renkli apartmanın ikinci katındaki bir dairede oturan ailesi efradı da babalarından uzakta günlerini oldukça üzüntülü bir sekilde geçiriyorlardı. Mediha Bölükbaşının doğumu bir hayli yaklaşmıştı. Eylül içinde üçüncü çocuğunu bekliyordu; son İstanbul seyahati ve buna takaddüm eden heyecanlı hâdiseler kendisini bir hayli hırpalamıştı. Doktorlar kati istirahat tavsiye etmişlerdi. Ama gene de her çarşamba ve Pazar muayyen saatte çocuklarını yanına alıp bir otomobille hapishaneye kocasını ziyarete gidiyordu. Oğlu Deniz sıhhatçe gayet iyi idi. Evin en büyük erkeği olarak babasının yokluğunu hissettirmemeğe çalışıyor ve yaşından umulmayacak bir ciddiyetle evde misafirleri karşılıyor, suallere ciddi ciddi cevaplar veriyor ve annesini hiç üzmemeğe gayret ediyordu. Sınıfını hep pek iyilerle dolu bir karne alarak geçmişti. Bu bakımdan göğsü iftiharla kabarıyordu Denizin evdeki vazifelerinin en büyüğü de küçük kardeşi Güle hem ağabeylik, hem de babalık etmesiydi. Gül pek az önce şiddetli bir menenjit geçirmiş ve bir türlü kendisine gelememişti. Doktorlar yorgunluğu ve hele güneşte oyun oynamayı kendisine şiddetle yasak etmişlerdi. İşte Deniz kardeşini hem yorgunluğa hem de güneşe karşı muhafaza ediyordu. Gül bir türlü babasının yokluğuna alışamamıştı. Sık sık ağlıyor "babamı isterim" diye tutturuyordu. Ziyaret günleri çocuklar için âdeta bir bayram günü oluyordu. Ama ziyaret müddeti de öylesine kısaydı ve öyle çabuk geçiyordu ki hemen her hapishane dönüşü çocuklar babalarına doyamadan gözleri yaşlı eve dönüyorlardı.

İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA

İstanbul

Suya kaside

Geçen haftanın başında Üsküdarda İstanbullulara hitap eden Hür. P. li hatip Feridun Ergin, bın türlü mesele arasında su derdine de yer ayırmaktan kendini alamamıştı. Bir taraftan sıcaklar bütün şiddetiyle bastırmıştı, öbür taraftan İstanbulda su bulunamıyordu. Gazeteler aylardan beri iplik gibi akan çeşmelerin başında kuyruk yapan halkın resmini neşrediyordu. Karikatürlerde su yerine ses veren musluklar mevzuu her zamankinden çok tekrarlanmaya başlamıştı. Dert olanca açıklığıyla ortadaydı ve siyaset adamı elbette bu derdi teşhir edecekti. Zira şimdiye kadar güneşin balçıkla sıvandığı görülmüş değildi.

Ama gelin görün ki İktidar birdenbire güneşi balçıkla sıvamağa kalkışacak kadar hiddetlenivermişti. İktidar bataryalarındaki bütün topların namlıları hemen genç Hür. P. milletvekili Erginin üzerine çevrildi. Hattâ yola o kadar "şiddetli tasmim" ile çıkılmıştı ki ayni haber Havadisin manşetinde üst üste iki gün aynen yer aldı. Rakkamlar umumi bir seferberliğe tabi tutulmuşlardı. Şimdi İstanbula 80 bin metre mikâb değil, 180 bin metre mikâb su veriliyordu. Ankarada ise 37 binden 98 bine çıkılmıştı. Rakkamlar, daha doğrusu bir takım nazari kapasiteler, dile getiriliyordu! Ama ne yapmalı ki halk rakkamlardan çok her gün şahit olduğu, içinde yaşadığı gerçeklere itibar ediyordu. Zira rak-

Çeşmede su bekliyenler
Musluklardan rakkam akıyor

Unuttuğumuz Adetler

Geçenlerde İsviçrede bir Türk ailesi bir kahveci dükkânına girdi. Tedavi maksadiyle gelmişlerdi, yurda dönüyorlardı. Ellerinde bir kaç kuruş kalmıştı, paralarını en faydalı şekilde sarfetmek istiyorlardı. Kahve alacaklardı. Dükkândaki kibar tavırlı tezgâhtara:

"— Bir kilo kahve istiyoruz, dediler. Türk kahvesi.."

Tezgâhtar sordu:

"— Ne cins olsun?"

Karı koca birbirlerine baktılar. Maksatlarını iyi anlatamamışlardı galiba.

"— Türk usulü kahve yapmak için istiyoruz, dediler. Türk kahvesi.. Yani, toz halinde ..Çekilmiş.."

Tezgâhtar nezaketi elden bırakmaksızın gülümsedi:

"— Onu anladım ya, hangi cins Türk kahvesi istediğinizi sormuştum. Brezilya var, Yemen var.."

Sonra, arkasındaki rafı işaret etti ve daha bir sürü isim saydı. Rafta kavanozlar sıralanmıştı. Her birinin üstünde fiat yazılıydı. Türk aile en iyisini almak maksadıyla en pahalısını işaret etti. Zaten fiatlar arasında fazla bir fark da yoktu. Tezgâhtar paketi yaptı ve kahveyi verdi. Türk hanım hayatından pek memnundu. Paketin ipini parmağına taktı ve gülüp oynaya oteline avdet etti.

Türkiyeye döndüklerinde hemen kahvelerini pişirdiler. Ama kahvenin tadı pek tuhaf geldi. Adeta yağlı bir şeydi! Bu, bir kaç gün böyle devam etti. Ancak o günlerin sonunda ağızları yeniden hakiki kahvenin tadına alışabildi. Şimdi karıkocanın ödleri kopuyor, kıymetli kahveleri bitecek diye.. Her zaman İsviçreye gitmek kolay mı?

★

Görülmemiş Kalkınma pek çok âdetimizi ortadan kaldırdı. Bunların başında bir dükkâna girip insanın istediği malı alması geliyor. Mal ne olursa olsun mutlaka aramak, yorulmak, üzülmek lâzım. Hele kahve gibi maddeler artık alınmaz haldedir. İnsan böyle âdetlerin hâlâ mevcut bulunduğunu dışarı memleketlerde anlıyor. Bırakınız harp görmemiş İsviçreyi, harp görmüş Almanya, harp görmüş Fransa, harp görmüş İngiltere hep bizim 1950 arifesindeki halimizdedir. Yani insanlar istedikleri şeyleri vitrinlerde görüp almaktadırlar. Ne sıraya girmek, ne mutlaka bir mutavassıt aramak, ne karaborsada fazla fiat ödemek mecburiyetinde kalmaksızın.. Bu, Türkiyede de böyle değil miydi?

Şimdi, isterse cebinizde fazla para bulunsun. Eğer Görülmemiş Kalkınma zenginlerinden değilseniz, yani bir buz dolabına 15 bin, bir otomobile 100 bin lira verecek sınıfa girememişseniz, ihtiyaç maddelerinizden hiç birini bulmanıza imkân yoktur. Halbuki bir Avrupa şehrinde vitrinler dopdoludur. Buz dolabı mı istiyorsunuz? Herkes gibi siz de taksitle böyle bir dolaba sahip olabilirsiniz. Otomobil mi lâzım? O da taksitle emrinize amâdedir. Evleri dolduran radyolar, buz dolapları, telefonlar, çamaşır makineleri, sokakları dolduran arabalar, kısaca Yirminci Asrın "ihtiyaç maddesi" haline getirdiği bu mallar her tarafta ibadullahtır ve her milletin ferdi bu nimetlerden istifade etmektedir. Görülmemiş Kalkınma Almanyadadır., Görülmemiş Kalkınma İtalyadadır. Görülmemiş Kalkınma İngilteredədir. Sokaktaki adam ilk rastladığı dükkâna giriyor ve canının çektiğini en müsait şartlarla alıyor, kullanıyor. Medeniyet dükkânın rafındadır ve bu seviyeye erişmek için, on sene içinde harbin yıkıntılarından kurtulup müreffeh hale gelmek için insan sıfatıyla sahip bulunduğu haklarının hiç birinden fedakârlık yapmamıştır. Yaptığı, bilhassa Amerikan yardımının sağladığı imkânları görülmemiş şekilde, israfa kaçmaksızın, hesaplı olarak kullanmasından ibarettir. Şehirlerde kurulmuş fabrikalar da yükselmiş, caddelerde de açılmış, onların yanında istihlâk maddeleri de bollaşmıştır. Zira Görülmemiş Kalkınma Batı dünyasında "bir gayri muayyen istikbalin nurlu ufukları için milyonlarca insanı sıkıntı içinde kıvrandırmak" değildir. Bu tarif, totaliter idarelerde makbul olan tariftir.

Evet, pek çok âdeti unuttuk. Hem de idarecilerin hesapsızlıkları en güzel imkânları en az iyi şekilde kullanmaları yüzünden.. Bu âdetlerin başında bir dükkâna girip istenilen malın satın alınması geliyor. Biz 1950'den evvel böyle miydik? Kahveciye giriyor, kahvemizi alıyor; çaycıya giriyor, çayımızı alıyor; kasap etimizi hazırlıyor, yumurtacı yumurtamızı sarıyor ve peynirciler arzu edilen cins peyniri veriyorlardı. O günleri hasretle aramamak kabil midir? Dışarıya çıkmak fırsatını bulanların bizden başka yerlerde devranın aynı devran olduğunu gördüklerinde içlerini, ah bilmezsiniz nasıl çekmeleri işte bu yüzdendir.

MAHRUMİYETSİZ KALKINMA

Söylenen sözler ve yapılan işler arasında bir bağ kurmak, memleketimizde gitgide güçleşmektedir. Başbakan Çanakkalede "İki yoldan birini seçmek lâzımdır" diyor. Ya yarının müreffeh Türkiyesi için bugün sıkıntılara katlanacaksınız, ya istikbali unutarak bugün sadece vitrinlerde gözüken sahte bir refah yaratacaksınız.

Başbakan bu sözleriyle iktisadi gelişme iddiasında olan her memlekette daha işin başında cevaplandırılması gereken temel bir meseleye dokunmaktadır. İktisadi kalkınma, hakikaten eldeki mevcudun bir kısmının yenmeyip yatırımlara ayrılmasıyla mümkündür. Ne kadar az istihlâk ederseniz, o kadar fazla yatırım yapabilirsiniz. Diğer bir deyişle hızlı iktisadi kalkınma ancak az yemek, çok tasarruf etmekle gerçekleşebilir.

Bazı maddelerin yokluğunu izah için, yedi yıl sonra, bu temel tercihin mevcudiyetini hatırlayan İktidarın şimdiye kadar ki tutumu, son sözleriyle taban tabana zıttır. D.P. İktidarının iktisadi sahada işlediği en büyük hatâ, herhalde bu temel tercihi reddetmek olmuştur. İstihlâk yatırımlar ve askeri masraflar aynı zamanda arttırılmak istenmiştir.

Bazı maddelerin serbestçe ithaline müsaade eden meşhur "liberasyon" denemesiyle vitrinleri istilâ eden kristal takımlar, buz dolapları, Cadillac'lar memleketimizde "sahte bir refah" manzarası yaratmıştır. Cimentosu, demiri dışardan gelen döviz düşmanı lüks binalar mantar gibi yerden bitmiştir.

Kristof Kolomb'dan mülhem bir mali siyaset, sun'i bir şekilde talebi kamçılamıştır. Yün, pamuk, et, bakliyat v.s. gibi klasik ihracat maddeleri içerde istihlâk edilmeye başlanmıştır. Her mahallede 10 milyoner yetiştirmekle övünen siyaset, istihsal faaliyetini, kalkınma iddiasında olan bir memleketin hiç değilse başlangıçta vazgeçmesi gereken mobilya, kabare ve emsali gibi verimsiz sahalara yöneltmiştir.

Gittikçe şişen devlet masrafları, bütçe açığını yükseltmiştir. Buna rağmen en müessir tasarruf vasıtası olan vergilerin arttırılması düşünülmemiştir bile.. Ancak son zamanlarda bazı vergiler bir parça yükseltilmiştir. Diğer taraftan savunma masrafları kısılmamış, yatırımları hızlandırmaya gayret edilmiştir. Böyle bir siyasetin mukadder neticesi dış ticaret açığı, fiat yükselmeleri ve yokların çoğalmasıydı. İstihsal faaliyetinin verimsiz sahalara kayması bir kenara bırakılsa bile, döviz kıtlığı eninde sonunda yatırım faaliyetini aksatacaktı.

İyi mahsul yılları, Kore harbi, artan dış yardım bu neticeyi nihayet bir müddet için gizliyebilirdi. Nitekim 1954'ten itibaren bu durum bariz bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır.

Daha başlangıçta tatbiki gereken dış ticaret tahditlerine çaresiz başvurmak zorunda kalınmıştır. Fakat müsrif bir para ve kredi siyasetinin kamçıladığı istihlâk, ihracatın ithalâttan daha hızlı düşmesine sebep olmuştur. Böylece dış ticaret açığı azalacağına artmıştır. İhracat ancak primlerle mümkün olmaktadır. Ham maddeleri dışardan gelen birçok fabrika kurulması meseleyi daha da güçleştirmiştir. Bu fabrikalar ya atıl bırakılmış, ya dış ticaret açığını daha da arttırmak tehlikesi göze alınmıştır. İstihlak sanayiindeki imalât, ithalât talebindeki yükselmeyle hemen hemen atbaşı gitmektedir! Bu durum gelişi güzel hareket etmenin sebep olacağı israfın tipik bir misalidir.

Vergilerdeki mütevazi artışa rağmen, devlet sektörü açığının bu yıl

---

kamlar musluktan hiç akmıyordu ve suyun yerini de hiç bir zaman tutmuyordu. Evinde yüzünü yıkamaya su bulamıyan adam, 180 metre mikâb lâfından ne anlardı, nasıl bir ferahlık duyardı?

Ama anlaşılan, hayat pahalılığı var diyenin aklına şaşarım diyen İktidar, su sıkıntısı var diyenin aklında da bazı noksanlıklar görebiliyordu.

İthalât

Gül bahçesi

Bir çiçekle yaz gelmez diyenler, şimdi seçim bahçesinde arka arkaya boy veren yeni çiçekleri gördükçe ayaklarını suya erdiriyorlardı. İktidar seçimlerin arifesinde, Başbakanın tabirile, "sahte bir refah" yaratmaya karar vermişti. En kısa yoldan 50 milyon liralık ihtiyaç maddesi ithal edilecekti. Tabak ve sofra takımları, baharat, kâğıt, merinos, ve şevyot yünü, mürekkep, saat ve gözlük camları, lâstik, suni ipek ipliği, naylon v.s. ithal edilecek mallar arasındaydı. Tekel Bakanlığı da seçimler arifesinde sevgili seçmenleri kahvesiz bırakmamak için gayret sarfediyordu. 1959 da ulaşabileceğimiz "nurlu istikbal"e erişmeden evvel İktidar, büyük ölçüde Muhalefetin, biraz da Kalkınmanın sebep olduğu yokluklara hiç değilse seçimler bitene kadar çare bulacaktı. Seçimlerden sonrası için ise Allah Kerimdi.

Halbuki bunlara ne lüzum vardı? Başbakan Çanakkaleli D.P. lilere kan ve mi yoksa fabrika mı istersiniz diye sormuş, fabrika isteriz cevabını almıştı. Hakikaten pek fedakâr olan halkımız seçimlere "hediyesiz" de girebilirdi. Fakat "İktidarın başı" her halde halkımızı fedakârlığından dolayı mükâfatlandırmak istiyordu. Kalkınma uğruna her türlü fedakârlığa hazır olduklarını telgraflarla ilân eden Ankaralı şoförlere verdiği cevapta Başbakan pek yakında lastiğe kavuşacaklarını müjdelememiş miydi?

Bununla beraber İzmir'de konuşan Ekonomi ve Ticaret Bakanı Abdullah Aker, "51,5 milyonluk yeni ithal müsaadesinin seçim ve fevkalâde halle ilgisi bulunmadığını" göğsünü gere gere söylüyordu.

İthalât ve priorité

Bu arada Ticaret Bakanlığı da ithal edilecek malların priorité'sini tesbite uğraşıyordu ve çalışmalar bir müddetten beri devam ediyordu. Talihsiz liberasyon denemesinden sonra da priorité listeleri hazırlanmış, o zamanki Ticaret Bakanına arzedilmişti. Fakat o listeler halâ dosyalarında mışıl mışıl uyuyordu. Yeni teşebbüsün de aynı akıbete uğraması mümkündü. Esasen halen pek daha mühim işler vardı. Priorité'ler iktisadi ölçülere göre değil, seçim icaplarına göre tanzim ediliyordu.

Bir taraftan 51,5 milyon liralık ithalattan bahsedilirken, diğer taraftan priorité listeleri hazırlamağa kalkmak doğrusu feleğin garip bir cilvesiydi.

Dış Ticaret

Demir Perde ticareti

İş Bankasının Moskovaya yaptığı seyahatten sonra Demir Perde ile Türkiye arasındaki ticari münasebetlere dair haberler, gazetelerin baş sayfalarında yer bulmaya başladı. Başyazarların arasında bile bu mevzuda kalem oynatanlar çıktı. İş Bankası heyeti, Moskovada Rusların Türkiyede üç fabrika kurması mevzuunda anlaşmaya varmıştı. Fabrikaların bedeli, Rusyaya yapacağımız ihracatla 7 senede ödenecekti. İstenen faiz haddi yüzde 2,5 gibi ufak bir nisbetti. Yakında bir Rus ticaret heyetinin memleketimize gelerek temaslarda bulunacağı ve Ticaret Odalarına mensup bir heyetimizin de Rusyaya davet edildiği söyleniyordu.

Çanakkaledeki 4 fabrikanın temel atma töreninde Çek sefirinin de Başbakanın yanında bulunması manidardı. Çekoslovakyanın da son zamanlarda müsait şartlarla memleketimizde fabrika kurmaları kararlaştırıl-

Doğan AVCIOĞLU

800 milyona yaklaşarak bir rekor teşkil edeceği hesaplanmaktadır.. Millî Korunma Kanunuyla artan fiatların önüne dikilmek istenen barajlar çoktan yıkılmıştır. Buna rağmen buğday fiatlarına büyük bir sıçrama yaptırmak hususunda tereddüt edilmemiştir.

Durum böyleyken büyük şehirleri "güzelleştirme" hareketine girişebilmek, ancak tercih zaruretini tamamiyle inkâr etmekle mümkün olurdu. Neon lambalı geniş asfaltlar, keyfe göre indirilip yükseltilen caddeler belki sahte bir güzellik ve refah manzarası yaratabilirdi. Fakat iktisadî kalkınmayı bir arpa boyu ileri götüremezdi. Bilâkis prodüktif faaliyetlerde kullanılabilecek istihsal vasıtalarının kısır güzelliklere tahsisi, kalkınmayı kösteklemektedir.

Evet, iki şıktan birini seçmek lâzımdır. Müreffeh bir yarın için, bugünkü sahte refahtan vazgeçmelidir. D.P. İktidarı ne yazık ki bu temel tercihi yapmamıştır. Sık sık işittiğimiz "yok"lar şuurlu bir siyasetin icabı değil, bilâkis her türlü seçmeyi reddeden kolay bir gidişin neticesidir. Yarın uğruna katlanılan tasarrufun değil, bugünkü israfın sırtımıza yüklediği bir ağırlıktır.

mıştı. Hattâ Rusyanın Türkiyeye 300 milyon dolar tutarında bir kredi açması bile bahis mevzuu idi. Bu haberin sıhhati henüz meçhuldü. Fakat Türkiye ile olan münasebetlerini düzeltmesi için epey zamandan beri gayret gösteren Rusyanın böyle bir teşebbüste bulunması akla yakın geliyordu. Amerika Türkiyeye 300 milyon vermeyi reddetmişti. Demek ki Rusya Amerikanın reddettiğini vermeyi teklif ediyordu. Belki de Amerikanın ilgisini üzerimize çekmek için böyle maksatlı haberlerin çıkması hoş karşılanıyordu. Rusyanın teklifi kabul edilir ve gerçekleşirse, bu, ister istemez dış politikamızda bazı değişikliklere yol açacaktı.

Diğer taraftan Rusyanın Türkiyeye Amerikadan daha müsait şartlarla ihtiyacımız olan maddeleri vermesi, iktisadî bakımdan bizim için elbette büyük kazançtı. Kısacası Rus teşebbüsleri iktisaden faydalı, politika bakımından ise sadece tehlikeliydi.

Çarşı - Pazar

Yumurta

Geçen hafta çarşı - pazar gezenler tavukların yeniden yumurtlamamaya karar verdiğini öğrendiler. Anlaşılan tavuklarımız Zafer'in mağşuş başyazarına oyun etmekten müstesna bir zevk duyuyorlardı. Çığırtkan başyazar, kışın yumurta kıtlığında, muazzam Kalkınma hamleleri içinde tavukların himmetine havale edilmiş iptidaî bir usule artık müsaade edilemiyeceğini yazmamış mıydı? İşte şimdi tavuklar yumurtlamayı keserek, başyazarın modern tedbirlerinin ne olduğunu gözleriyle görmek istiyorlardı. Haydi, işte meydan mağşuş başyazarındı ve yumurta meselesi bakalım tavukların himmetinden nasıl kurtarılacaktı? Aslına bakılırsa bu, başyazarın Kalkınma vecdi içinde gördüğü hoş bir rüya idi ve hakikat çok daha başkaydı.

Yumurta istihsali son zamanlarda bir hayli azalmıştı? Tavuklar, mağşuş başyazarın Muhalefete cevap yetiştirmekte gösterdiği himmeti bizden esirgiyorlardı. Birkaç sene evvel 500 bin sandığı aşan ihracat, şimdi bin sandığın bile altına düşmüştü. Hele bugünlerde ihracat tamamen durmuştu.

İstihsal azlığı fiatlara da tesir ediyordu. Bu yılki fiatlar geçen seneye nazaran yüzde 50 artmıştı. Geçen sene buzhaneye konan yumurtaların sandığı 150 liraya mal olmuşken, bu yılki fiat 230 liraydı. Halen buzhanelerde bulunan yumurtalardan bir tekinin maliyet fiatının 18 kuruşu bulduğu hesaplanıyordu.

Şimdi millet, İktidar tavuklarının daha fazla yumurtlamak suretiyle gösterecekleri himmeti beklemektedir. Aksi halde yumurtalar eczanelerde ilâç için aranacak malların arasına girmeye namzettir.

Ziraat

Pamuk mahsulü

Bu haftanın başında pamuk istihsal bölgelerinden gelen haberler hiç te iç açıcı değildi. İlk tahminlere nazaran Çukurova bölgesinde 1957 mahsulü 1956 ya nazaran 14.208 balya noksan olacaktır. Geçen seneki ekime nazaran bu seneki ekim, 13.680 hektar noksanıyla 348.580 hektardır. Az ekim yapılmasının sebebi müstahsilin pamuk fiatlarını tatminkâr bulmamasıdır. Bu sebeple Adana ile Mersin arasındaki pamuk tarlalarına bu yıl pamuktan çok pirinç ekilmiştir. Yeni mahsulün ancak Çukurova bölgesinin pamuk istihlakine yetişeceği sanılmaktadır.

Bir zamanların en gözde ihracat mahsulü haline gelen pamuk, son yıllarda daimi bir inhitat halindeydi. İhracat gitgide düşüyordu. Bu sene ihtimal, hiç pamuk ihraç edilmiyecektir. Mısırla imzalanan son ticaret anlaşması çerçevesinde bir miktar iyi kaliteli pamuk ithal edilmesi bile imkânsız değildir. Döviz imkânlarımızın iyice daraldığı son yıllarda, uzun vadeli görüşlerden mahrum olan İktidar, mühim bir döviz kaynağını böylece heba etmektedir. Şeker satıyorum diye övünülecek yerde, pamuk ihracatına ehemmiyet verilseydi her halde çok daha faydalı bir iş başarılmış olurdu. Ayni hata sert buğday mevzuunda da işlenmektedir.

Pamuk ve buğday ihracatının rasyonel bir şekilde organizasyonu için İktidarın neyi beklediği ise tamamen meçhuldür.

— ALLAH, ALLAH... TAM YOKLUĞA ALIŞACAKTI, NALLARI HAVAYA DİKTİ!

Sendikalar

Dayanışma örneği

İstanbul Gazeteciler Sendikasının kapatılmasının üzerinden bir hayli zaman geçtiği halde bu husustaki soruşturmaların henüz tamamlanamamış olması, geçen hafta da İstanbul gazetecileri arasında bir üzüntü mevzuu olmakta devam ediyordu. Hakikaten basının bu fedakâr işçileri şimdi en tabiî hak ve hürriyetlerinden birini teşkil eden sendika kurma hürriyetlerine indirilen bu darbeden sonra hak ve menfaatlarının koruyucusu olan sendikalarından mahrum kalmışlardı. Birçok işlerde gösterilen süratin bu meselede duraklamasının sebebi ise meydandaydı.

Sendikanın mühürlü kapısı

Düşünceler mühürsüz ya...

Maksat, İstanbul Gazeteciler Sendikası idarecileri aleyhine üyeleri harekete getirmek ve hatta mümkünse yeni bir sendika kurulmasını teşvik etmekti. İdareci çevrelerin İstanbul Gazeteciler Sendikası Yönetim Kurulunda bulunan birçok genç gazetecinin meslekî bir dürüstlük ve vatanseverlikle memleket meselelerini olduğu gibi halka duyurmalarını "hırçın muhalefet" yapmak saydıkları kimsenin meçhulü değildi. Esasen bu sebeptendir ki, meslekî bir dayanışma örneği olan meşhur "beyanname" nin yayınlanması "siyaset yapmak" sayılmıştı.

Sendikanın faaliyetleri ve yayınladığı beyanname etraflı olarak incelenmeden İstanbul gazetecilerinin bayram üzeri meslekî teşekküllerinden uzak bırakılmaları ile güdülen gaye onları sendikanın sağladığı bayram yardımlarından, hediyelerinden ve sosyal yardımlardan mahrum bırakarak sendika aleyhine dönmelerini sağlamaktı. Fakat İstanbul gazeteciler sendikası üyeleri böyle "basit hesaplarla" hareket edecek insanlar değillerdi. Onların aralarındaki dayanışma bayram likörlerinden, doğum ve evlenme yardımlarından değil ideal beraberliğinden doğuyordu. Bu sebeple, aradan geçen zamana, yapılan telkin ve tavsiyelere rağmen hiçbir gazeteci yeni bir sendika kurmağa teşebbüs etmemiş ve sendikanın kapatılmış olmasının kabahatini sendika idarecilerine yüklemeyi aklından geçirmemişti.

Esasen sendikanın beyanname yayınlayarak siyaset yaptığı veya yapmak istediği iddiasına inanan yoktu. Çünkü sendika idarecilerinin çoğu memleketin en muteber gazetelerinde söz ve sütun sahibi genç gazetecilerdi. Bunlar siyaseti beyannamede değil, gazetelerinin sütunlarında rahat rahat yapabilirlerdi. Onlar beyanname yayınlayarak siyaset yapacak kadar akılsız da değillerdi. Akılsız olmadıkları gazetelerini nasıl idare ettiklerinden ve yazılarından belliydi.

Şimdi İstanbul gazetecileri ellerindeki bütün imkânlarla sendikalarının açılması için çalışmağa ve aralarındaki dayanışmayı arttırmağa karar vermişlerdi.

Ücretler

Nurlu ufuklar!.

Görülmemiş kalkınmanın her mahallede bir milyoner yarattığı bir devirde işçiler henüz asgari ücretlerinin adilâne bir seviyede ve şekilde

TÜRKİYEDE

Grev yasağının kaldırılması maksadıyla Çalışma Bakanlığı ve Hür. P. tarafından hazırlanan iki ayrı kanun tasarısının ana hükümleri, hâlen yürürlükte olan kanun hükümlerile mukayese edilince bu iki tasarının hiç te "ileri" hükümler taşımadıkları anlaşılmaktadır. Gerçekten herhangi bir hareketin veya teşebbüsün "ileri" vasfını alabilmesi için mevcut durumu daha iyiye doğru götürmesi ve sosyal adalete biraz daha yaklaştırması lâzımdır. Çalışma Bakanlığı ve Hür. P. tarafından hazırlanan grev tasarıları bu ölçüye göre incelendiği takdirde bunların bugünkü mevzuata kıyasla işçilere daha geniş haklar sağlamadıkları gibi yasaklar ve cezalar bakımından da daha elverişli olmadıkları görülmektedir.

Evvelce de bu münasebetle belirttiğimiz gibi, bakanlık tarafından hazırlanan tasarıda grevin mülkî âmirlerin iznine bağlı tutulması bizzat Çalışma Bakanının ifadesi ile "onu plâtonik ve tesirsiz hale getirmek" demektir. Diğer taraftan izin almadan grev yapacakların 10 yıla kadar hapis cezasına çarptırılmaları da bugünkü mevzuatta mevcut hafif hapis ve para cezalarına nazaran bir terâkki değil, fakat gerileme teşkil etmektedir.

Bunun gibi Hür. P. tarafından hazırlanıp Meclise sunulan grev tasarısı da birçok noktalardan "gerilik" işaretleri taşımaktadır. Gerçekten hâlen yürürlükte olan kanunlara göre tarım işçilerinin grev yapmaları yasak olmadığı halde Hür. P. nin hazırladığı tasarı, tarım işçilerinin "hasat zamanında" grev yapmalarını yasak etmektedir. Bu hale göre yürürlükte olan mevzuatta mevcut olmayan bir yasağın tarım işçilerine uygulanması şüphesiz ki "ileri" bir hareket teşkil edemez. Hele tarım işçileri için "hasat zamanında" grev yapma yasağı konması grevin mahiyeti ve maksadı ile bağdaşamaz. Hakikaten grevden maksat, el emeğine en fazla ihtiyaç duyulduğu bir sırada işverenleri bundan mahrum bırakmak suretile işçilerin istedikleri şartları kabul ettirebilmelerinden ibarettir. Tarım işçilerinin hasat zamanı dışındaki faaliyetleri pek dardır. Böylece, hasat zamanı dışında ihtiyaç duyulmayan el emeğinin grev yapmasının ne mânâsı ve ne de tesiri vardır. Anlaşıldığına göre bu tasarıyı hazırlayanlar tarım işçilerinin tam hasat zamanında grev yapmak suretile işverenlere diledikleri şartları kabul ettirmelerinin işverenler aleyhine "haksız" ve "dayanılmaz" bir baskı teşkil edeceğini düşünmüşlerdir. Bir defa şurasını hatırlamak lâzımdır ki, işçiler, işverenlerin el emeğine en muhtaç olduğu zamanlarda bile, ekonomik bakımdan işverenlerden hiçbir zaman daha kuvvetli bir durumda olamazlar.

Sonra da "hasat zamanında" grev yapmanın işverenlere haksız bir baskı teşkil edeceği kabul edildiğine göre, asırlardanberi iktisadî bakımdan sefaletin içinde değilse bile eşiğinde bulunan tarım işçilerinin bugüne kadar maruz kaldıkları haksızlıklar nasıl giderilecektir? Bugüne kadar taraflar arasında hiç te eşit olmayan şartlar altında cereyan eden münasebetlerin şimdi

tesbitini sağlamağa muvaffak olamamışlardı. İstanbuldaki asgari ücret komisyonunun tekstil ve örme sanayii işçileri için tesbit ettiği 70 kuruşluk asgari saat ücreti Çalışma Bakanlığı tarafından çok görüldükten sonra aşağı yukarı bir yıldanberi bu komisyon toplanıp durumu yeniden incelememişti. Bu suretle tekstil işçileri bugün bundan 3 yıl önce tesbit edilmiş bulunan 60 kuruşluk asgari saat ücreti üzerinden çalışıyorlardı. Aradan geçen yıllar zarfında hayat pahalılığının artmış olması işverenlerin umurunda bile değildi. Madem ki, 1954 Haziranında tesbit olunan asgari ücret 60 kuruştu ve il hakem kurulları ücretlerin arttırılması için kendisine gelen uyuşmazlıklarda bundan daha yukarı bir ücret kabul etmiyordu, o halde işverenlerin kendiliğinden bu ücreti arttırmasını beklemek de saflık olurdu. Nitekim değil hususi sektördeki işverenler, devlet sektörüne dahil Sümerbank bile ışçilerinin ücretini bu seviyede tutmak için gerekli "tedbirlerim" almış bulunuyordu. Sümerbank fabrikalarında çalışan işçiler 1953 yılından beri esaslı bir ücret zammı görmemişlerdi. Hattâ İstanbuldaki Defterdar fabrikasında olduğu gibi birçok işyerlerinde 1953 denberi ücretlere hiçbir zam yapılmamıştı. Çalışma Bakanlığının asgari ücret komisyonu tarafından 60 dan 70 kuruşa çıkarılan saat ücretini fazla bulması karşısında Sümerbank da 70 kuruşla 200 kuruş arasında tesbit ettiği ücret cetvellerini asgari 60 azami 190 kuruş esası üzerinden hazırlamıştı. Bu suretle iş değerlendirilmesi neticesinde işçiye bir "liyakat zammı" ödenmesini mümkün kılan acaip bir sistem ortaya çıkıyordu. Bu sisteme göre 60 kuruş ile 190 kuruş arasındaki kademelerde ilerliyebilmek için 21 faktör gözönünde tutularak işçiye bir puan tesbit ediliyordu. Bu 21 faktör de inisyatif, muhakeme, tahsil derecesi vs. gibi çoğu işverenin keyfi takdirine elverişli vasıflardan ibaret bulunuyordu. Bu faktörlere göre tesbit edilen kademelerden sonra devamlılık, dikkat vs. gibi diğer 10 faktör de gözönüne alındıktan sonra işçilere kendi kademelerinde saat başına 5 kuruşluk bir "liyakat zammı" verilebiliyordu. Esasen puanlama sistemine göre tesbit edilen dereceler de 130 kuruşta donduruluyordu. Bu suretle çoğu işverenin keyfi takdirine elverişli 21 faktörün hepsini kendinde toplamış olan bir işçi 60 kuruşluk saat ücretini 65 kuruşa çıkarabilecekti! Bu suretle günde 40 kuruş gibi "muazzam" bir farkla işçiler taltif ediliyordu. Bu muazzam farkı şimdi sadece ekmek fiatlarına ve ihtiyarlık sigortası primlerine yapılan zamların götürdüğü ve işçinin 480 kuruşluk gündelikten vergi ve sigorta primleri çıktıktan sonra eline 380 kuruş geçtiği düşünülecek olursa memleketimizde bilhassa Devlet Sektöründe "işin nasıl değerlendirildiği" ve ne mükemmel bir ücret politikasına sahip olduğumuz açıkca görülmektedir. Gözlerinin

GREV YAPILAMAZ MI?

Âdil AŞÇIOĞLU

tam işçilere grev hakkı tanınmak istenirken "mutlak eşitlik" esasına istinat ettirilmesi kanaatimizce hiç te "ileri" bir hareket teşkil etmemektedir.

Hâlen memleketimizde grev yasağı hakkında Türk Ceza Kanununun 201 inci maddesi ile İş Kanununun 72 nci ve Memurin Kanununun 65 nci maddelerindeki hükümlerden başka bir müeyyide mevcut değildir. Türk Ceza Kanununun 201 inci maddesi ile yasak edilen grev, çalışma şartlarında ve ücrette değişiklik yapmak maksadile cebir ve şiddet kullanmak suretile herhangi bir işyerindeki faaliyetin durmasına sebep olmaktan ibarettir. Bu hale göre Türk Ceza Kanunu karşısında işçilerin cebir ve şiddete başvurmadan herhangi bir sebeple olursa olsun işlerini toptan bırakmaları suç sayılmamıştır. Esasen grev yasağının bulunmadığı memleketlerde de grevcilerin cebir ve şiddete başvurmaları yasaktır.

Memurların grev yapmalarının yasak edilmesine gelince, bunun tıpkı silâh altındakilere oy kullanma hakkının tanınmaması gibi tamamen antidemokratik bir hüküm olduğunu belirtmek isteriz. Bu bakımdan İşçiler için asıl üzerinde durulması gereken nokta İş Kanununun 72 ve 73 üncü maddeleridir. 72 nci madde grevi vasak etmiş olmakla beraber, işçilerin toptan işi bırakmalarının hangi hallerde grev sayılabileceği 73 ncü maddede açıkca gösterilmiştir. Bu maddeye göre herhangi bir işyerinde işçilerin sayısına göre "muayyen nisbette işçilerin" gerek mevcut iş şartlarını, gerek bunların uygulama şekillerini kendi lehlerine değiştirmek maksadiyle işi toptan bırakmaları veya başka bir işyerindeki işçiler lehine işi bırakmaları grev sayılmış ve yasak edilmiştir. Ancak şurasını unutmamak lâzımdır ki, bu maddeye göre işçilerin işlerini toptan bırakmalarının grev sayılabilmesi için diğer bir şart da bunu önceden "aralarında kararlaştırmış" olmasıdır. Binaenaleyh, işverenin iş şartlarına uymaması sebebi ile işin toptan bırakılması, veya kanunda yazılı sayıdan daha az işçinin işlerini bırakmaları, ya da işlerini bırakan işçilerin önceden "aralarında bu hususu kararlaştırmadan" hareket etmeleri halinde grevden bahsetmeğe imkân yoktur.

İş Kanununun grev yasağı hakkındaki maddeleri de ancak İş Kanununun uygulandığı işyerlerindeki işçiler için bahis mevzuu olduğundan İş Kanununun dışında kalan ve 10 işçiden az sayıda işçi çalıştıran işyerlerinde grevi vasak eden bir hüküm mevcut değildir. Bundan başka kanunlarla açıkça yasak edilmemiş olan fiil ve hareketleri yapmakta vatandaşlar serbest bulunduklarından ve Deniz İş Kanununu ile Basın mesleğinde çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetlerin düzenlenmesine dair kanunda grev yasağı hakkında bir hüküm mevcut olmadığından bu iş kollarındaki işçiler Hava ulaştırma işçileri gibi diledikleri takdirde grev yapabileceklerdir. O halde kısaca denebilir ki, bizde grev yasağı memurlarla İş Kanununun şümulü içine giren işyerlerinde çalışanlar için ve o da muayyen şartların gerçekleşmesi halinde vardır. Bunun dışında grev yapmak yasak değildir.

Hal böyle iken bir taraftan iktidar partisinin, diğer taraftan Hür. P. nin grev yasağını sözde kaldırmak maksadıyla hazırladıkları tasarılarla grev yasağının sınırlarını genişletmeleri ve cezaları şiddetlendirmeleri hiç te hayra yorulamaz.

Grev yasağının bugün müeyyidesi İş Kanununun 127 inci maddesine göre sadece "10 liradan 100 liraya kadar" para cezasından ibarettir. Ancak grev yapan işçiler âmme hizmeti gören müesseselerde çalışmakta iseler, bunların herbiri yukarıda vazılı para cezasından başka 1 aydan 6 aya kadar hafif hapis cezasına çarptırılırlar. Grev, Devletle İl ve Belediye İdareleri veya bunların kararları üzerine bir tesir veya baskı yapmak maksadına mâtuf olduğu takdirde faillerine 2 aydan 2 yıla kadar hapis cezası hükmolunur.

Eğer bugün bu hafif cezalara veya bazı iş kollarında grevin yasak olmamasına rağmen Türkiyede greve başvuruluyorsa bu, bir taraftan işçilerimizin kanunlara saygısından, diğer taraftan da idari makamların müsamahasız baskısından ileri gelmektedir. Meşru hak ve menfaatlerini korumak için 10-100 lira gibi hafif para cezalarını göze alarak grev yapmak imkânına sahip olan Türk işçisi yürürlükte olan yasakları fazla ve antidemokratik bulup daha hür ve âdil bir "Çalışma düzeni" için mücadele ederken bugünkünden daha kötü ve geri bir durum yaratacak olan tasarıları elbette reddedecektir.

fesini kaybetmiş olan bu işçiler şimdi 199 un nurlu günlerine çıkıp çıkamayacaklarını düşünmektedirler. Sümerbankın bu mahirane puanlama sistemi neticesinde işçilerine verdiği 5 kuruşluk "liyakat zammı" ndan faydalananların sayısı da pek azdır. Mesela Hereke fabrikasında 1200 işçiden sadece 200 işçi bu görülmemiş zamdan faydalanmaktadırlar. Diğerleri ekseri akord sistemine (parça, kilo, metre başına) göre ücret aldıklarından bu liyakat zamlarından faydalanamamaktadır.

Bu derece karışık, gerçekleşmesi zor şartlara bağlı ve sonunda hiçbir zam sağlamayan bir puanlama ve iş değerlendirme sistemi Sümerbank fabrikalarındaki işçiler arasında haklı olarak üzüntü yaratmakta ve çalışma arzularını kırmaktadır. Bu sebeple puanlama sistemi işçiler tarafından tenkit edilmektedir. Vakıa, puanlama ve işi değerlendirme sistemleri dünyanın her yerinde vardır. Fakat bu sistemler herşeyden önce esas olarak hayat pahalılığını ele almakta, normal bir asgarî ücret tesbit etmekte ve ondan sonra da hayat pahalılığında vuku bulan artışlara göre ücretlerin muntazam ve otomatik olarak yükselmesine imkân vermektedir. Puanlama ve liyakat zamları ise hayat pahalılığına göre kendiliğinden yapılan ayarlamaların dışında olarak işçiye ödenmektedir.

Bir kilo fasulyenin 500 ve bir kilo zeytinin 550 kuruşa satıldığı, peynirin bulunmadığı ve ekmeğin, ev kiralarının, giyecek eşyasının birbirile yarış edercesine pahalılaştığı bir devirde günde 380 kuruşla geçinerek nurlu yılları beklemek her babayiğitin harcı olmasa gerektir.

Yurdun dört bucağına dağılmış Sümerbank fabrikalarında çalışan 40 bine yakın tekstil işçisinin bugünkü hayat seviyesi işte bu ölçülere dayanmaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A. B. D.

Garip bir intikam

Geçen haftanın başında Washington'da dünyanın belki en garip imtihanı yapılıyordu. İmtihan edilen adamın adı Maxwell Gluck idi ve büyük bir zincir fabrikasının sahibiydi; bir sıfatı daha vardı ki sigaya çekilmesinin asıl sebebi buydu: Mr. Gluck, State Departement tarafından, Başkan Eisenhower'in tavsiyesiyle, Amerikanın Seylan elçiliğine tayin edilmişti.

Garip imtihanın mümeyyiz mevkiinde meşhur Demokrat Senatör Fulbright'ın başkanlığındaki Amerikan Senatosu Dış İşleri Komisyonu üyeleri vardı. Dış işleri Komisyonu Amerikayı hariçte temsille vazifelendirilen bu elçinin bilgisini şöyle bir gözden geçirmenin lüzumlu olduğu

Fulbright
Sorgucu melek

kanaatına varmış ve Mr. Gluck'u sigaya çekmek üzere huzuruna davet etmişti. Zira Cumhuriyetçi Partinin seçim kampanyasını desteklemek için partiye cömertçe bağışlarda bulunan bir sürü iş adamının elçilikler ihsan edilmek suretiyle fedakârlıklarının karşılığına kavuşturulması Amerikada olagan bir hale gelmiş ve birçok dedikoduya yol açmıştı. Amerika Birleşik Devletlerini hariçte temsil etmeye ehliyeti olmıyan bir takım iş adamlarının sırt seçimde yaptıkları para fedakârlıklarının bu yoldan ödenmeye kalkışılması birçok çevrelerde "rezalet" diye vasıflandırılıyordu. Mr. Gluck'u imtihana tabi tutan heyet rivayetlerin ne dereceye kadar doğru olduğunu öğrenmek maksadını güdüyordu.

Zincir tüccarı elçi adayı, dış işleri komisyonunun önüne dikildiği zaman komisyon başkanı Fulbright ile aralarında şöyle bir konuşma cereyan etti:

"Fulbright — Seylan başbakanının kimolduğunu biliyor musunuz?"

"Gluck — İsmini derhal çıkaramıyacağım.. Durun bakalım neydi?... Hayır, hatırlıyamıyacağım."

"F — Hindistan başbakanının kim olduğunu biliyor musunuz?"

"G — Evet. Fakat ismini telaffuz edemiyorum."

"F — Birleşmiş Milletlerin Macaristana gönderdiği tahkikat komisyonunun raporuna dikkat ettiniz mi?"

"G — Hiç haberim yok, doğrusu. Demek Birleşmiş Milletler Macaristana bir tahkikat komisyonu göndermiş, öyle mi?"

"F — 1952 ve 1954 seçimlerinde Cumhuriyetçi Partiye para yardımı yaptınız mı ve ne kadar para verdiniz?"

"G — Ooo! Doğrusu çok para verdim."

"F — Ne kadar?"

"G — İşte çok dedik ya."

"F — Çok ama ne kadar?"

Israrlardan sonra anlaşıldı ki zincir fabrikatörü Maxwell Gluck gerek 1952, gerek 1954 seçimlerinde Cumhuriyetçi Partiye üzerinde dört haneli rakkamlar yazılı müteaddit çekler göndermekten büyük bir zevk duymuştu. Şimdi bu fedakârlığı kendisine ödeniyordu. Eee, bunca külfetin elbette bu kadarlık nimeti olurdu.

Aklar ve karalar

Tekstil mühendisliği tahsilini tamamladıktan sonra, bilgisini arttırmak için Amerikaya giden bir Türk genci, birkaç gün kaldığı ufak bir Texas kasabasında saçını kestirmek istemişti. Genç mühendis Batı Anadolunun tanınmış ailelerinden birinin oğluydu ve esmer teni, kıvırcık saçlarıyla orta iklim kuşağında yaşıyan tipik bir Akdenizlinin bütün vasıflarına sahipti. İster Texas'ta, ister İzmir'de olsun saçını kestirmek isteyen bir kimsenin yapacağı tek şey vardı: Berbere gitmek.. Texas'taki kıvırcık saçlı, esmer tenli Türk mühendisi de öyle yaptı ve önüne ilk çıkan berber dükkânına daldı, sıranın kendisine gelmesini beklemek üzere bir sandalyeye oturdu ve eline geçirdiği bir gazeteyi okumağa başladı. Eğer biraz sonra dükkân sahibi yanına yaklaşarak kendisine "Affedersiniz, zencilerle yerliler burada traş olamaz" demeseydi, Allah bilir, sıranın kendisine gelmesi için daha ne kadar bekliyecekti. Texas'lı berber Türk mühendisini Texas Birleşik Amerikaya katılmadan önce burada bulunan yerli Meksikalıların ahfadı saymakta ısrar ettiği için dükkândan çıkıp zencilerle yerlilere mahsus bir başka berber dükkânı aramaktan başka çare kalmıyordu.

Bu hâdise bundan iki sene kadar önce cereyan ediyordu ve Amerikada-

ki renk ayrılığının derin köklerini ve manasızlığını açıkca gösteriyordu. Bugün aradan iki uzun sene geçmesine rağmen Birleşik Amerikadaki siyah - beyaz mücadelesinde en ufak bir mesafe aşılmış bulunmuyordu.

Kâğıt üzerinde kalan haklar

Birleşik Devletler Anayasasının fert hürriyetini teminat altına alan 14 ncü ek maddesinde "... hiç bir eyalet Birleşik Devletler vatandaşlarının imtiyazlarını ve dokunulmazlıklarını tahdit edici kanunlar yapamıyacağı veya tatbik edemiyeceği gibi.., idaresine tabi herhangi bir kimseden kanunların eşit himayesini esirgeyemez..." denilmekte, seçme hakkına dair 15 nci ek maddesinde ise "...Birleşik Devletler vatandaşlarının oy hakları ırk, renk veya geçmişte köle vaziyetinde bulunmak hasebiyle, ortadan kaldırılamaz veya tahdit olunamaz" hükmü bulunmaktadır. Ancak geçen hafta Amerikan Senatosunda cereyan eden konuşmalar ve Eisenhower idaresinin sunduğu bir kanun tasarısında yapılan tâdiller, 15 nci maddenin sarih hükmüne rağmen Birleşik Amerikalıların Anayasalarındaki "vatandaş" tabirinden sadece beyazları anlamak istediklerini bir defa daha ispat ediyordu.

Filhakika, birkaç haftadanberi Amerika Birleşik Devletleri efkârını en fazla meşgul eden mesele zencilerin oy kullanma hürriyetiydi. Bilindiği gibi, siyah derililerin çoğunluğu teşkil ettiği Güney eyaletlerinde diğer bir sürü baskıların yanısıra zenci oylarının, ağır basmasına mani olmak için beyazlar tarafından seçim sırasında çeşitli hilelere baş vuruluyor, bu arada bazı muhafazakâr Güneyliler Afrikalı esir torunlarının hücrelere girmesine kuvvet yoluyla engel olacak kadar ileri gidiyorlardı. Başkan Eisenhower 1952 seçimleri için açtığı kampanyada Güneydeki bu duruma bir son vererek siyahlarla beyazlar arasındaki her türlü eşitsizliği kaldıracağını ileri sürmüş, fakat 1956 başlarına kadar Kongreye bu mevzuda hiç bir kanun tasarısı getirmek fırsatını bulamamıştı. Eisenhower idaresinin zencilerin oyları bahsinde Kongreye sunduğu ilk tasarı 9 Nisan 1953 tarihini ve Başsavcı Herbert Brownell'in imzasını taşıyordu. Bu tasarıda, Eisenhower idaresi, bilhassa Güney zencilerinin oy haklarını korumak için dört noktada toplanabilecek yeni bazı teklifler ileri sürüyor, bu arada Federal Savcılara bir zencinin oy verme hakkının tatbikine matuf mahkeme kararlarına riayet etmeye yanaşmayan kimseleri jürisiz muhakeme edebilmek yetkisinin verilmesini istiyordu. Çünkü yıllardanberi süregelen tatbikat Birleşik Amerikanın Güney eyaletlerinde böyle bir suçla itham edilen kimselerin beyazlardan müteşekkil bir jüri tarafından mahkûm edilmesinin imkânsız olduğunu göstermişti.

Bu tasarı o zamanlar Temsilciler Meclisinde kolaylıkla kabul edilmiş, fakat Senatonun meşhur Adliye Komisyonunda ve Güneyli Demokratların çetin muhalefeti karşısında uzun bir tartışma mevzuu olmaktan kurtularak bir türlü kanunlaşamamıştı. O kadar ki, 1956 seçimleri geldiği sıralarda tasarı hâlâ Komisyonda müzakere edilmekteydi. 1956 seçimlerinde zenci oylarının büyük ölçüde Cumhuriyetçiler lehine tecelli etmesinden sonra Başkan Eisenhower aynı meseleyi bir kere daha ele almak zorunu duymuş ve dört noktalı tasarısını Haziran ayının başlarında bir kere daha Kongreye göndermişti.

Dört noktalı tasarı Temsilciler Meclisinde bu sefer de büyük bir muhalefetle karşılaşmadı ve 18 Haziranda, 126 oya karşı 282 oyla kabul edildi. Buna mukabil Senatoda, Temsilciler Meclisindeki kadar şanslı olmayan tasarı, geçen hafta içinde burada cereyan eden uzun münakaşalar sırasında en mühim noktasından mahrum edildi: Hükûmet teklifine mutlak surette taraftar olan Knowland ve Douglas gibi senatörlerle mutlak olarak muhalif olan Güneyli senatörlerin arasını bulmaya çalışan Kuzeyli Demokrat O' Mahoney'in gayretleri sonunda Senato jürisiz mahkeme prensibini red, buna mukabil bu gibi suçları yargılamak üzere kurulacak Jürilere zencilerin de alınmasını derpiş eden mutavassıt bir hal tarzını kabul etti.

John Foster Dulles

Eski başta yeni fikirler

Eisenhower idaresi için gerçek bir başarısızlık sayılması gereken bu değişikliğin yapılmasında başlıca rolü Demokrat çoğunluğun lideri Texaslı senatör Johnson'un oynadığı şüphesizdir. Filhakika Güneyli Cumhuriyetçilerin de Eisenhower projesi aleyhinde olmalarına rağmen Kuzeyli Demokratlar başlangıcta projeden yana gözüküyorlar, bu bakımdan Başkanın Senatoda da galip gelme ihtimalinden bile söz açılabiliyordu. Ancak dört noktalı proje aleyhindeki Güneyli senatörlerin jürisiz muhakeme usulünün iş anlaşmazlıklarında da tatbik edilebileceğini iddia etmek kurnazlığını göstermeleri sonunda işçi oylarına dayanan Demokrat çoğunluk O' Mahoney'nin mutavassıt sistemine meyletmiş ve böylece Eisenhower idaresinin Amerikada zenci haklarını korumak yolunda atmak istediği bir adım daha boşa gitmiştir. Başkan yardımcısı Nixon'un da söylediği gibi, Eisenhower'in sunduğu projede yapılan bu değişiklik senato tarihinde her zaman en hazin değişiklik olarak anılacaktır.

Doğu Batı

Askıda meseleler var

Geçen hafta, bütün dünyanın bazan gerilemesini, bazan da gevşemesini heyecanla takip ettiği Doğu-Batı münasebetleri bakımından iki mühim adım daha atıldı. Bunlardan birincisi dört Batılı devletin Almanyanın birleştirilmesi mevzuunda geçen haftanın başında Sovyet Rusyaya müştereken verdikleri nota ise, ikincisi silâhsızlanma görüşmelerine katılmak üzere Londra'ya giden Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles'ın hafta sonunda Silâhsızlanma Tâli Komitesine sunduğu Amerikan plânıydı.

Son günlerde ikinci plâna atılarak yerini Silâhsızlanma görüşmelerine bırakan Almanyanın birleştirilmesi meselesi bilindiği gibi, İkinci Dünya Harbi sonrasının en dikenli meselelerinden biriydi ve harbin sona erdiği gündenberi yılan kuyruğu gibi uzayıp gidiyordu. Rusyada şu günlerde tarihe karışmış bulunan kollektif idarenin ilk kurulduğu sıralarda yapılan Cenevre görüşmelerinde Doğu ile Batı arasında diğer mevzularda bir anlaşmaya varılmasına bile büyük ölçüde, Almanyanın birleştirilmesi meselesi engel olmuştu. Meselenin son günlerde ikinci plâna atılarak yerini silâhsızlanma görüşmelerine bırakması, atom silâhlarının radyoaktif tesirleri üzerinde korkunç şeyler söyleyen dünya âlimlerinin sözlerinden endişeye düşen Başkan Eisenhower'in atom silâhları yarışmasını her ne bahasına olursa olsun durdurmak istemesinden gelmişti. Nitekim Amerikan âlimlerinin radyoaktif tesirleri olmayan "temiz bomba" yapacaklarını söylemeleri üzerine Birleşik Amerika yalnız Londra'daki silâhsızlanma görüşmelerinde atom silâhları mevzuunu bir tarafa bırakarak havadan kontrol sistemi üzerinde durmakla kalmıyor, aynı zamanda Almanyanın birleştirilmesi meselesini de tek-

rar diğer meselelerin önüne alıyordu.

Filhakika, geçen haftanın başında dört Batılı devlet, Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya Dışişleri Bakanlarının imzasıyla Moskova'ya verilen müşterek noktada Adenauer'in Birleşik Devletlere yaptığı ziyaret vesilesiyle söylenenlerin tam tersine Almanyanın birleştirilmesi meselesinin herşeyden önce geldiğine bilhassa işaret edilmişti. Alman meselesine yeni birşey getirmeyen ve seçimlerin arifesinde Adenauer'in durumunu kuvvetlendirmekten öteye gitmeyen bu notada kaydedildiğine göre iki Almanyada hür bir seçim yapılmasına müsaade edilir ve bu seçimler sonunda kurulacak Meclis eğer Bonn hükümetinin NATO karşısında yüklendiği vecibeleri devam ettirmek isterse Batılılar Sovyet Rusya ve peyklerine güvenlikleri bahsinde isteyecekleri teminatı vermeye hazır bulunuyorlardı. Başka bir deyişle, Sovyet Rusyanın güvenliği, bu arada genel silâhsızlanma bahsinde varılmasını istediği anlaşmanın imzası ancak Almanyanın birleştirilmesinden sonra gerçekleşebilirdi.

Londra'daki Silâhsızlanma Tâli Komitesinde geçen hafta içinde olup bitenlere gelince, Komite, çalışmalarının yirminci haftasında, üzerinde bir türlü anlaşmaya varılamayan atom silâhları meselesini bir tarafa bırakarak havadan kontrol sistemini ele alıyordu. Komiteye bu yeni istikameti veren Amerikanın Dışişleri Bakanı Foster Dulles idi. Dulles, silâhsızlanma görüşmelerine katılmak üzere geldiği Londra'da, Komitedeki Rus temsilcisinden Batılı müttefikleriyle uzun bir pazarlıktan sonra kararlaştırılan havadan kontrol sisteminin kabul edilmesini istiyordu. Bu sistem gereğince, Sovyet Rusya Birleşik Amerika, Kanada ve NATO üyesi bütün devletlerin, bu devletler ise Sovyet Rusyanın bütün askeri tesislerini havadan kontrol edebileceklerdi. Sistem, bu teklif edildiği şekliyle Ruslara elverişsiz geliyor, ileri sürülen bölgeler geniş görünüyorsa Batılılar kontrol edilecek bölgenin kutuplara inhisar etmesine de razı olmaya hazırdılar. Birleşik Amerika Dışişleri Bakanına göre büyük devletleri silâhları azaltmaktan alakoyan şey ani bir baskına uğramak korkusuydu ve bu ani baskın, ancak, gerek Birleşik Amerikanın, gerekse Sovyetlerin güdümlü silâhlarına üs olarak seçtikleri kutup bölgelerinden gelebilirdi. Rusların kutup bölgesindeki tesislerin havadan kontrole tabi tutulmasını kabul ettikleri gün âni ve şaşırtıcı bir atom taarruzu, dolayısıyla da üçüncü bir dünya harbi ihtimalleri son derece azalacaktı.

Silâhsızlanma Tâli Komitesindeki Rus temsilcisi Zorin'in bu yeni Amerikan teklifini ne şekilde cevaplandıracağı, AKİS'in bu sayısı baskıya verildiği sırada, bütün dünyada merakla takip ediliyordu.

Mareşal Bulganin
Sıla yollarında

Demir Perde

Krutçef ile Tito başbaşa

Geçen haftanın sonlarına doğru, Rus Komünist Partisi birinci sekreteri Nikita Krutçef'in Doğu Almanya Halk Cumhuriyetini ziyaret etmiye hazırlandığı günlerde, Moskova radyosu bütün dünyayı hayretler içinde bırakan bir haber yayınladı. Bu habere göre, Sovyet Rusyanın 1 numaralı idarecisi herkesin kendisini seyahat hazırlıklarıyla meşgul zannettiği sırada, geçen Perşembe ve Cuma günü, peyk devletlerden Romanyanın bir köşesinde Yugoslav Devlet Başkanı Mareşal Tito ile buluşarak gizli bir görüşme yapmıştı.

Bu haberin bütün dünyada hayret uyandırmasının birinci sebebi, hiç şüphesiz, Sovyet Rusyanın yeni hâkiminin Çekoslovakyada Tito hakkında söylediklerinin üzerinden daha bir ay bile geçmemişken, Yugoslav devlet başkanı ile aynı masa başına oturmakta mahzur görmemesiydi. Aynı şey Tito için de söylenebilirdi. Nasıl olur da Yugoslav Devlet Başkanı bundan kısa bir müddet önce kendisine şiddetle hücum eden Krutçef'le bu hücumların arası soğumadan görüşmelere girişebilir, görüşmeler sonunda yayınlanan resmi tebliğde nasıl iki devlet arasında samimi bir işbirliğinden bahsedebilirdi? Bu görüşme, Demir Perde gerisi idarecilerinin menfaatlerini hislerinin çok üzerinde tuttuklarını bir kere daha ve bütün açıklığiyle gösteriyordu. Filhakika, son günlerde Demir Perde gerisi devletlerinde cereyan eden olaylar, resmi tebliğin ifadesiyle, "bütün sosyalist memleketler halkı, komünist ve işçi partileriyle dünyanın her tarafındaki barış sever ve ileri kuvvetler arasındaki kardeşçe işbirliğini takviye"yi gerekli kılıyor ve Kremlin'deki son temizlikten sonra duruma hâkim olmaya başlayan

Tito ve Krutçef bir arada
Biri hancı, diğeri yolcu iken...

Krutçef, kendi payına, bu birlik ve işbirliğini -Tito hakkında zaman zaman yüksek sesle söylemekten çekinmediği hisleri ne olursa olsun- her devletten önce Yugoslavya ile kurmak gerektiğini çok iyi biliyordu. Bunun gibi, memleketinin kalkınması için Rus yardımının ehemmiyetini takdir eden Mareşal Tito da Sovyet Rusyaya yanaşmakta büyük fayda görüyordu. Ancak Yugoslav Devlet Başkanı, geçmişteki tecrübelerden ders alarak, Sovyet Rusya ile kurulacak münasebetlerin "eşitlik, bağımsızlık ve ademi müdahale" esaslarına göre kurulacağını Rus idarecilerine kabul ettirmeyi bu sefer elbette unutmıyacaktı.

Bulganin nerelerde?

Moskova radyosunun geçen haftanın sonunda yayınladığı aynı haberin bütün dünyada uyandırdığı hayretin ikinci sebebi ise, görüşmeler sonunda yayınlanan tebliğde Sovyet Başbakanı Bulganin'in isminden bahsedilmemesiydi. Eğer bu sükûtun sebebi Bulganin'in gerçekten görüşmelere katılmamış olması ise, "B" ve "K" kardeşler ilk defa olarak birbirinden ayrılıyorlar demekti. Üstelik, aynı günlerde Moskova'dan gelen diğer haberlerden Sovyet idarecilerinin Doğu Almanyaya yapacakları seyahate "B" nin iştirâk etmiyeceği de anlaşılıyordu. Bütün bu olup bitenlerden çıkan mâna şuydu: Kremlin'de yapılan temizlikten sonra, şimdi de Bulganin okkanın altına gitmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, Komünist Partisi Merkez Komitesinin meşhur toplantısına tekaddüm eden Parti Presidiyumu toplantısında Bulganin'in de başlangıçta Krutçef'e karşı cephe almış olduğu iddia edildiğine göre Sovyet Mareşalının da eninde sonunda daha az ehemmiyetli bir vazifeye nakledilmesi bekleniyordu. Ama kimse bunun bu kadar çabuk olacağını tahmin etmemişti. Tito ile yaptığı görüşmede Bulganin'i yanına almayan Krutçef, bu hareketiyle, Bulganin'in de yakında temizliğe uğrayacağı yolunda tahminler yürütenlere at koşturacak koskoca bir meydan bırakıyordu.

Yugoslavya

Djilas konuştu

AKİS'in bu sayısı Ankarada hazırlanırken, New York'ta meşhur Frederick A. Praeger Yayınevi de bütün dünyada geniş akisler yaratmaya namzet bir kitabı piyasaya çıkarmakla meşgul oluyordu. Bu kitap, Yugoslavyanın sabık Devlet Başkanı yardımcılarından Milovan Djilas tarafından yazılmıştı ve "Yeni Sınıf" ismini taşıyordu.

Milovan Djilas, Yugoslavyada bir zamanlar en mühim isimlerden biriydi. Mareşal Tito'nun en yakın mesai ve ideal arkadaşıydı. Herkes ona Tito'nun sağ kolu diye bakardı. Ama günün birinde memlekette hürriyet havası yaratacak bazı tedbirler alınmasını isteyince gözden düştü ve 1954 te mevkiinden uzaklaştırıldı.

Milovan Djilas
Hür bir fikir

Djilas, Tito'ya karşı açtığı mücadelenin meydan muharebesini geçen sonbaharda, Macaristan hâdiseleri sırasında verdi. Macar hâdiselerinin en civcivli günlerinde New York'ta çıkan New Leader adlı bir Amerikan mecmuasında Djilas'ın Macar ihtilâlcilerini savunan bir makalesi çıktı. Bu yüzden Yugoslavyayı yabancı basın vasıtasıyla dışarıya "jurnal etmek" suçuyla mahkemeye verildi ve üç yıl hapis cezasına çarptırılarak zindanı boyladı.

Frederick A. Praeger Yayınevinin bir temsilcisinin açıkladığına göre, Djilas, yayınlanmak üzere olan kitabını hürriyet mücadelesine giriştiği 1950 den itibaren yazmaya başlamış ve cezaevine girmek üzere bulunduğu sırada da tamamlamıştı. Djilas bu müsveddeleri iki kısım halinde Yugoslavyadan dışarı gizlice çıkartmaya muvaffak olmuştu. Birinci kısım Praeger Yayınevine Djilas'ın Avrupa başkentlerinden birinde bulunan yakın bir arkadaşı tarafından gönderilmişti. İkinci kısım ise Macar ihtilalinin bastırılmasından az sonra Amerikaya ulaşabilmişti. Yayınevinin temsilcisi kitabın ikinci kısmıyla birlikte Djilas'ın bir mektubunu da aldıklarını söylüyordu. Djilas mektubunda, yayınevinin bundan dolayı başına gelecekler ne olursa olsun, kitabın mutlaka yayınlanmasını istiyordu.

Djilas'ın yayınevine yolladığı mektupta kitabının yayınlanmasından dolayı başına birşeyler gelebileceğinden bahsetmesini hayretle karşılamamak icap ederdi. Zira Yugoslavyanın eski Devlet Başkanı Yardımcısı bu kitabında komünizm hakkında üç yıl hapse çarpılmasına sebep olan makalesinde yazdıklarından çok daha ağır ithamlar ileri sürüyor. Yugoslavya da dahil olmak üzere komünist rejimle idare edilen bütün ülkelerde tarih boyunca eşine rastlanmamış bir despotizmin hüküm sürmekte olduğunu iddia ediyordu. Komünizmin ister istemez diktatörlüğe götüren bir yol olduğunu söyleyen Djilas'a göre iktidar hırsı komünist idareciler arasında en yüksek haddine ulaşmış bulunuyordu.

Memleket zenginliğini ellerinde tutarak halkın sırtından aldıklarını kendi hempalarına dağıtan komünist idarecilerin yeni ve sayıları sınırlı bir patronlar ve istismarcılar sınıfı teşkil ettiğini ileri süren eski Yugoslav Devlet Başkanı yardımcısına göre, bu yeni sınıf, bütün imtiyaz ve kudretini kollektif mülkiyetten almaktaydı. İktidara gelen idareciler görevlerinin bu mülkiyeti millet ve cemiyet adına idare etmekten ibaret olduğunu unutarak ona sahip çıkmaya kalkışıyorlar ve böylece iktidar, başkalarının sırtından geçinmeyi meslek edinen kimselerin elinde kollektif mülkiyeti istismar vasıtası oluyordu.

Djilas, kollektif mülkiyeti istismar eden idarecilere telmihen "Yeni Sınıf" diye isimlendirdiği kitabına, "inhisarcı ve totaliter zihniyeti yüzünden, bu yeni sınıfın idare edilenlerle ihtilâf haline düşmesi ve onları ezmeye çalışması kaçınılmaz bir akıbet olmaktadır" diyerek devam ediyordu. Bu bakımdan her komünist rejimin halk ile hükümet arasında bitip tükenmek bilmeyen gizli bir kardeş kavgası olduğunu söyleyen eski Yugoslav Devlet Başkanına göre komünist idareciler otoriteyi ellerinden kaçırdıkları gün patronluklarını da kaybedeceklerdi. Djilas'a göre, bugünün gelmesine çok kalmamıştı.

Arjantin

Kurucu Meclis kuruldu

Geçen haftanın başında, Arjantin'de Kurucu Meclis seçimleri yapıldı. Bu seçimler, Peron'un memleketten atılmasından sonra idareyi e-

line alan Aramburu'nun hazırladığı siyasi plânın ilk safhasını teşkil ediyordu. Bu plân gereğince önce bu Kurucu Meclis seçimleri yapılacak, bu Meclisin hazırladığı Anayasa 1957 Ekiminde ilân edilerek 1958 Şubatında genel seçimler yapılacak, genel seçimler sonunda kurulacak yeni Arjantin parlâmentosu da aynı yılın Mayıs ayında çalışmalarına başlıyarak Arjantini idare vazifesini yüklenecekti.

Ancak geçen haftanın başında yapılan Kurucu Meclis seçimlerinin büyük ehemmiyeti hiç şüphe yok ki, Aramburu plânının birinci safhasını teşkil etmekten ziyade 1955 yılında cereyan eden ihtilâlden bu yana Arjantin halkının temayüllerini göstermen ilk deneme olmaktan ileri geliyordu. General Aramburu idareyi eline aldığı günden beri memlekette büyük kitlenin itimadını kazanmak için elinden geleni yapmaya çalışmış, fakat bu itimadı bir türlü kazanamamıştı. Nitekim Kurucu Meclis seçimlerinin neticesi de bunu bütün açıklığıyla gösteriyordu. 205 koltukluk Kurucu Meclisin 90 koltuğu Aramburu muhaliflerine - Frondizi taraftarı sol radikallere, komünistlere ve neo-peroncülara - gittiği gibi iki milyonu aşkın bir Peroncu kitlesi de Venezüellâ'nın başşehrinde siyasi bir pusuya yatmış olan Peron'un direktifi üzerine beyaz oy kullanmış bulunuyordu.

K İ T A P L A R

İT KUYRUĞU

(Aziz Nesinin mizahi hikâyeleri. Düşün Yayınevi, Mizah Serisi 11, Yeni Matbaa, İstanbul - 1957. 111 sayfa, 200 kuruş)

Mizah edebiyatımızın velût muharriri Aziz Nesin son birkaç yıl içinde kaleme aldığı eserlerle, bir nevi, çok yazma rekoru kırma peşine düştü. Ay geçmiyor ki Aziz Nesinin yeni bir kitabı ile karşılaşmıyalım. İlk zamanlar Akbaba mizah yayınları serisi içinde, daha sonra da kendisinin kurduğu Düşün Yayınevi mizah serisi içinde yayınlanan hikâyelerinin ve romanlarının sayısı öyle sanıyoruz ki bir kaç yıla kadar başlı başına bir kütüphane teşkil edebilecek bir yekûna varacak. Halk psikolojisini çok iyi bilen ve büyük bir mizah kabiliyetine sahip olan muharrir hemen her yazdığı eserle gönülleri bir defa daha fethetmenin yolunu buluyor. Bunun en iyi misali "İt Kuyruğu" adlı kitap. Bu kitap 1955 yılında 8 bin adet olarak basılmış ve piyasaya çıkartılmıştı. Aradan kısa bir müddet geçtikten sonra bu kitap adeta kara borsaya düştü, bulunmaz oldu. Kabul etmek gerektir ki memleketimizin şartlarına göre bir kitabın 8 bin satabilmesi mühim bir hâdisedir. Hele 8 bin sattıktan sonra hâlâ aranabilen bir eser büyük bir hâdisedir. İşte, Aziz Nesin, okuyucu tarafından böylesine tutulmuş bir muharrirdir. Şunu da ilâve etmek gerekir ki kitabın ilk yayını ile ikincisi arasında bazı farklar var. Bir defa ikinci baskı çok daha temiz ve itinalı bir şekilde yapılmış. Ayrıca bu kitaba ilk kitapta olmayan bir hayli hikâye ilâve edilerek ikinci baskı muhteva itibariyle büsbütün zenginleştirilmiş. "İt Kuyruğu" nun ikinci baskısından 27 hikâye yer alıyor. 27 si de birbirinden güldürücü ama ayni derecede de düşündürücü 27 hikâye... Bu hikâyelerden baştaki 11 tanesi daha ziyade köylü ağzıyla yazılmış, köylülere ait hikâyeler. Bunlarda köylü yaşayışının, köylü inanışının, köylülerin şehirlilere karşı davranışlarının, memurları karşılayışlarının bütün cepheleri dile getirilmiş. Öbür hikâyeler de gündelik hayatımızın sivri bir kalemle deşilmiş neşeli parçaları. Hepsi de birbirlerinden güzel olan bu hikâyeleri zevkle okumak mümkündür.

DENİZCİLER İÇİN DENİZ HUKUKU REHBERİ

(Hazırlayan: Avukat Sevin Even Basın Reklâm Matbaası, İstanbul 1957. 120 sayfa, 10 lira)

Deniz hukuku mevzuu bizde, bir hayli ihmal edilmiş bir bahistir. Dünya denizcilik tarihinde bile önemli bir yer işgal eden ve Türk Hukukçuları için iftihar vesilesi olan meşhur Bozkurt deniz dâvasının Lahey'de lehimize neticelenmesinden sonra bir aralık canlanır gibi olan Deniz Hukuku mevzuu sonradan nedense yeniden nisyan devresine girdi. Ancak son yıllarda Naboland dâvası, İzmir Vapurunun batması gibi hâdiseler deniz hukukuna verilmesi gereken ehemmiyeti bir kere daha ortaya koydu. İşte genç hukukçulardan Avukat Sevin Even daha ziyade Yüksek Deniz Ticaret Okulu ve Deniz Harp Okulu öğrencilerine, Deniz Hukuku hakkında bilgi verebilmek için belli başlı kanunları bir araya toplayarak Deniz Hukuku Rehberi adı altında büyük boyda 120 sayfalık bir eserle Hukuk kitaplarındaki Deniz Hukukuna ait yere değerli bir eser kazandırmış oluyor. Avukat Sevin Evenin "Denizciler için Deniz Hukuku Rehberi" adını verdiği eseri, kıyı ve yakın yol kaptanlığı Deniz Hukuku imtihan programlarına göre hazırlanmış. Deniz iş hukuku ve denizde can ve mal koruma, kabotaj, deniz ticaret Hukuku mevzularına misalleriyle birlikte yer verilmiş. Ayrıca kıyı kaptanlığı imtihan soruları da cevapları ile birlikte sıralanarak bir ders kitabı meydana getirilmiş. Kitap, ana hatları ile bir ders kitabı olmasına rağmen, hemen bütün denizciler için de bir rehber olabilecek değerdedir.

33 ÖĞRETMEN OKULU

(Yazan ve hazırlayan: Halil Aytekın. Emek Basımevi, Ankara - 1957. 16 sayfa. 30 kuruş)

Ufacık boyda 16 sayfadan meydana gelmiş bu esercik, kendisi de Köy Öğretmen Okullarından yetişmiş, idealist bir öğretmen olan Halil Aytekin tarafından hazırlanmış. Bu bir formalık eserde Halil Aytekinin bu kitabı niçin ve kimler için hazırladığını anlatan bir önsözden sonra Atatürkün öğretmenlik mesleği hakkında irşad edici bazı sözleri, Tevfik Fikretin meşhur Darül - Muallimin Marşı ve Henry Van Dyke adlı meşhur pedagog ile Ahmet Önertürkün iki kısa yazısı yer alıyor. Öğretmen Halil Aytekin bu kitabın yurdumuzun dört bir köşesine dağılmış 33 öğretmen okulunun talebelerinden derlenmiş birer ekibin Ankarada toplanarak yaptıkları bir gösteriden alınan ilhamla yazdığı bir şiirini de almış. İşin aslında kitap, bu şiirin yayınlanması için hazırlanmış. Halil Aytekin 139 mısralık bir destan denemesi olan bu şiiri, günümüz şiir ölçülerine göre belki pek başarılı değil. Ama ne var ki içten, duyularak, inanılarak yazılmış bir şiir.

Hastalıklar

Asya gripi

Sınırlarımızda korkunç gölgeler dolaşıyor; göze görünmez bir mikrop, hayalimizde devleşiyor. Bu korkunç mikropu ne mavzer, ne mankinalı tüfek, ne bazuka, ne havan, ne top, ne tank durduramaz. Yirminci Asrın mikroskopu, atomu, hidrojen bombası, kadmiyom bombası, görünür görünmez ışınları, röntgeni, radyumu ve sayısız antibiyotikleri, milyonlar harcanarak kurulan enstitüler bu küçücük yaratığın karşısında acizdir. Serum ve aşılar da bu afeti önleyemez. Hindistandan büyük ve karanlık bir ölüm bulutu gibi kalkarak Bağdat, İran Mısır, Suriye, İsrail gibi birçok memleketleri dolaşa dolaşa hudutlarımıza yaklaşan bu eli oraklı iskelet, bu ültramikroskoplarla bile görülmesi zor olan küçük dev, griptir.

Yurda dönen hacılar
Döviz götür, mikrop getir!

Grip tehlikesinin sınırlarımıza kadar gelip dayanmasının sebebi hac farizesini yerine getirmek için Suudi Arabistana giden hacılarımızın yurda dönmeye başlamalarıydı.

Hacılar

Şüphe yok ki hac, mukaddes bir borçtur, farzdır ve hali vakti yerinde her müslümanın ömründe bir defa bu ödevi yapması şarttır. Ama bizde hacca gidenlerin halini bir görseniz bu farizayı yapmaktan derhal vazgeçersiniz. Hacı namzetlerinin ekserisi daha Ankarada beş on arşın Amerikan alarak ehrama bürünmüştür. Bunu bir omzundan çengelli iğne ile tutturmuş, ayağına bir karyoka geçirmiştir.. Elinde ibrik, omzunda kıl heybe vardır. Bir kısmının sırtında kalın çulakiden bir elbise, belinde yirmi metre uzunluğunda kırmızı yün kuşak vardır. Bu kuşağın arasında sigara tabakası, sarı fitilli çakmak, para kesesi, pasaport, döviz ve benzeri herşey mevcuttur. Ayağında lastık papuçlar, başlarında bere vardır. Bu kıyafetle hudut dışına yad ellere, + 60 dereceye nasıl gidilir ve eğer gitmek kabil olursa oradan sağ salim nasıl dönülür? Üstelik hacı namzetlerinin çoğu 70 yaşını aşmış hasta, malûl insanlardır. Onlar bu kıyafetlerile uçaklara atlıyarak merkadi mübarek civarında ölmeğe gidebilirler. Yurdun dövizini, Birinci Dünya Harbinde torunlarını cenbiyelerle arkadan vuranlara sadaka olarak dağıtabilirler ve mukabilinde yurda gümrüklerden grip ve ölüm getirebilirler. Fakat dünyanın böyle bir salgından tir tir titrediği bir sırada bizim onlara izin vermememiz, sıhhatlerini, kıyafetlerini iyice kontrol etmemiz ve kendilerile beraber, ailelerini, köylerini ve bütün memleketi üzüntüye ve ıztıraba sokmalarına musaade etmememiz gerekir.

Grip nedir?

Bu gün sözünü ettiğimiz Asya gripinin bizim bildiğimiz gripten bir farkı yoktur. Enflüenza veya grip terimleri Onsekizinci Asırda kullanılmağa başlanmıştır. Birincisi tesir etmek, soğuğun tesir etmesi, ikincis[i] [ya]kalanmak anlamınadır. Bizde 188[9-9]0 pandemisinde gripe, paçavra hastalığı adı verilmiştir. 1918-19 pandemisi ise İspanyadan başladığından, İspanyol nezlesi, İspanyol hastalığı, İspanyol gripi isimlerini almıştır. Bu hastalığın başka adları da vardır. Epidemik nezle, epidemik enflüenza, Rus hastalığı, nezle hümması, akut hazofarenjit, bu isimlerden bazılarıdır. Türkçede eski kitaplarda beyin hümması, istilâi nezle, nezle hümması, zatülkasabatı istilâi, nezlei müstevliye gibi terimler vardır. Bu hastalık tek tük vakalar halinde yani sporadik olarak her memlekette bulunur. Ara sıra geniş salgınlar, epidemiler yapar. Muayyen aralıklarla da büyük dünya salgınlarına yani pandemilere sebep olur. Hastalık çok eskidir. Milâddan 415 yıl önce salgınlar yaptığından bahsedilmekte ise de ispatı zordur. Avrupada 1510 da ilk epidemisi zuhur etmiş, 1173 de İtalya ve Almanyada, 1323 de İtalya ve Fransada görülmüştür. Birçok bilginler 1387 de Ocak ve Şubat aylarında, Almanya ve Fransada seyretmiş olan bir hastalığı ilk grip epidemisi olarak kabul etmektedirler. Bu epidemide bütün halk kitlesinin % 10 u hastalığa tutulmuşdur. Yaşlılarla zayıf yapılıların çoğu ölmüştür. Sonradan 1404, 1413-14, 1427 yıllarında Avrupanın birçok yerlerinde grip epidemileri olmuştur.

Pandemiler

Grip pandemilerine gelince 1580, 1729-32, 1830-33, 1847-48, 1880-82, 1889-92, 1918-21 tarihlerinde en az sekiz dünya salgını görülmüştür. Pandemiler arasında geçen zaman 2-152 yıldır. Altı pandemide ara 11 yıl veya daha azdır. 1889-92 pandemisi Sibiryadan başlıyarak Groenland, Kanada, Almanya ve Avrupaya yayılmıştı. Sonra İngiltereye geçmiş, 1918 ilkbaharında yeniden alevlenmiş, 1921 e kadar süren büyük bir salgın yapmış, milyonlarca insanın ölümüne sebep olmuştu. Bu salgın ilk defa İspanyada çıktığı için İspanyol nezlesi adını almıştır. Tarihin en korkunç salgınlarından biriydi. Yalnız Almanyada 15 milyon kişi hastalığa yakalanmış, 196 bin kişi ölmüştür. İngilterede 150 bin, İspanyada 140 bin, bir Fransız istatistiğine göre bütün dünyada 20 milyon insan kaybedilmişti.

Son istatistiklere göre pandemilerde ölüm nisbeti % 20 - 40 olarak gösterilmektedir. Pandemiler arasındaki küçük epidemilere enflüenza epidemileri demek âdet olmuştur. P[andemi]lar 1918 den sonra 1-4 yıllık aralıklarla dünyanın her tarafında görülmüştür. Daha hafif seyrederler. Pandemilerle enflüenza epidemileri arasındaki münasebetler henüz karanlıktır. Bir enflüenza epidemisi ne şekilde pandemi halini alıyor, bunlara tesir eden amiller nelerdir? Bu suallerin cevabı henüz verilmiş değildir.

Virüs

Önceleri gripin Hemophilus influenzae ile geçtiğine inanılmakta idi Bu küçük basil hastaların burun-boğaz ifrazından, Pfeiffer tarafından a[yı]rılmıştı. Adına bacillus influenza, bacillus Pfeiffer de deniliyordu. Son-

radan sağlam kimselerde de bu mikroba rastlandığından grip amili olması reddedilmişti. Grip tamamile virus intanlarına has karakterleri taşımakta idi. 1918 den bu yana yapılan araştırmalarla hastalığın süzgeçten geçen bir virusla meydana geldiği anlaşıldı. 1933 de Wilson Smith, Andrewes, Laidlaw, enflüenzalı hastaların burun boğaz ifrazlarından elde ettikleri virusu aşılıyarak gelincikleri - Putorius furo - hastalığa yakalatmağa muvaffak oldular. İlk bulunan virusa A tipi denildi. Sonradan virusun başka tipleri de olduğu anlaşıldı. 1940 da Francis başka tip bir virus daha bulmuştur. Buna da B virusu denilmektedir. En önemlisi A virusudur. Bu virusun da A, W, S PRS, Melbourne isimleriyle anılan ayrı suşları vardır. Smith ve Andrewes virusudur. Bu virusun da A, W, S, 1938 de TAL, CHR ve GAT işaretlerile gösterilen üç suştan daha bahsetmektedirler. Bu virusun büyüklüğü 67-100 milimikron kadardır. B. tipi daha büyüktür- 123 milimikron kadar-. Grip virusu 1935 de Burnet ve Wilson Smith tarafından tavuk yumurtası rüşeyminin koriyo - allontoik gışasında üretilmiştir. Aynı bilginler grip geçirmiş hastaların nekahat devresinde, kan seromlarında özel antikorlar da bulmuşlardır. Enflüenza virusunun kimyasal durumu üzerinde fazla bir bilgi yoktur. Protein, lipidler, hidrokarbonlar, polisakkaridler ve su ihtiva ettiği muhakkaktır. Bu virus hararete dayanıklı değildir. 55 derecede yarım saat ısıtmakla patojen hassasını kaybeder.

Belirtiler

Hastalık 1-3 günlük bir kuluçka devresinden sonra ateş yükselmesi, ürperme, burunda, boğazda, genizde yanma, nezle ve öksürük gibi belirtilerle başlar. Hastaları daha uzaktan tanımak mümkündür. Burunları kırmızı, gözleri kanlı, dudakları kuru, sesleri kısıktır. Otobüste, vapurda, dolmuşta böyle hastalara çok raslanır. Ateşlidirler. Fakat hastalıklarını ayakta geçirmeğe çalışırlar. Bütün vücudlarında bir halsizlik, kırıklık, başlarında, bellerinde, bacaklarında, kollarında şiddetli ağrılar, farenjit, trakeit, bronşit ve anjin hali mevcuttur. Mide - barsak bozuklukları, bulantı, kusma, ishal da bulunabilir. Hastaların bu durumu ortalama dört gün kadar sürer. Grip bir çok ihtilatlar yapabilen pnömoni, perikardit, miyokardit, andokardit, menenjit, ansefalit, nefrit, gibilerini saymak mümkündür.

•

Korunma

Bir grip salgınının herhangi bir savaştan çok zayiat verdiği muhakkaktır. 1918-18 salgını en aşağı 20 milyon insanın ölümüne sebep olmuştur. Bu korku ile grip tedavi ve korunmasının bütün dünyada önemle araştırılması için özel enstitüler kurulmuştur. Hastaların zamanında haber alınamamaları, hastalığın ihbarının birçok memleketlerde mecburi olmaması, hastaların tecrit edilmemesi, hele griplilerin yatmamaları, ayakta dolaşmaları, hastalığın bir anda yayılmasına sebeb olmaktadır. Grip virusunun her zaman mütasyona uğraması muhtemeldir. Bu suretle ortaya yepyeni bir mikrop çıkabilir. Bunlar da ya hafif yahut daha şiddetli olurlar. Bu mütant tiplerin ne gibi tesirlerle ortaya çıktıkları belli değildir. Ya mütasyonla ortaya çıkan yeni virus tipi vahim ve şiddetli hastalıklar yapabılecek kudrette olursa dünyanın hali ne olacaktır? Bilginlerin uykusunu kaçıran işte budur. Bu duruma bir çare bulmak üzere 1947 de toplanan Milletlerarası Mikrobiyoloji Kongresinde dünya sağlık teşkilâtına bir muhtıra sunulmuştur. Aynı yılda bu teşkilât meseleyi inceliyerek İngilterede Milletlerarası bir grip merkezi kurulmasına karar vermiştir. Halen bu dünya enflüenza merkezi -WIC- İngilterede çalışmalarına devam etmektedir. Birçok memleketlerin enflüenza araştırmalarile bu merkezin yakından ilgisi vardır. Grip konusundaki araştırmalar, ilerlemeler ve haberleşmeler WIC nin aracılığı ile organize edilmektedir. Bütün bu çalışmalara rağmen insanları gripten koruyacak, tam manasile tesirli bir aşı bugün de bulunmuş değildir. Aşı meselesiyle Londradaki merkez uğraşmaktadır. Tecrit edilen suşlar oraya gönderilmektedir. Günün birinde bu calışmaların başarı sağlıyacağı ve polivalan, üstün tesirli bir virus aşısının hazırlanacağı muhakkaktır.

Tedavi

Gripin spesifik bir tedavisi yoktur. İlâç olarak basitçe aspirin, piramidon gibi antitermikler kâfidir. Elimizdeki antibiyotiklerin hiçbiri gripe karşı müessir değildir. Yeteri kadar antibiyotik bulmak ta imkânsızdır. Griple mücadele için Sağlık Bakanlığında kurulan komisyonun kloromisetin'i kabul ettiği anlaşılmaktadır. Bu antibiyotiğin neden tercih edildiğini bilmiyoruz. Esasen komisyon çalışmaları üzerinde günü gününe yayınlar yapılarak bu salgın yurdumuzu da tesiri altına aldığı takdirde mücadeleye katılacak hekimler ve sağlık personeli hazırlanmış değildir. Halka da bütün yayın vasıtalarile gerekli bilgiler verilmemektedir. Bizim için şimdi yapılacak en mühim iş hastalığın sınırlarımızı aşmamasını temenni etmektir.

Dr. E. E.

Cinsiyet

En mühim mesele

Evlilik hayatında kadının yenmeğe mecbur olduğu en büyük müşkül muhakkak ki cinsî hayata intibak meselesidir. Eskiden zannedilirdi ki yeni evlenen bir kadın cinsî münasebet bakımında biraz fikir sahibi olursa bu arada kendi teşekkülâtı ve erkeğin teşekkülâtı hakkında birşeyler bilirse, bu ona kâfidir. Bugün dahi bu aynı zihniyet devam etmektedir. Halbuki cinsî münasebet, kadın için âdeta hayati ehemmiyet taşıyan, onu saadete veya bedbahtlığa götüren bir mesele, belki de hayatının en mühim meselesidir. Evlilikte birçok hoşnutsuzluklar, birçok anlaşmazlıklar aslında erkekle ka-

Öpüşen bir çift
Saadetin başı: Cinsiyet!.

dın arasındaki cinsî anlaşmazlığa dayanmaktadır. Kadın, erkeğe nisbeten çok daha hassas bir yaratıktır. Onun bu ince yaradılışı, cinsî münasebeti zenginleştirmek, cinsî münasebete hissî bir taraf ilâve etmek temayülündedir. Bu olmadıkça, cinsî hayat kadın için tamamiyle kaybedilmiş kötü bir imtihandır.

Cinsî münasebet bir kadının hayatında âdeta piyango gibi birşeydir. Şayet o bu sahadaki güçlükleri yenebilirse hayatı parlak bir saadet içinde geçecektir: yoksa kadınlığına erişememiş bir kadın olmanın ıstırabı onu, muhtelif şekillerde tezahür ederek, ömrü boyunca bedbaht edecektir.

Evliliğe hazırlanan bir kadının bazı şeyleri bilmesi ve ona göre hareket etmesi şarttır. Evvelâ izdivacın ilk günlerinde erkeğin sinirli olabıleçeğini ve ekseriya cinsî münasebette karısını tatmin edemiyecek kadar heyecanlı ve tecrübesiz olduğunu kabul etmek lâzımdır. Bu devrede kadının çok anlayışlı, munis ve şefkatli olması cinsî münasebet esnasında başarısızlıkları fazla mühimsemeden tabiî bir mesele gibi karşılaması gerekmektedir. Bilmelidir ki bu devrede erkek herşeyi kolayca izzetinefis meselesi yapabilecektir. Herşeyde olduğu gibi burada da mesuliyeti paylaşmak, elele anlaşma yoluna gitmek lâzımdır. Yeni evliler meselâ evlerinin eşyalarını ancak seneler geçtikçe tamamlıyabileceklerini evvelden kabul ederler de, nedense ruhî ve cinsî sahada mükemmeliyete birdenbire ulaşmak sevdasına kapılırlar. Halbuki karşılıklı anlaşma da, cinsî münasebette ancak sabır ve sevgi ile, hüsnüniyet ve azimle arzulanan mükemmeliyete varacaktır. Erkekle kadın arasındaki cinsî anlaşma hakikaten gıpta edilecek bir şeydir ve zannedildiğinden çok nadirdir. Çünkü bu tecrübe ve pratik isteyen birşeydir ve birçok evliler ancak beşinci senede bu mertebeye ulaşabilirler. Tecrübe kelimesi birçok yeni evliler tarafından yanlış anlaşılmaktadır. Zannediliyor ki izdivaçtan evvelki tecrübeler mevzuubahistir.. Bugüne kadar yapılan anketler çapkın geçinen bir erkeğin bu mevzuda, karısının yanında daha şanslı olduğunu göstermemiştir..

Cinsî anlaşmaya varabilmek için kadının da erkeğin de yalnız bilgi ile hareket etmesi kâfi değildir. Karşılıklı hüsnüniyet ve arzu burada en mühim rolü oynıyacaktır. Bu mevzuda meselâ kadını ele alacak olursak kadının evvelâ kendi kendisini tanıması ve kocasını ikaz etmesi ona yardımcısı olması şarttır. Sevmeye ve kendisini vermeğe hazır olan bir kadın bu mevzuda büyük güçlüklerle karşılaşsa da, onları yenecektir.. Evvelâ cinsî münasebeti evliliğin diğer karşılıklı anlaşmaları gibi tabiî ve iyi bir şey olarak kabul etmek lâzımdır. Bugün bile hâlâ bunu erkeğin bir hakkı ve kadının katlanacağı bir zaruret olarak kabul eden bir zihniyet mevcuttur. Bunu hareket noktası olarak kabul eden erkek veya kadın, elbette cinsî anlaşmaya kavuşamıyacaktır.

İkinci nokta, yukarda da söylendiği gibi kadının ilk tecrübeleri anlayış ve incelikle, erkeği rencide etmeden atlatmasına bağlıdır ki bu da başarının ancak emek ve gayretle elde edileceğini bilmekle kabildir. Bazı kadınlar nişanlılık devrelerinde gayet ateşli göründükleri halde evlenir evlenmez kocalarına karşı gayet soğuk davranmaktadırlar. Bunun sebebi cinsî münasebet hakkında bilgisiz ürkek olarak yetiştirilmiş olmalarıdır. Hakikaten kadınla erkek münasebetini öpüşmelerden öteye götürmek istemiyen ve cinsî münasebete karşı lâkayt olduklarını övünerek söyleyen kadınların miktarı bir haylidir.

Cinsî anlaşmaya varabilmek için iki tarafın da, kadın ve erkek bünyesindeki farkları bilmesi şarttır. Birçok kimseler gebelik korkusu olmadıkça, kadının aşağı yukarı bir erkek gibi zevk duyabileceğini tasavvur ederler. Halbuki erkeğin zevk duyması ile kadının zevk duyması arasında çok büyük farklar vardır. Kadın erkek gibi heyecanlanır, fakat cinsî münasebetten beklenilen tatmini bulmayabilir. Bu anı hiç bilmeyen milyonlarca kadın mevcuttur. Tatmin olan kadınlar için de bu dereceli derecelidir.. Aynı kadın bazan tatmin olur, bazan olamaz. Halbuki erkekte heyecan derecesi değişmekle beraber netice hep birdir. Böylece erkek, normal şartlara sahip oldukça, daima tatmin olur. Kadın bunun için hususî şartlar aramaktadır. Haleti ruhiyesi, hattâ odanın dekoru, söylenen sözler, ufak bir gürültü kadına derhal tesir edebilir. Cinsî münasebet esnasında patlayan tabanca sesi bir erkeğe tesir etmeyebildiği halde, bir çocuk sesi kadını rahatsız edebilir.

Şayet bir kadın cinsî münasebetten bir türlü zevk duyamıyorsa, zevk duyuyormuş gibi davranıp kocasının gururunu okşamak zorundadır Bu yalanların en mubahıdır ve en büyük faydası da oyunun birgün hakikat olabilmesidir. Çünkü bu şekilde hareket eden birçok kadınlar sonunda cinsî anlaşmaya varmışlardır. Ancak bu oyunu da samimiyetle oynamak şarttır. Gaye aldatmak değil kendi kendini alıştırmak olmalıdır.

Yorgunluk da, kadınları cinsî münasebet arzusundan uzaklaştırır. Zannedilir ki münasebeti tehir etmek en akıllıca harekettir. Halbuki bu bir yanlış düşüncenin neticesidir. Devamlı surette reddedilen bir koca mesut olamıyacaktır.

Cinsî münasebetten sonra, bazan bu dakikaları takibeden zamanda ka-

Bir Çocuk Masalı

Jale CANDAN

Geçenlerde bir masal okudum. bir çocuk masalı idi ama o kadar güzeldi ki bunu pek âlâ büyükler de dinliyebilirler diye düşündüm. Masalda fakir bir kız vardı Adı Vanda idi. Vanda o derece fakirdi ki okula hep aynı soluk entari ile gelirdi. Ama muhayyelesi de aksine zengindi. Birgün arkadaşlarına, sırf alâkayı çekmek için "Benim evde yüz tane elbisem var" demişti. O günden sonra da 100 entarili kız sınıfın alay mevzuu olmuştu Onun yolunu beklerler "haydi Vanda entarilerini bize anlat" derlerdi. O da bir bir entarilerini tarif ederdi ama, ıstırap çektiği her halinden belliydi. Alaycı talebelerin ele başısı Pegi idi. Pegi zengin bir kızdı. Fenalık yapmak için fenalık yapmazdı ama hem ölçüleri değişikti, hem de Vanda'nın yalanını hazmedecek kadar olgun değildi. Pegi'nin en yakın arkadaşı Madlen, bu durumdan çok ıstırap çekiyordu. Çünkü Madlen, Vanda'yı olduğu gibi görebilmişti; zeki ve hassastı. Kaç defa arkadaşlarını ikaz etmek, bu hain oyuna son vermelerini rica etmek istemişti. Ama cesareti yoktu. Çünkü kendisi de fakir bir kızdı ve okların kendi üzerine çevrilmesinden korkuyor, susmayı tercih ediyordu. Birkaç gün Vanda okulda görünmedi ve onun memleketi terkettiği duyuldu. Küçük kız alaylara dayanamamış ve babasını göç etmeye ikna etmişti. Yalnız Vanda, gitmeden, okuldaki bir resim müsabakasına katılmıştı. Gönderdiği paketten yüz tane kız resmi çıktı.. Hepsinin ayrı ayrı elbiseleri vardı Talebeler bu resimlerde Vanda'nın tarif ettiği hayali elbiseleri derhal tanıdılar. Hepsi birbirinden güzeldi. Vanda birinciliği kazanmıştı. Ama altın madalyasını alamadı; çünkü gitmişti. Madlen günlerce onun adresini aradı. Kendisini, pasif sükûtuna rağmen bütün arkadaşlarından daha suçlu addediyordu. Çünkü kimse, onun gibi, yapılan kötülüğü farketmemişti. O ise her şeyi görmüş ve sırf menfaati için, alçakça susmuştu. Günlerce ıstırap çekti, nihayet bir gece hayatının en mühim kararını verdi: Bundan sonra hiçbir sebeple bir kenara çekilip dilini tutacak değildi. Hattâ fena okları üzerine çekeceğini, Pegi'nin arkadaşlığını kaybedeceğini bilse bile, gene de daima düşündüğünü söyliyecekti. Kimse kimseye fenalık yapsın bırakmıyacak, bu hususta kendisine düşen mücadeleden, her ne pahasına olursa olsun, kaçmıyacaktı.

★

Bugün, piyasada çocuk neşriyatı namı altında çıkan kitapları bazı kayıtlara bağlamak, kontrolden geçirmek temayülleri mevcuttur. Hattâ bu hususta Meclise bir kanun teklifi dahi yapılacaktır. Neticeyi beklerken anne ve babaların da yapacağı bir iş vardır. Bir "Pekos Bil" neşriyatı yanında çocuklara iyi ve faydalı neşriyatı tanıtmak, onları terbiyevi şeyleri okumağa teşvik etmek elbette bizim elimizdedir. Bu sayede hakiki kahramanlık, makbul cesaret, mükâfat gören fazilet onların zihinlerinde yer eder ve prensip halinde yerleşir. Bazı çocuk masalları yalnız çocuklar için değil büyükler için bile ibretle doludur.

40 yaştan yukarısı için modeller
Gönüller genç kaldıktan sonra...

dın olsun erkek olsun tuhaf bir sıkıntıya, bedbinliğe kapılırlar. Bu da tabiidir ve korkulacak birşey yoktur. Ancak bunu alışkanlık şekline sokmamaya bakmalı ve cinsî münasebetten sonra karı koca birbirine şefkat göstermelidir.

Bazı evlilerin aşka verecek vakitleri yoktur. Çocuklar, iş, hayat projeleri onların bütün enerjilerini zaptetmiş gibidir. Bu, karı kocaların evliliklerine karşı işledikleri en büyük suçtur. Evlilikte yatak odası âdeta mukaddes bir yer olmalıdır. Oraya sıkıntılar, kara düşünceler, münakaşa ve kavgalar, kinayeli sözler asla sokulmamalıdır. Orada karı koca karşılıklı anlayışla, sevgi ve feragatle birbirlerine sarılmalıdırlar.

Kadının cinsî münasebette bünyesine karşı yapacağı en mühim kontrol kendisini tamamiyle kontrolsuz olarakabilmesidir. Böylece cinsî münasebet denilen ve asırlardan beri kadını ürküten şey cinsî anlaşma ismini alabilir.. Bu sayede kadın kadınlığına erişebilecek ve hayatının en mühim meselesini halledecektir.

Moda

Kırk yaşından sonra

Öyle bir devir olmuştur ki kırk yaşında bir kadın ihtiyar addedilmiştir. Bugün ise kırkından sonra dahi bir kadından "genç ve güzel" diye bahsetmek mümkündür. Bunda en mühim rolü oynayan şey muhakkak ki değişen zihniyet olmuştur. Kırk yaşından sonra bile bir kadın, bugün hoşa gitmek, güzel ve cazip olmak arzusunu duymaktadır, yani ruhu gençtir. Yalnız genç görünmek, süslü dolaşmak, güzel giyinmek kırk yaşından sonra yirmibes yaşındaki kızı taklit etmek onun modellerini, onun tavruhareketini kopye etmek demek değildir. Mesele yirmibeş yaşında görünmek değil, kırk yaşında güzel, hoş, cazip olabilmenin kabil olduğunu ispat etmek, genç kızları bile imrendirecek hususiyetler taşımaktır..

Kırk yaşından sonra güzellik daha ziyade mazbut kıyafetlerle sadelik ve kibarlıkla mümkündür. Kırk yaşından sonra bir kadın dekoltelerinden bazı fedakârlıklar yapmak zorundadır. Meşhur kadın terzisi Chanel "Yaşınızı en çok gösteren yer kollarınızdır, yakanızı açınız, fakat muayyen bir yaştan sonra kollarınızı gizleyiniz" der. Elbette bu kaidenin de istisnaları vardır. Netice şudur ki kırkından sonra bir kadın aynada kendisini iyice tetkik edip, dekoltelerini ona göre açmalı, güzel taraflarını gösterip, çirkin taraflarını gizlemelidir.

Kırk yaşındaki bir kadının modayı da artık ihtiyatla takip etmesi gerekir.. Belki Dior'un en şahane modeli ona göre değildir ama Dior'un kolleksiyonunda muhakkak kendisine göre modeller bulacaktır.. Zaten büyük terzilerin daha ziyade yaşını başını almış kadınlar için çalıştığını unutmamak gerekir, malûm ya zengin kadınların çoğu kırkını aşmıştır. Genç görünmek sevdasına kapılarak fazla makyaj yapan, fiyonklu, fistolu teferruatlı elbiseler giyinen, modellerdeki genç kız modasını takip eden kadınlar olduklarından da daha yaşlı görünürler. Tıpkı kısa boylu kadınların çok fazla uzun topuklu ayakkabı ile daha kısa göründükleri gibi.. Son seneler moda olan şömizye elbiseler kırk yaşını geçmiş kadınlar için çok elverişlidir. İnceliğini muhafaza eden kadınlar için tayyör de daima ideal kıyafettir. Ama şayet senelerle kilolar fazlalaşmışsa rob-mantoyu tayyöre tercih etmek gerekir. Şömizye elbiseler, rob-mantolar, tayyör ve mazbut dekolteli, güzel kuplu zarif, fantazi elbiselerden, sade eteklik ve renkli bluzlardan müteşekkil bir gardrop kırk yaşını geçmiş kadının gardrobudur. Ama bu gardrobu fazla ciddî renklerle doldurmamağa dikkat etmek te şarttır. Zannedilir ki muayyen bir yaştan sonra insan daima siyah, kahverengi, gri giyinmelidir. Halbuki mühim olan renkten ziyade biçimdir. Kırk yaşından sonra insan kırmızı da giyebilir, mavi de, hattâ pembe de.. Yalnız renklerin daima güzel ve fazla frapan tonlarda olmamasına dikkat etmek, biçimleri de iddiasız, sade biçimlerden seçmek lâzımdır. Elbette ki bu gardropta siyahın, grinin, kahverenginin büyük bir yeri olacaktır. Ama griden griye fark vardır. Meselâ gri bir elbiseyi eflatun bir kemerle veya pembe bir çiçekle gençleştirmek mümkündür. Açık kahverengi bir kıyafet de beyaz aksesuvarla ne kadar cazip olur. Soluk renkler, maviler, pempeler, kreme bakan sarılar, beyaz ve eflâtun da kahverengi veya gri kadar kibar olabilir.

Kırk yaşından sonra dikkat edilecek bir nokta da fazla ciddiyete özenmemektir. Elbiseler kuru, erkekvari, fazla klâsik bir eda taşımamalıdır. Kırk yaşından sonra modada da, makyajda da en çok elzem olan şey ölçü ve samimiyettir.

Tayyör ve şapka
Yaşlıların müttefikleri

C E M İ Y E T

İstanbul'un özlenen Valisi **Fahrettin Kerim Gökay**, İsviçrede istirahat ettiği Hotel Seehof'ta şu telgrafı aldı:

"Şehir ucuzluğa hasret
Kabzımal elinden medet
Meğer sendeymiş keramet
Aman geç kalma, erken gel"

Telgrafın altında bir çok İstanbullunun imzası vardı.

★

Eski gazeteci ve bankacı olmasıyla sık sık iftihar eden yeni Yunan Büyükelçisi **Georges Pesmasoğlu** on beş günlük iznini alarak Atinaya gitti. Seyahate çıkmadan evvel gazetecilerle görüşen fakat hemen hemen hiçbir sualin cevabını vermek istemiyen Büyükelçi, "Atinaya eşyalarımı almak için gidiyorum", dedi.

★

Hafta araları Akbıyıkla - Tarabya, yâni kızları **Beyhan Kırca** ile oğulları **Orhan Köprülü** arasında mekik dokuyan **Behice** ve **Fuad Köprülü** hafta sonlarını Büyükadadaki Anadolu klübünde geçiriyorlar. Adada kaldıkları iki gün zarfında da dostlarıyla hasbıhal ediyorlar ve bu hasbıhallerin hemen hepsinde güzel torunlarından bahsediyorlar.

★

Basın Yayın Genel Müdürlüğü Hilton Otelinin dış giriş kapısında yeni bir tanıtma bürosu açtı. Olgunlaşma Enstitüsünün işbirliği sayesinde Türk elişlerinin en güzel örneklerini teşhir eden modern büroda üç tane de güzel kız çalışıyor. İnsan haber almak ihtiyacını duymasa bile birbirinden kültürlü, birbirinden tatlı bu kızlarla sohbet etmek için içeri girmek istiyor. Doğrusu **Fethi Pirinççioğlu ve Halim Alyot**'un ince zevkine diyecek yok.

★

Texas eyaletinin küçük bir kasabasında "Ochitree Country Herald" isimli haftalık mecmuasında neşrettiği bir makalede, **Mr. Hudson** vasat bir Türkün yıkanmak için sabun ve su kullanmadığını, cildini temizlemek için zeytinyağından faydalandığını vazmıştır. Bu haberi dehşetle okuyan Washington Basın Ateşemiz **Altemur Kılıç** bilgisizliğini safça ilân eden Mr. Hudson'a uzun ve maddeli bir nota yolladı. İşte notadaki maddelerden bazıları:

1) Zeytinyağı sabun imalinde kullanılır.

2) Türkler yeryüzünde sabun kullanan ilk milletlerden biridir.

3) Türkiyede zeytinyağın vücuda sürüldüğü tek durum Türklerin millî sporu olan yağlı güreştir.

Altemur'un güreş sahasındaki tecrübesini bu noktaya ilâve edip etmediğini bilmiyoruz. ★

Japonyanın 4 milyon tirajlı "Jomiuri Shimbun" gazetesinin hususi muhabiri **Mr. Minoru Hirano** Türkiye hakkında makaleler yazmak üzere İstanbula geldi. Japonyada gazetelerin

Fahrettin Kerim Gökay
Badem gözlü vali

tirajının hergün biraz daha arttığını ve yedi milyon tirajlı iki gazete bulunduğunu söyleyen Mr. Hirano "Japonyada basın tamamen serbesttir. Bizde Basın Kanunu dahi yok. Hükûmet, hiç bir surette Japon basını üzerinde tazyik icra edemez" demiştir.

Orhan Köprülü
Hodri meydan!.

Başbakan Adnan Menderes tarafından hususi olarak kabul edildiği şeklinde dolaşan söylentiler üzerine gazetecilerle görüşen **Orhan Köprülü**, "Halen müstakil kalmak kararındayım. Siyasi fikirlerimi yazılarımla belirtmeğe çalışacağım" demiştir.

★

Lübnanın tanınmış milyonerlerinden **Raja** isimli bir gencin nişanlısı, yirmi yedi yaşındaki genç ve güzel **Justine Zehofer** Avrupaya gitmek üzere yola çıktığı Edirne gümrüğünde verdiği beyanın giriş beyanına uymaması yüzünden yakalanarak mahkemeye verilmiştir. Tanınmış voyolonist **Darvas**'ın tercümanlığı vasıtasıyla verdiği ifadede Justine aslen Avusturyalı olup Lübnan tebasında bulunduğunu, halen nişanlısı olan Raja ile İstanbulda iki ay kalmak üzere Beyruttan geldiklerini söylemiş ve "Annem yanımıza geldikten sonra Viyanaya gitmeğe karar verdik. Eşyalarımı ve mücevherlerimi ona bıraktım. Fakat memurlar iki beyanın birbirini tutmadığını belirterek bizi onaltı gündür yolumuzdan alıkoydular" demiştir. Alfa Romea marka otomobiliyle seyahate çıkacak olan sarışın güzel kadın dostlarına mahkeme koridorunda beklerken "Dört lisan bildiğim halde derdimi kimseye anlatamadım" diye dert yanmıştır.

★

Fru **Maj Sterner** adında İsveçli bir kadın sosyolog İstanbula gelerek "kadının sosyal hayattaki mevkii ve kız çocuk terbiyesi" üzerinde binbirinci konferansını verdi. 22 muhtelif memlekette bin konferans veren Miss Sterner zamanımızda kadınların ekseriyetinin aileyi bir lüks telâkki ettiklerini ve anaların aklı başına gelmezse genç neslin kuracağı ailelerin yok olacağını söyledi. Fransadaki tetkiklerini henüz bitiren psikolog, "Avrupalı kadın sadık görünmesini iyi bilen, eğlenceye düşkün ve çocuklarını iyi bir mektebe yerleştirebilen kadındır." demiş ve Türk kadınları için bir tarif yapmaktan çekindiğini söylemiştir.

Miss Sterner dört gün kaldıktan sonra Hindistan'a gitmiştir.

★

Birkaç aydır bir müjde deryasında yüzmekte olan İstanbul yeni bir müjde aldı. Şehre gelen **Louis Arlon** adındaki Amerikalı bir Türk iş adamıyla anlaşarak Tarabyada ikiyüz odalı bir otel yaptırmağa karar verdiğini açıkladı. Otelin başlıca hususiyeti: her odada bir televizyon cihazı bulunacak. Televizyon yayımı yapan istasyon olmadan bu cihazların işe yaramıyacağını düşünen Amerikalı müteşebbis, otelin içine bir de televizyon istasyonu yaptırmak niyetinde. İstanbul binalarının "kendi kendine yeter" olması gerektiğini takdir eden Mr. Arlon'un iş görüşündeki isabete hayranız; aynı keskin görüş sayesinde akıl edip otelinin içine bir havagazı fabrikası, birkaç su bendi vesaire yaptıracağını da umarız.

Almanya

Sarrbrücken Festivali

18 Temmuz sabahı bir otobüs yirmi kadar Üniversiteli genci Ankaradan alıp Almanyanın Sarrbrücken şehrine doğru yola çıkmıştı. Gençler sadece yabancı bir memlekete seyahatin değil, aynı zamanda ve daha çok ilk defa yabancı bir memlekette milletlerarası bir tiyatro festivaline iştirak edecekleri için son derece heyecanlıydılar.

"Etsu", her yıl Almanya'nın Erlangen şehrinde tertiplemekte olduğu Dünya Amatör Tiyatrolar Festivalinin sekizincisini bu yıl yine Almanyanın Sarrbrücken şehrinde yapmağı kararlaştırmıştı. Daha önce bu festivale İstanbuldan Gençlik Tiyatrosu iki defa iştirak etmiş bulunuyordu. Bu seneki festivale davet edilen Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu bu daveti memnuniyetle kabul etmiş ve hazırlıklarını tamamladıktan sonra geçen ayın 18'inde Sarrbrücken'e doğru yola çıkmıştı. İşte o sabah Ankaradan hareket eden mavi bir otobüs bu tiyatroya mensup gençleri Sarrbrücken'e götürmekteydı. Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu festivale geçen mevsim şehrimizde başarıyla temsil ettikleri ve dilimize Adalet Ağaoğlu tarafından çevrilen Neveux'nün "İkili Sistem" adlı oyunuyla iştirak edeceklerdi. Çeşitli memleketlerden 14 üniversite tiyatrosunun katıldığı Festival 26 Temmuz gecesi Venedik Üniversitesi Tiyatrosunun bir Goldoni temsiliyle açılmıştı. Venedik Üniversitesi Goldoni'nin 250'nci doğumu yıldönümü münasebetiyle Venedikte yapılan Onbirinci Goldoni Festivali dışında "Goldoni'nin Venediği" adı altında tanınmış İtalyan komedi yazarının eserlerinden aldığı sahneleri Sarrbrücken'de de temsil etmişti. 26 Temmuz gecesi böylece başlıyan Festival artık bütün hızıyla devam ediyordu. Avrupa, İngiltere ve hattâ Amerikadan gerek bizzat festivale iştirak etmek gerekse temsillerde hazır bulunmak üzere gelen yüzlerce talebeyle birlikte bizimkiler de artık Sarrbrücken Üniversite Sitesinden hiç ayrılmıyorlardı. Sitenin çeşitli eğlence yerleri, yüzme havuzları, amerikan barları gençlerin bu sanat havası içinde ayrıca bütün ihtiyaçlarını karşılamağa yetiyordu. Sitenin her köşesinde konuşulan başlıca mevzu, tiyatro idi. Her temsilden sonra talebeler arasında yapılan tartışmalar, festivalin heyecanını bir kat daha arttırmaktaydı. Festival saat 15 deki gündüz matineleri ve gece 20.30 daki temsilleriyle gerçekten sitenin en canlı günlerine sahne oluyordu. Talebeler temsil hazırlıklarına daha sabahın erken saatlerinde başlamaktaydılar. Venedik Üniversite Tiyatrosunun temsilini ertesi gün Tübingen Üniversite Tiyatrosunun "Pinedus" temsiliyle İspanyanın Barcelona Üniversite Tiyatrosunun sahneye koyduğu Lope De Vega'nın bir eserinin temsili takibetti. Yerli yabancı talebeler dışında temsiller, Sarrbrücken'li kalabalık bir halk topluluğunun da rağbetini topluyordu. Burada kelimenin tam manasıyla zehir-zemberek bir seyirci vardı. Beğenmediğini ölesiye ıslıklamaktan, kıyasıya yuhalamaktan çekinmiyor, beğendiğini coşkunca alkışlamaktan geri durmuyordu. "Pinedus" temsiliyle Heidelberg Üniversite Tiyatrosunun festivalde temsil ettiği Arthur Adamov'un "Ping Pong" piyesinin temsilleri kötü bir oyun sebebiyle fiyaskoyla neticelenmişti. Buna mukabil Frankfurt Göthe Üniversitesi Tiyatrosu, Ankara Üniversitesi Tiyatrosu ve İspanyollar, Barcelona Üniversite Tiyatrosuyla Festivalin en çok alkışlanan, en çok beğenilen temsillerini verdiler. Oxford, Festivale Shakespeare'in "Hamlet"i, Paris Üniversite Sitesi Milletlerarası Kültür Merkezi ise Marivaux'nun "Arlequin Poli par l'Amour"uyla iştirak etmişti. İngiliz ve Fransız talebeler köklü bir tiyatro tarihine sahip olmaları, köklü bir tiyatro kültürü içinde yetişmeleri ve Shakespeare, Marivaux gibi millî tiyatro yazarlarına sahip olmaları onların eserlerini sahneye koyabilmeleri sebebiyle aynı zamanda festivalin en şanslı sayılan gruplarıydı. Bütün bunların ortasında Sarrbrücken Festivalini başından sonuna dikkatle takibeden her seyirci Ankara Üniversiteliler Tiyatrosunun temsilinde asla beklemediği bir başarıyla karşılaşmış bulunuyor ve bizi tiyatro sahasında ilk defa hariçte çok üstün puanlarla temsil eden bir avuç üniversiteli gencimize alkış üstüne alkış yağdırıyordu.

Güner Sümer
Yüz akı

Festivaldeki büyük başarımız

Ankara Üniversite Tiyatrosu Festivaldeki temsilini 29 Temmuz günü verecekti. Başta Neveux'nün eserini sahneye koyan Güner Sümer olduğu halde Mete Polat, Erol Aksoy, Güneşi Akol - ki bu gençlerimiz bilindiği gibi burada da eserin başlıca rollerini büyük bir başarıyla temsil etmişlerdi- bütün geceyi hemen hemen uykusuz geçirmişlerdi. Heyecanları büyüktü. İlk defa yabancıların karşısına çıkacaklar, yabancıların tek kelimesini anlamadıkları bir dille onlara hitabetmeğe çalışacaklardı. Karşılarında Oxford gibi, Paris, Zagrep, Barcelona, Frankfurt Üniversiteleri gibi tecrübeleri senelere dayanan tiyatro teşekkülleri, artık bir tarihe sahip olan birlikler vardı. Çoğunun dili aşağı yukarı dinleyenlerin yarısı tarafından biliniyor, anlaşılıyordu. Bütün bunların yanında Ankara Üniversite Tiyatrosu elemanlarından hemen hepsi sahneye dahi adımlarını ilk defa daha geçen mevsim atmış bulunuyorlardı. Temsil edecekleri eser bir yabancının eseriydi. Bu piyesi kendi dillerinde oynıyacaklardı ve kendi dillerini maalesef orada kendilerinden başka konuşan yoktu. Temsil günü gençler büyük bir soğukkanlılıkla hazırlıklarına başladılar. Dekor namına Ankaradan iki pano götürmüşlerdi. Kendi elleriyle boyadıkları iki pano. Bunların kurulması çok bir zaman almadı. Rejisör Güner Sümer arkadaşlarında eksik gördüğü, hatalı bulduğu tarafları düzeltmek için hâlâ prova üstüne prova yaptırıyordu. Ne pahasına olursa olsun temsilden yüzünün akıyla çıkmağa karar vermişti. Temsil edecekleri eserin rejisinde iddialıydı. Klâsik bir oyun tarzı seçmemişti. "İkili Sistem"de bale mizansenine Türk motiflerini uygulamış ve bu motifleri Karagöz ile Orta oyunumuzdan çıkarmıştı. Böylece yabancı bir eserde ilk defa mahallî renklerimizi denemiş oluyordu. Bu deneme onları ya büyük bir başarıya götürebilir, yahut da pek çok iddialı denemelerde olduğu gibi fiyaskoyla neticelenebilirdi. Karşılarında tiyatrodan anlayan aydın bir talebe topluluğu vardı. Gözlerinden hiç bir şeyin kaçmıyacağı, hiç bir falsoya göz yumulmıyacağı bir hakikattı. Fakat Ankara Üniversiteliler Tiyatrosunun Sarrbrücken Festivalindeki temsilleri tahminlerin üstünde büyük bir başarıyla nihayete erdi. Oyun sık sık alkışlarla kesiliyordu. Oyun bit-

tikten sonra seyirciler perdeyi sekiz defa açtırdılar. Böylece gençlerimizin temsili İspanyollar ve Frankfurt Üniversitesi Tiyatrosuyla Festivalin en çok beğenilen, en çok alkışlanan temsili olmuştu. İspanyolların rejisörü Antonio Chic oyun sonunda genç rejisörümüzü tebrik ederken: "Dilini bilmediğimiz bütün öteki piyesler bizi uyutmuştu. Türklerin oyununu zevkle seyrettiğimiz gibi piyesi de anladık" diyordu. Frankfurt Tiyatrosunun bir azası ise gene oyun sonunda Güner Sümeri bulup heyecanla "Çok, çok güzel bir reji.." diye tekrarlamaktan kendini alamamıştı. Erlangen, Zagrep, Tübingen Üniversite Tiyatroları mensupları da gençlerimizin temsilinden sonra kulise koşup hepsini de ayrı ayrı tebrik etmişlerdi. Festivali takibe gelen bir Fransız gazetecisi ise "Neveux'nün bu kadar değişik ve güzel oynanabileceği aklıma gelmezdi" dedi. Bu başarıyla geçen günün ertesi sabahı, bütün öteki temsillerin sonunda olduğu gibi "İkili Sistem"in de diskülsyonu yapıldı. Toplantıda söz alan hiç bir konuşmacı oyun aleyhinde bir kelime söylemedi. Bu arada Brüksel Tiyatrosunun rejisörü eserin Pariste, Gaîté-Montparnasse Tiyatrosundaki ilk temsilinden söz açarak "Neveux'nün oyununu orada da seyretmiştim. Türkler Gaîté-Montparnasse'takinden daha değişik ve sürreel bir mâna içinde oynadılar. Fakat başarıları oradakinden hiç de aşağı değildir. Eserin şu seyrettiğimiz mâna dahilinde sahneye konulusu ve oynanışı gerçekten takdire değer. Kendilerine teşekkür ederiz" diyordu. Yapılan bu toplantıda oyuna uygulanan Karagöz ve Ortaoyunu da başlıca mevzulardan birini teşkil etmişti. Yabancı talebeler bu iki millî sanatımız hakkında gençlerimize çeşitli sualler soruyorlar, verilen cevapları ilgiyle dinliyorlardı. Sorulan suallerden biri de aslında bir perdeden ibaret olan eseri rejisörün neden iki perde halinde temsil ettiği idi. Güner Sümer oyunun birinci kısmının komik, ikinci kısmının ise eserin özünü havi olduğunu, bu ayrımı belirtmek için iki perde halinde sahneye koymağı uygun gördüğünü söyledi. Cevabı alkışlarla karşılandı. Disküsyonda sorulan suallerden biri de festival için neden "İkili Sistem"in seçildiği idi. Güner Sümer buna "Önce beğendiğim için, sonra da uzun zamandır düşündüğüm bir mizansen sistemini uygulamak için biçilmiş kaftan olduğu için" cevabını verdi. Oyunun tartışması sona ererken Festival Komitesi Başkanı gençlerimize teşekkürlerini bildiriyor ve Ankara Üniversiteliler Tiyatrosunun genç rejisör ve oyuncuları aldıkları parlak neticeyle salonu terkederlerken alkışlar devam ediyordu.

Yabancıların Festivaldeki başarımıza ilgileri bukadarla da kalmamış, "İkili Sistem" den bir sahne ile yine Festivalin en çok beğenilen tiyatroları Frankfurt ve Barcelona Üniversitelerinin temsillerinden birer sahne televizyona alınarak halka yayınlanmıştır.

"Etsu" nun bu yıl Sarrbrücken'de tertiplediği Sekizinci Dünya Talebe Tiyatroları Festivali 3 Ağustos günü Porto Üniversitesi Klasik Tiyatro Bölümünün verdiği temsille nihayete ermiş oluyor, fakat Ankara Üniversiteliler Tiyatrosunun yabancı bir memlekette kazandıkları başarı, tiyatromuz adına gerçekten öğünülmeğe değer bir hâdise olarak hafızalarda yer ediyordu. Onların bu başarısına, ilgili büyüklerimizin de sağır kalmıyacakları ve gençlerimizi önümüzdeki mevsim provalarını muntazam yapabilecekleri, muntazam temsiller verebilecekleri bir sahneye kavuşacakları artık ümitle beklenebilir.

Sanatkârlar

Talât Artemel öldü

Şehir Tiyatrosunun tanınmış sanatkârlarından Talât Artemel geçen haftanın sonunda, Cumartesi günü saat 19.30 da Bolu Hastahanesinde hayata gözlerini yumdu. Sanatkâr Boluda film çevirmek üzere bulunuyordu. Burada geçirdiği bir kalp krizi sonunda derhal hastahaneye kaldırılmış ve ikinci bir krize daha mukavemet edemiyerek genç denecek bir yaşta aramızdan ayrılmıştı. Türk Sanat âlemi böylece, uzun yıllar sahneye emek vermiş kıymetli bir evlâdını daha kaybetmiş oluyordu.

Talât Artemel İstanbul Şehir Tiyatrosunda sahneye ilk defa 1927 yılında "Hamlet" de figüran olarak çıkmıştı. Fakat kısa zamanda üstüste gösterdiği başarılar gözden kaçmamış ve Talât Artemel daha sonraları birçok eserlerde başrollere çıkmıştı. Merhum bilhassa "Pergünt", "Hile ve Sevgi", "Hamlet" gibi eserlerde büyük bir başarıyla oynamış, nihayet Şehir Tiyatrosunun kıdemli sanatkârları arasında yer almağa hak kazanmıştı. Uzun zamandır tansiyon yüksekliğinden muztaripti. Ama o bu rahatsızlığına pek kulak asmıyor, ilk fırsatta sahneye çıkmak, yahut da bir filmde rol almak için can atıyordu. Doktorlar fazla yorulmasını yasak etmişlerdi. Ne yazık ki geçen haftanın sonunda Boluda film çevirirken geçirdiği kalp krizi onu çok sevdiği sahneden de, sanat çalışmalarından da ebediyyen ayırmış oluyordu.

Talât Artemelin nâşı Pazar günü Boludan İstanbulda, Bostancıdaki evine nakledilmiş, oradan mensup olduğu Şehir Tiyatrosu Dram kısmına getirilerek sanat arkadaşları, yakınları, kendini sevenler tarafından hatırasına bir saygı duruşunda bulunulmuştu. Cenazesi müteakiben buradan Şişli Camiine nakledilmiş ve öğle namazını müteakiben Merkezefendideki aile mezarlığına defnedilmiştir. Cenazesini kalabalık bir sanatçı topluluğu takibediyordu. Talât Artemelin ölümüyle Türk Tiyatro âlemi sevilen bir san'atçısını kaybetmişti, kaybı yakınları için olduğu kadar tiyatroyu seven, onu sahnede seyretmiş olan herkes için gerçekten derin bir üzüntü yaratmıştı. Kederli ailesinin ve Türk Tiyatro âleminin başı sağolsun.

Erol Aksoy ve Mete Polat "İkili Sistem"de

Bol bol alkış

Betsy Blair ile Ernest Borgnine "Marty"de

Yolu açan film

A. B. D.

Hollywood ve televizyon

Hollywood, tıpkı ilk Dünya Harbinin sonunda olduğu gibi, İkinci Dünya harbinin sonunda da son derece avantajlı bir durumdaydı. Harp sırasında iş hacmi en son haddine varmıştı; orta sınıfın hayat seviyesinin yükselmesi sinemanın müşterilerini çoğaltmıştı. Bütün milleti müşterek bir dava etrafında toplayan harp, Hollywood'a bir dereceye kadar "liberal" bir görünüş kazandırmıştı. Harp içinde yetişen genç rejisörler nesli harbin sonunda bütün enerjileriyle hazır bekliyorlardı. John Huston, Jules Dassin, Edward Dmytryk, Elia Kazan, Robert Rossen.. Harp sonundaki Hollywood'a bir canlılık getirmişlerdi. Gerçi Hollywood'un karşılaştığı bazı "mesele" ler de yok değildi. Meselâ, harp içinde işgal altındaki memleketlerde oynatılmamış geniş bir film stoku elde bekliyordu. Avrupa ve Asyada millî sinemalar görülmemiş bir kalkınma içindeydiler. Amerikan filmlerinden uzun zaman uzak kalmış memleketler kendi millî sinemalarına daha çok bağlanmışlardı. Fakat bütün bunlar yenilmiyecek zorluklar değildi. Hollywood istikbale ümitle bakabilirdi.

Suya düşen ümitler

Halbuki bu iyimserliğin kaybolması, bunun yerini büyük bir panik havasının alması için harbi takibeden iki yıl kâfi gelmişti. 1947 yılı Hollywood için bir dönüm noktası oldu. Seyirci sayısı hızla eksilmeğe, sinema edüstrisinde işsizlik artmağa başladı. Herkeste bir korku ve istikbal endişesi başlamıştı. Bu iki yıl içinde ne olmuştu? Üç büyük hâdise: ekonomik, sosyal ve siyasî hâdise Hollywood'u tarihinin belki de en büyük buhranı içine atmaya kâfi gelmişti. Bunlar, antitröst dâva, televizyon rekabeti ve Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Tahkik Komisyonunun çalışmasıydı.

Amerikan Adalet Bakanlığının Hollywood'un büyük stüdyoları aleyhine antitröst kanuna dayanarak dâva açması yeni birşey değildi. Dâva harp öncesinden beri sürüyordu. Fakat dâvanın stüdyolar aleyhine neticeleneceği anlaşılmıştı. Nitekim 1949 yılında, yapım - dağıtım - oynatım kollarının aynı elde toplanması kanun dışı sayıldı. Gerçi bu kanunun asıl tesiri daha sonra görünecekti. -Zira stüdyolara 1953 e kadar mühlet verilmişti-, fakat öbür iki hâdiseye eklenince istikbal endişesi daha şimdiden Hollywood'u sarmıştı.

"Kara liste" siyaseti

Tahkikat Komisyonu ile televizyon rekabetinin tesirleri daha çabuk olarak kendini gösterdi. Gerçi Tahkikat Komisyonunun çalışması, 1950 den sonra, "Hollywood onları" diye anılan on sinemacının hapse mahkûm olmalarıyla neticelendi. Aslına bakılırsa bu on kişiden ancak birkaçı mühim şahsiyetti. Ama Tahkikat Komisyonunun çalışmaları Hollywood'ta tam bir tedhiş havası yaratmıştı. Herkes birbirinden şüphelenmeğe, en masum filmlerin arkasından gizli bir maksat "keşfedilmeğe" başlandı. Endüstrinin dışında bulunan gayrimesul kimselerin, endüstride çalışanları maddî manevî tazyik altına alması yolu açılmıştı. Bunun neticesi olarak da rejisörler, senaryocular, prodüktörler ister istemez bir "kendi kendini sansür" faaliyetine giriştiler. Öte yandan, en ufak şüphe üzerine "kara liste" ve geçme âdeti ortaya çıktı. Böylece Hollywood'ta hiç kimse kendini emniyette hissetmez hale geldi. Halbuki Hollywood'un "kaliteli film" meydana getirmeğe, yeni araştırmalar, denemeler yapmağa en çok bu yıllarda ihtiyacı vardı. Zira 1947 den beri televizyon, Amerikan sosyal hayatına büyük ölçüde girmişti. Hollywood ise hem televizyonun rekabeti, hem de öbür memleketlerdeki millî sinemaların rekabeti karşısında eli kolu bağlı durumdaydı.

1947 de başlıyan panik havası 1951 e kadar devam etti, 1952 de en tehlikeli devresine girdi. Zira bu yıllarda tröstlerin dağılması başlamıştı. Gene bu yıllarda Tahkikat Komisyonu ikinci defa Hollywood'ta hücuma geçmişti. Nihayet, televizyonun gelişmesi gözle görülür bir hal almıştı.

Yeni teknikler

Hollywood tröstünü örtülü bir şekilde dağıtmağa başladı. Tahkikat Komisyonunun baskısına ilkinden daha yumuşak başlılıkla boyun eğdi. Yalnız televizyonun rekabetine karşı koymak içi harekete geçti. Hollywood'un televizyonla mücadelesinde kullandığı silâh, yeni tekniklerdi. Televizyon küçük "perde" li, iki boyutlu, renksiz görüntüler veriyordu. Hollywood bunların karşısına geniş perdeli, üç boyutlu, yeni sistem renkli görüntüler çıkardı. 1952 yılının sonu ile 1953 yılı başlarında Cinerama, Cinemascope, Vista Vision, Natural Vision... gibi yeni teknikler birbiri ardından piyasaya sürüldü. Bunların yanısıra büyük bütçeli, kalabalık kadrolu, muhteşem dekorlu, İncilden alınma hikâyeli filmlerle seyircinin gözünü kamaştırma faaliyeti başladı. Fakat, bütün bu yeni teknikler, ilk merak geçtikten sonra seyirciyi artık oyalamamağa başladı. Seyirci için bir filmin geniş perdeli yahut normal perdeli olmasının büyük bir ehemmiyeti yoktu, seyirci bunlarla sadece salonda alacağı yeri tayin etmek için meşgul oluyordu.

Bağımsızların çıkışı

Yeni teknikler, film masrafının artmasına yol açtı. Küçük bütçeli filmler kayboldu. Halbuki bunların muayyen bir müşterisi vardı. Böylece, bu çeşit filmleri çevirmek üzere, büyük stüdyoların yanı sıra bazan da onlara bağlı olarak bağımsız, yahut yarı - bağımsız şirketler ortaya çıktı. Hollywood'ta rejisörler, senaryocular, oyuncular arasında kendi filmlerinin yahut başkalarının filmlerinin prodüktörlüğünü yapmak, bağımsız şirketler kurmak yavaş yavaş moda oldu. Fakat böyle bir hareketin gelişmesi, ancak Hollywood'taki baskı havasının azalmasiyle mümkün olabilir-

di. Nitekim Mac Carthysme'in gözden düşmesi yavaş yavaş isterinin yerine soğukkanlılığın, demagojinin yerine sağduyunun geçmesi bağımsızların gelişmesini sağladı.

Televizyon - sinema balayı

Böyle bir hava, televizyon - sinema münasebetlerini yeniden gözden geçirmeye de yol açtı. Başlangıçta televizyonun can düşmanı olan stüdyolar yavaş yavaş fikir değiştirmeye başladılar. Bu iki yaygın eğlence vasıtası arasında niye bir anlaşma zemini bulunmasındı? Hem aslına bakılırsa, her ikisi de birbirine muhtaçtı. Televizyon gün geçtikçe gelişiyordu ama, bunun için sinemanın yardımına ihtiyacı vardı. Zira televizyon önüne ne konursa silip süpüren bir canavarı andırıyordu. Amerikadaki 45 milyon televizyon makinasının karşısında her gün 71 milyon seyirci değişik temsil istiyordu. Televizyon bunu tek başına başaramazdı. Hollywood'un eski stoklarına ihtiyacı vardı. Hollywood'un da mali durumunu düzeltmek için eski filmlerini televizyona satması zaruriydi. 1955 yılında Howard Hughes R. K. O. - Rodio'yu General Teleradio'ya satınca bu alış veriş başladı, zira R. K. O. nun bütün eski filmleri televizyona geçmişti. 1956 yılı içinde de R. K. O., M-G-M, Warner, Columbia, Fox şirketleri televizyona üç bine yakın film sattılar. Bugün, Paramount ile Universal - International hariç, bütün büyük Amerikan şirketleri şu veya bu şartla 1949 dan önce çevrilmiş onbinden fazla filmi televizyona satmış durumda bulunuyorlar.

Bu alış verişin yanı sıra, büyük stüdyoların çoğu ayrıca televizyon için yeni filmler çevirmek faaliyetine giriştiler.

Televizyondan sinemaya

Fakat, Hollywood ve umumiyetle Amerikan sineması bakımından mühim olan asıl mesele, sinemadan televizyona olan bu cereyan değildir. Önemli olan, aksi yöndeki, yani televizyondan sinemaya olan cereyandır. Gerek bugünkü durum, gerekse ilerdeki gelişmeler bakımından üzerinde durulması gereken hâdise de budur.

Televizyondan sinemaya doğru cereyanın başlaması, 1955 yılının başında "Marty" adlı filmin çevrilmesiyle meydana geldi. "Marty", Amerikanın en tanınmış televizyon yazarlarından Paddy Chayevsky'nin eserinden, gene televizyon rejisörü olan Delbert Mann tarafından filme alınmıştı. Televizyonda kazandığı başarı, bağımsız Hecht - Lancester şirketinin dikkatini çekince, televizyon temsili beyazperdeye aktarılmıştı.

"Marty", New York'un Bronx mahallesinde Amerikan - İtalyan halkı çevresinde geçiyordu. Marty, bu mahalledeki bir kasap dükkânında çalışan çirkin, mahçup, silik bir adamdı. Bir hafta tatili sırasında dans pistinde kendi gibi çirkin, mahçup ve silik bir kızla tanışıyordu. Film, bu iki "alelâde" insanın sevişmesini anlatıyordu.

"Marty"nin gerek mevzuu gerek işlenişi Hollywood için bir yenilikti. Mühim olan taraf, Hollywood'un bunu anlaması ve büyük bir açık kalblilikle hakikati teslim etmesiydi. Zira Hollywood tarihinde ilk defa olarak "Academy of Motion Pictûres Art", 1955 yılının dört Oscar'ını (en iyi film, reji, erkek oyuncu, senaryo) "televizyon kaynaklı" bu esere verdi. Aynı yılın Cannes Festivalinde de en büyük armağanı "Marty" kazandı.

"Marty", televizyondan sinemaya giden yolu açmıştı. Onun ardından televizyon piyesleri, yazarlar, rejisörler Hollywood'a girmeğe başladı. Antitröst davanın neticesinde kendisine yeniden çekidüzen veren, Tahkikat Komisyonunun baskısının hafiflediğini gören, sansürün daha müsamahakâr davrandığını hisseden, bağımsızların alabildiğine çoğaldığına şahit olan, yeni tekniklerden ise umduğunu bulamayan Hollywood, televizyondan gelen bu yeni istidatlarda bir "yenileşme" kaynağı keşfetmişti.

Televizyonla sinema arasındaki uyuşmanın mükemmelleşmesi hiç şüphesiz zamana bağlıydı. Zira, görünüşteki benzerliklere rağmen televizyon ile sinema arasında mühim farklar vardı. Televizyondan sinemaya geçen bu yeni istidatların eserlerinde "televizyon kokusu" henüz tamamiyle giderilmiş sayılamazdı. Bunların çoğunda televizyona has noktalara raslanıyordu.

Televizyonun hususiyetleri ana hatlariyle şöyle hülâsa edilebilirdi: Televizyon sinemaya göre zaman bakımından daha sınırlıydı. Televizyon eserinin normal uzunluğu yarım saatti. Bir saatlik bir televizyon temsili tıpkı üç saatlik bir film gibi normalden epey uzun sayılıyordu. Televizyon eserinin yaratıcısı, ele aldığı mevzuu bu kısa zamana yerleştirmek zorundaydı. Halbuki bu kısa zamana bir "hayat dilimi" sıkıştırmak çok zor bir işti. Bunun neticesi olarak televizyon eserleri ya işin derinine kaçmadan, meseleleri fazla incelemeden ortaya sadece seçme birtakım "vakıalar" koyuyor, hükmü seyirciye

"İnsan On Ayak Boyundadı

İyi belirtiler

bırakıyordu; ya da çok kesif bir dramatik yapıya dayanan eserler meydana getiriyordu. Böylece çok defa ortaya çıkan şey, günlük hayattan alınma tiplerin, günlük hâdiseler içindeki davranışlarını bir hâdiseler dizisi halinde gösteren eserlerdi. Teknik bakımdan ise, televizyon sinemaya göre gene sınırlıydı: dekor ve mekân değişmesi, kamera hareketleri, çerçeveleme imkânları çok daha azdı.

Buna karşılık televizyon Hollywood'a dikkate değer bir canlılık getiriyordu. Televizyoncular sinemacılardan daha serbest çalışabiliyorlardı. Gerçi Tahkikat Komisyonu televizyon sahasına da el atmıştı, televizyonun da kendisine göre bir "kara liste" si vardı ama, Hollywood'taki kadar geniş ölçüde değildi. Tiyatroya daha yakın olan televizyon, Hollywood gibi sansür endişesi altında değildi. Bundan başka sinemadan çok daha yeni bir çalışma sahası olması birçok genç istidatları kendisine çekmişti. Bunlar Hollywood'un uzun zamandır görmediği yahut unuttuğu şeylerdi.

"Marty" den sonrası

Marty" 1955 yılının başında sadece Delbert Mann ile Peddy Chayefsky'yi tanıtmıştı. 1956 ve 1957 yılları içinde Hollywood, rejisör olarak Sidney Lumet, John Frankenheimer, Martin Ritt, Robert Mulligan..., senaryocusu olarak Reginald Rose, Robert Dozier, Rod Serling.. gibi televizyoncuları sinema seyircilerine tanıttı.

Bugün sinemada televizyon kaynaklı eserlerin sayısı henüz azdır, fakat Hollywood prodüksiyonu içinde hemen dikkati çekebilecek hususiyettedirler. Zira ya Hollywood'un hiç yanaşmadığı bir mevzuu ele alırlar, yahut onun ele aldığı mevzuları bambaşka yoldan işlerler. Bugüne kadar çevrilen eserler bunu göstermektedir. Meselâ "Marty" nin ardından gene P. Chayefsky'nin televizyon piyesine dayanarak Richard Brooks'un çevirdiği "Wedding Breakfast - Düğün Kahvaltısı" gene Bronx mahallesinde yaşıyan orta hallı bir şoför ailesinin kızlarını evlendirmesini ele almaktadır. Kızına muhteşem bir düğün merasimi yaptırmak istiyen anayla, taksisini yenilemek isteyen babanın çatışması, bu iki zıt fikir arasında müstakbel karı - kocanın durumları incelenmektedir. Yahut Rod Serling'in piyesinden Arnold Laven'in çevirdiği "The Rack - İşkence Âleti" ni ele alalım. Bunda, apayrı bir mevzu, Kore savaşında ellerine esir düştüğü düşmanla işbirliği yaptığı için divanıharbe verilen genç bir askerin macerası anlatılmaktadır. Gene R. Serlin'ın piyesinden Fielder Cook'un çevirdiği "Patterns of Power - Üstünlük yolları" Amerikan iş âleminde, büyük bir teşebbüsün idaresini ele geçirmek için yapılan mücadeleyi hikâye etmektedir. Amerikan sosyal hayatında sık raslanan çocuk kaçırma vakalarından biri, Alex Segal'ın çevirdiği "Ransom - Kurtarmalık"la yepyeni bir açıdan ortaya konur. Zengin fabrikatör, oğlunu kaçıranların istediği kurtarmalığı vermeği reddeder. Bütün basını, dostlarını hattâ karısını kendisine karşı cephe almış bulur. Fakat sonunda haklı olduğunu kabul ettirir. Aynı şekilde, Sidney Lumet'in çevirdiği "Twelve Angry Men - On İki Kızgın Adam", Amerikan sosyal hayatının bir başka müessesesini, jüriyi ele alır. Bütün jüri azasının suçlu bulduğu bir genç, jürinin yalnız bir azası tarafından suçsuz görülür ve bütün film, jüri azasının toplandığı salonda, bu tek azanın öbürlerini de buna inandırmasını anlatır.

Martin Ritt'ın "A Man is Ten Feet Tall - İnsan On Ayak Boyundadır"ı zenci - beyaz münasebetlerini belki en geniş görüşle inceliyen bir televizyon - filmi sayılabilir. Hollywood'ta bu mevzuda çevrilenlerin aksine filmin beyaz kahramanı ruh hastası, zayıf bir insandır. Tek arkadaşı olan zenci ise onu himayesine alır, ailesiyle tanıştırır, düşmanlarından korur, hattâ bir sevgili bulur. Sonunda da onu korurken ölür. Beyaz'ın ilk düşüncesi ölü arkadaşını bırakıp kaçmaktır, ama zencinin onda uyandırdığı arkadaşlık şuuru galip gelir, katilleri adalete teslim eder; kendisi de komplekslerinden kurtulur.

"Marty"yi çeviren ekibin (Rejisör: D. Mann, senaryo: P. Chayefsky, prodüksiyon: Hecht - Lancaster meydana getirdiği "Batchelor Party - Bekârlar Partisi", evlenmek üzere olan bir bekârın arkadaşlariyle geçirdiği son gecesini, komedi havası içinde insana daha büyük bir acılık hissettiren havayla ortaya koyar.

Robert Mulligan'ın "Fear Strikes Out - Korku Patlak Verdi" baba - oğul münasebetlerini ele alır. Baba, gençliğinde baseball'a heves edip başaramıyan bir sporcudur. Kendisinin yapamadığını oğlunun yapmasını ister. Delikanlı babasının zoruyla çabalar, oldukça da muvaffak olur, ama baba daima daha fazlasını ister. Delikanlı evlendikten sonra bile babanın baskısı devam eder. Bunun neticesinde büyük bir sinir buhranı baba - oğul arasındaki çekişmeyi sona erdirir.

"The Young Stranger - Genç Yabancı" baba - oğul arasındaki anlaşmazlık meselesini Nicholas Ray'in "Âsi Gençlik"ini andıran bir tarzda ele alır. Delikanlı bir prodüktörün oğludur. Babası işlerinin çokluğundan oğluyla meşgul olamaz. Üstelik davranışları da daima gözüne batar. Can sıkıntısı, psikolojik çöküntü delikanlıyı sebepsiz hırçınlıklara sürükler. Polisle başı belâya girer.

"Genç Yabancı" nın ele aldığı meseleyi "Âsi Gençlik"teki olgunlukla incelemesi bir başka bakımdan daha mühimdir. Filmi meydana getirenlerin büyük çoğunluğunun gençlerden meydana gelmesi. 26 yaşındaki televizyon rejisörü John Frankenheimer, 26 yaşındaki televizyon yazarı Robert Dozier, 28 yaşındaki prodüktör Stuart Miller, 18 yaşındaki oyuncu James Mac Arthur, televizyonun Hollywood'a neler kazandırabileceğini gösteriyor.

"Genç Yabancı"dan bir sahne

Hollywood'un gençlik ayısı

Caz

Ateşböcekleri'nden BBC'ye

İki ay kadar önce birkaç İstanbul gazetesinde şöyle bir haber çıktı: "Yirmibeş memleketin iştirâk edeceği Dünya Üçüncü Caz Festivali bu yıl 30 Hazıran'da New York'ta Parking Central Hall'da yapılacaktır. Festivale katılacak yabancı sanatkârlar arasında ilgi çekenler, Türk şarkıcısı Sevinç Tevs, Japon şarkıcısı Mitsuke Miyake, Hollandalı akordeoncu Nat Matthews ve Fransız piyanist André Persin'dir".

Bu, Amerikan Haberler Merkezi Servisi tarafından yayınlanmış bir haberdi. Anlaşılan, pek az kişi haberi görmüştü ve Sevinç Tevs bunlardan biri değildi. 30 Haziran günü sanatkâr New York'ta değil, İstanbuldaydı. Gazeteyi ancak iş işten geçtikten sonra okuyabilmişti.

Fakat, Festival İdaresi, sanatkârlarla temasa geçmek için sadece gazete haberlerine mi dayanıyordu? Onlarla doğrudan doğruya yazışmıyor muydu? Bu hususta Sevinç Tevs kabahatı üstüne alıyor. Türkiyenin en iyi caz şarkıcısı birkac ay önce Londrada, Festivalin tertipcilerinden Owen Engel ile görüşmüştü. Engel ondan, adresini ve biyografisini istemişti. Amerikalı caz emprezaryosu bir türlü istediklerini elde edemedi. Sebep: "Alaturka ihmalcilik" diyor Sevinç Tevs.

Alaturka ihmalcilik yüzünden Türkiye, milletlerarası bir caz festivalinde temsil edilmemiş oluyordu. Fakat Sevinç Tevs için bir kapı şimdilik kapanmış olsa bile, birçoğu bugünlerde açılmak üzeredir. Bircok Avrupa memleketinden aldığı angajmanları yerine getirmek üzere yakında bir turneye çıkacaktır. Tabii, şarkıcılıktan daha mühim sayabileceği bazı sebepler yüzünden imkânları tepmezse ve seyahatten vazgeçmezse...

Meslek mi? Aile mi?

Fırsat tepmek, Sevinc Tevsin ilk defa yaptığı bir şey değildi. Yabancı memleketlerin en muteber piyasalarında talihi çok açık, gerek Avrupada, gerekse Amerikada büyük başarılar kazanmış bir popüler şarkıcının bugün, dünya capında bir şöhret kazanmış olması beklenirdi. Fakat aile hayatı ile meslek hayatı arasında bocalıyan, bu iki hayatı uzlaştıramıyan, Şehrazat adlı çok cazip bir genç kızın (4 yaşında) annesi olan Sevinç Tevs, bu sebeplerle cok kere yolların yarısından dönmeyi tercih etmiştir. Geçen kış, BBC radyosunda şarkı söylemek üzere Londraya gitmiş, bu radyonun gerek "In Town Tonight" programında, gerekse Avrupa programında yayınını yapmış, yabancı sanatkârlara asla imkân vermiyen İngiltere piyasasında, Londranın Embassy Club gibi seçkin bir gece klübünde şarkı söylemek üzere angajman almış, fakat angajmanı aldığı gün uçağa atladığı gibi Türkiyeye dönmüştü.

Sevinç Tevs
Yeniden iş başı

Memleketimizin caz ve dans musikisi meraklıları, en az onbeş yıldan beri Sevinç Tevsi tanırlar. Ankara Radyosunun, Andrews Sisters'i taklit eden Sevim ve Sevinç Kardeşleri o zamanlar Türkiyenin en gözde şarkıcılarıydı. Bugün Sevim Tevs şarkıcılık mesleğini tamamen bırakmıştır. Fakat 1940 ların İbrahim Özgür ve Ateşböcekleri orkestrasının, yahut Nihat Esengin dans orkestrasının müptedi şarkıcısı Sevinç Tevs, dünya ölçüsünde değeri olan gelişmiş bir caz şarkıcısı haline gelmiştir. Sevinç Tevs, Özgürün Ateşböcekleriyle birlikte şarkı söylemiye başladığı zaman 14 yaşındaydı. Bir yandan şarkıcılığını devam ettiriyor, bir yandan da Ankara Devlet Konservatuarının tiyatro bölümüne devam ediyordu. Konservatuvar diplomasını aldıktan sonra, tiyatroculuk mesleğini seçmemiye karar verdi. Caz tenkitçisi Erdem Buri, caz bestecisi Arif Mardin gibi tesirli dostların muhiti onun cazcılık vasıflarını geliştirdi. Genç şarkıcının yavaş yavaş Ella Fitzgerald ve Sarah Vaughan'a yaklaşan uslûbu, Arif Mardin'in - New York'un ilk caz festivaline iştirâk eden - "Longing for You" adlı parçasını söyleyişinde, Amerikalı tenkitçilerin de dikkatini çekmişti.

Brahms ve Keats kabarede

Sevinç Tevs ilk mühim dış seyahatini 1951 yılında yaptı. İktisadî İşbirliği idaresi, Marshall Plânına dahil memleketlerin her sahadaki ünlü sanatkârlarını, Amerikaya yapılacak radyo yayınlarına katılmak üzere, Parise davet etmişti. Üç yıl sonra Sevinc Tevs Miami'de bir televizyon programında şarkı söylüyor, New York'ta Waldorf Astoria'nın müşterilerine sesini dinletiyor, en büyük başarısı olarak da CBS televizyonunda Arthur Godfrey'in programına iştirâk ediyordu. CBS deki yayını bittikten sonra, değerli Türk şarkıcısından imza almıya gelenlerin haddi hesabı yoktu.

Parlak bir meslek hayatının eşiğinden defalarca dönen ve defalarca pişman olan Sevinç Tevs şimdi yeniden bu hayata atılmıya hazırdır. Hollanda, İsviçre, İspanya, İtalya ve Almanyanın ileri gelen gece klüplerinde angajmanları hazırdır. Avrupa turnesinden sonra sanatkâr doğuya da uzanacak, Hindistan ve Japonyada şarkı söyliyecektir.

Geçen hafta Sevinç Tevs, İstanbulda, Avrupa ve Asya turnesinde söyliyeceği parçaların orkestra düzenlemelerini hazırlatmakla meşguldü. Repertuarına dahil edeceği parçalar arasında, dikkat çeken, iddialı bir buluşu da var: Brahms'ın Üçüncü Senfonisinden bir melodi ile Keats'ın bir şiirinin birleşmesinden meydana gelmiş bir şarkı...

S P O R

Fenerbahçe

Esrarengiz ziyaretler

Geçen haftanın ortasında Perşembe günü Cağaloğlunun arka sokaklarından birinde yüksekçe bir binanın önünde yeşil renkli bir Buick durdu. Hava son derece sıcak, otomobilden inenler bir o kadar asık suratlı ve telaşlıydılar. Bununla beraber dört yolcudan üçü, aynı binaya ilk defa gelmiyorlardı. Dik ve dar merdivenli yapının kapısından girerlerken buraya ilk defa gelen dördüncüye "korkma birinci kata gidiyoruz" diye ferahlattılar ve aceleci adımlarla ilk kata ulaştılar. Binanın dış görünüşü hayli garipti. Daracık bir arsadan dikine fırlayan yapı birbiri üzerine çabucak yığılmış katlarıyla hiç te güzel bir manzara arzetmiyordu. Binanın giriş kapısının sol tarafında "Şehir-Günlük siyasi akşam gazetesi" tabelâsı vardı. Burası İstanbul Milletvekili Dr. Mükerrem Sarolun bir zamanlar gazeteleri uzun müddet meşgul eden meşhur Gediz Hanıydı. Fakat öğleye çok yakın bir saatte yeşil Buickten çıkan dört yolcunun Dr. Sarolun hanına gelmeleri önce izahı güç bir mesele olarak görünüyordu. Ama aslında, yolcuların birinci katta ve üzerinde "Şehir yazı işleri müdürü" yazan odanın kapısını vurmadan girmeleri pek tabiî birşeydi. Geçenlerde cereyan eden hâdiseli Fenerbahçe kongresine giden her kişi, dört yolcuyu kolaylıkla tanıyabilirdi. Fenerbahçeliler Cemiyetinin kapısında da sık sık görülen yeşil Buick ve içindekiler, Sarı lâcivert muhalefetin, ileri gelenleri, kapısı vurulmadan girilen yazı işleri müdürü ise aynı muhalefette bir türlü sandalye kapamadığı için küsmüş görünen eski idarecilerden Con Kemaldir.

Muhalefette yeni temaslar

Hâdiseli Fenerbahçe Kongresi kapandıktan sonra, bitaraf çevreler, konuşturulmadıkları için salonu terk eden muhaliflerin artık dağılacaklarına hükmetmişlerdi. Fakat durum, bu tahminlerin tam aksiydi. Kongre akşamı idealistlerle Modada konuşan eski ve yeni ikinci reis Osman Kavrakoğlu bazı vaadlerde bulunmuş, ancak birbirinin aynı olan eski ve yeni vazifesinden yenisi aleyhinde bazı kayıplara uğramıştı. Muhalefetin idare heyetindeki - şimdilik - tek dostu hareketsiz bırakılıyordu. Bunun yanı sıra kongreyi bitaraf idare etmediği iddiasiyle hücumlara maruz kalan D. P. İstanbul Milletvekili Firuzan Tekilin kongreden önce "Dikkat, idealistlerin ekserisi Halk Partilidir" şeklinde bazı ikazlara muhatap tutulduğu, dolaşan dedikodular arasındaydı. Kongreden sonra, cemiyeti kapamadıkları takdirde kulüpten ihraç tehdidiyle karşı karşıya kalan muhalifler müşkül durumdaydılar. Yeni bir Kongre toplandığı takdirde, Umumî Heyet reisine "Dikkat" ikazlarını aldırmayacak bir kuvvete ihtiyaçları olduğunu düşünenler de vardı. Bu durumu kim temin edebilirdi? Hangi üyenin bu hususta fikri vardı? İşte bu üye, kapısı vurulmadan girilen yazı işleri müdürü Con Kemaldi.

Con Kemalin bildikleri

İstikbal hakkında mükemmel fikirleri bulunan Con Kemal, muhaliflerle çok açık konuşmuştu. Bu şartlar altında gruplarının seçim kazanmasına imkân yoktu. Karşı tarafta "D. P. nin pek muteber milletvekillerinden" Osman Kavrakoğlu, Zeki Rıza Sporel, Firuzan Tekil, Agâh Erozan bulunmaktaydı. Bu isimler Fenerbahçe camiasında ilk sıfatları ha-

Dr. Mükerrem Sarol

Sıra Fenerbahçede...

ricinde belki "pek mühim" değildiler. Fakat Kongrede muhalefetin karşılaştığı zorluklar doğrudan doğruya bu ilk sıfattan doğuyordu. Con Kemal seçimi kazanmak için hakikaten doğru düşünüyordu. Aralarında karşıdakilerin ilk sıfatından daha baskın biri bulunursa işler kolaylaşabilirdi.

Biri bulunuyor

Kulüplerin idare heyetlerini ele geçirmek için "daha baskın birilerini" bulmak uzun zamandan beri ne yalnız Fenerbahçe iktidarının ne de Con Kemalin patenti altındaydı. Kulüplerin idare makanizmaları uzun müddetten beri D. P. milletvekilleri tarafından işgal edilmişti. Galatasarayda Sadık Giz, Beşiktaşta Nuri Togay, Vefada Selâhaddin Karayavuz, Beykozda Cevad Taray, Kasımpaşada bir diğeri başkanlıkları kapmışlardı. Fenerbahçe ise Zeki Rıza Sporel ve Osman Kavrakoğlunun daimî idaresi altındaydı. Doğrusu aranırsa, gazetelerin birinci sayfaları kadar altıncıları da okunuyordu. İsimlerini "bir"den duyurmak ne kadar zor ise "altıncı" da göstermek çok daha kolaydı. Hergün tekrarlanan ufak idarî beyanatlar, seyahatlarda buket alıp vermeler, sezon açılışlarında topa ilk vuruşu yapmaktan basit ne vardı? Bu işler binlere isim duyuruyor, yaklaşan seçimlerde hakiki propagandayı temin ediyordu. Con Kemalin hazırlıklı teklifleri düşündürücüydü. Bu teklifler kabul edildiği takdirde muhalefet bir esneme gösterecek, daima "ideal" peşinde koşan grup bu kelimeyi bırakarak "İdare" yi elde edecekti. Ancak Con Kemalin teklif ettiği kimdi? Daha doğrusu Con Kemal kimin tekliflerini getiriyordu?

"Bana söyleseydiniz"

Fenerbahçeli muhaliflerin kongreyi kaybetmelerinden hemen sonra, aynı dik merdivenli hanın, kapısı vurulmadan girilen odasında orta boylu ve açık başlı bir adam Con Kemale "Böyle kongre kaybedilmez. Bana söyleseydiniz birşeyler düşünürdük" diyordu. Con Kemal şaşkındı. Bu hiç aklına gelmemişti. Gerçi ideal arkadaşı Nuri Atılganın Kasımpaşa başkanlığına ve ideal şefinin aynı kulübün fahri reisliğine tayini hususunda faal rol oynamıştı. Fakat "Bana söyleseydiniz" diyeni, Fenerbahçenin işlerine karıştırmayı doğrusu hiç düşünmemişti. Konuşma, D. P. İstanbul İl İdare heyeti başkanı Orhan Köprülü için hazırlanan soğuk harbin kararlaştırıldığı yerde yapılıyordu ve Con Kemalin karşısında Hanın sahibi, D.P. İstanbul seçimlerini tedvirle vazifeli, eski bakanlardan Dr. Mükerrem Sarol bulunmaktaydı.

Birisi sahnede

Sarolun plânı basitti. Şimdilik perde arkasında kalacak, cemiyetin yapacağı kongreden sonra işi plânlayacaktı. Cemiyetin ismi "Fenerbahçeyi Sevenler" olarak değiştikten sonra, Kongreyi kazanan grupla temasa geçilecekti. Esasen Fenerbahçe iktidarında çelinmesi lâzım gelen çok az isim vardı. Yalnız kaldığı bilinen Osman Kavrakoğlu bu müsait zeminin en müsait adamıydı. Bununla beraber idare heyetinden kolaylıkla istifa ettirilecek üye, umumî kaptan Fikret Kırcandı. Çünkü futbol sahalarının Küçük Fikreti, önümüzdeki seçimlerde İstanbuldan milletvekili çıkmayı kuvvetle arzu ediyordu. Dr. Mükerrem Sarolun vazifesi de, Fikretin Sarol ile beraber çalışmasını icap ettirecek kadar mühimdi. İdare heyetinin bu iki kuvvetli adamı muhalefet saflarına alındıktan sonra diğerlerini çabucak düşürmek gün meselesiydi. O zaman yeni bir Kongreye gidilecek ve Con Kemalin hayalleri hakikat olurken, Dr. Mükerrem Sarol İstanbul seçimlerinde mühim rol oynayacağı bilinen büyük Fenerbahçe camiasının idare makanizmasını elde edecekti.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL

Türkün Tıbba Verdiği Kıymet Türk Tarihi Kadar Eskidir

Bu seri ECZACIBAŞI İLAÇ FABRİKASI tarafından Türk Tıp Tarihinin en önemli hadiselerini tanıtmak üzere hazırlanmıştır.

(1)

Kayserideki Şifaiyenin Giriş Kapısı

Irkî zindeliği, kültür ve medeniyeti ve nihayet kılıcı ile Orta Asya'dan Bizans'a kadar niçe maniler aşan Türk, çoktan Anadolu kapılarına dayanmış ve Büyük Selçuklu Devletini kurmuştu. Türk'ün Anadolu'ya ayak basması her ne kadar XI inci asır başlarına rastlarsa da, Anadolu yaylasının Türk'e ebedî olarak açılması asrın sonlarına doğru Malazgirt zaferi ile mümkün olmuş ve böylece Anadolu Selçuk Devleti kurulmuştur.

Her hususta olduğu gibi sağlık hususunda da Büyük Selçuklu Devletini örnek alan Anadolu Selçukluları Küçük Asya'da pek çok sıhhî tesisler yapmışlardır. Bunlardan ilki, bugün halk arasında «Çifteler», «Gıyasiye» veya «Şifaiye» diye şöhret bulan Kayseri Tıbbiyesidir. 1205 - 1206 yıllarında yapılan bu müessesenin hastane kısmı devrin hükümdarı Gıyasettin Keyhusrev I'in kızkardeşi olan ve genç yaşta ölen Selçuk Prensesi Gevher Nesibe Sultan tarafından, tıbbiye kısmı da bizzat hükümdar tarafından yaptırılmıştır. Yanda resmi görülen Şifaiyenin giriş kapısında şöyle yazmaktadır: «Kılıçaslan'ın oğlu büyük Sultan Gıyasettin Keyhusrev saltanatı daim olsun. Bu hastane Kılıçaslan'ın kızı dünya ve dinin ismeti Gevher Nesibe Sultan'ın vasiyeti üzerine hicri 602 yılında yapılmıştır.»

Zengin bir vakfı ve geniş bir ilmî kadrosu olan Kayseri Tıbbiyesi dünyanın ilk tıp mektebidir.

B.N.Ş.